

SKEPTIKKO

TIETEELLISEN MAAILMANKUVAN PUOLESTA

3/2018

**Kuinka epäillä
empaattisesti**

Sisältö

3/2018

YLE, KUVAPALVELU: JUKKA LINTINEN

Elokuussa menehtynyt toimittaja-kirjailija Perttu Häkkinen on skeptikoille mainio esikuva. Hänen diplomaattista perintöään kannattaa vaalia (s. 10-14).

- 4 **Juha Wiskari**
MINÄ, SKEPTIKKO
- 9 **Boxa**
GNOOMIT
- 10 **Jussi K. Niemelä**
KUINKA EPÄILLÄ EMPAATTISESTI
- 16 **Tiina Raevaara**
VARO POPULISTITUTKIJAA
- 17 **SKEPTIKKO 20 V. SITTEN**
- 18 **Risto K. Järvinen**
SUOMEN AHKERIN SKEPTIKKO
- 22 **Juha Leinivaara**
KALIFORNIA PALAA JA ENERGIA-ASEET LAULAVAT
- 24 **Risto K. Järvinen**
UUSIA TUTKIMUKSIA KEHOSTAPOISTUMISESTA
- 25 **Ivan Puopolo**
SANANVAPAUUS ON OIKEUTTA OLLA MULKKU
- 26 **IHME JUTTUJA**
- 28 **Juha Leinivaara**
YLIOPISTO LOPETTI HOMEOPATIATURSSIN RANSKASSA

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

#121

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus: Närhtie 11, 01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tapio Kortesaari, Heikki Nevala,
Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen,
Tiina Raevaara.

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja / Kirsi Honkakorpi

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen tai Skepsiksen virallista kantaa.

Lehdellä on oikeus tehdä kopioita artikkeleista, saattaa niitä yleisön saataville sekä siirtää aineistoa kolmansille osapuolille, lähinnä tutkimuskäyttöön. Skeptikon näköislehti julkaistaan kahden vuoden viipeellä Skepsiksen www-sivuilla.

Skeptikko on sitoutunut noudattamaan Journalistin ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston toimintaperiaatteita.

Painopaikka: PK-Paino
ISSN 0786-2571

Ilmoitushinnat: 1/1 (180 x 260 mm) 500 €
1/2 (180 x 130 tai 90 x 260) 250 €
1/4 (90 x 130 tai 180 x 65) 125 €

Seuraava Skeptikko ilmestyy joulukuussa. Lehteen tarkoitettu materiaali tulee olla toimituksessa marraskuun loppuun mennessä.

29 **Risto K. Järvinen**
KIRJAT: KUMMALLISIA KOKEMUKSIA AIVOISTA

30 **Osmo Tammisalo**
KIRJAT: PARANTAJAT RAHANHAJUISET

34 **Osmo Tammisalo**
KIRJAT: MINNE MENET FEMINISMI?
OSA 2: ISLAM, BIOLOGIA JA KOTITYÖT

---

*Kansi: Kuinka epäillä empaattisesti.
Rauhanomainen rinnakkaiselo tarvitsee
onnistuaakseen sellaisia ihmisiä, jollainen Perttu
Häkkinen oli. Kuva: Mikko Silventoinen.*

PALAUDEVYÖRY YLLÄTTI

KOSKA EN OLLUT SAANUT kymmeneen vuoteen oikeastaan mitään palautetta Skeptikko-lehden pääkirjoituksista, arvelin ettei kukaan ehkä lue niitä, joten päätin jekuttaa teitä, lehden lukijoita. Kirjoitin tämän vuoden ensimmäiseen, maaliskuussa ilmestyneeseen Skeptikkoon pääkirjoituksen, jonka laatimiseen käytin apuna netin puppulausegeneraattoria ja verkosta löytämiäni vaikeaselkoisia virkkeitä, joihin lisäsin skeptikoille tyypillistä sanastoa, kuten ”huuhaa”, ”rajatieto” ja ”placebo”.

Jäin odottamaan reaktioita järjestömään tekstiini. Ensimmäistäkään palautetta ei tullut. Kukaan ei todellakaan ollut lukenut tai huomannut vitsiäni tai oli ohittanut sen hartioitaan välinpitämättömästi kohottaen.

Tämän vuoden toisen numeron pääkirjoituksessa kesäkuussa paljastin temppuni. Lupasin yrittää kirjoittaa tulevaisuudessa parempia pääkirjoituksia ja laittaa mielenkiinnon lisäämiseksi niiden ylle otsikon. Lupasin myös, että pääkirjoitussivulla voi olla useampia juttuja eri otsikoiden alla.

Lehden ilmestymisen jälkeen alkoi palautetta yllättäen vyöryä sähköpostiini ja Messengeriin.

”Sanoin vaimolle, että tämä on joko puppulausegeneraattorilla tehty tai sitten minä olen vitun tyhmä. Tässä kiteytyy myös se, miksi et palautetta saanut. Eli jengillä on vaikeuksia myöntää, ettei tiedä tai ymmärrä jotain. Se on yksi olennaisia seikkoja sen suhteen, miksi ihmiset ovat niin vitun tyhmiä. Kun ei uskalleta kysyä ja mainita, ettei vaan saa narrin hattua päähän.”

”Pyysitte palautetta lehden viimeistä edellisestä pääkirjoituksesta. Oletin ko. kirjoituksen olevan jonkinlainen takelteleva parodia tiettyjen akateemisten tahojen tavasta yrittää haudata faktojen ja varsinaisen sanottavan puute kankean kielenkäytön alle. Puppulausegeneraattorin käyttöä en osannut epäillä. Lyhyesti: ei hihityttänyt. Voitte kuitenkin laskea jonkinlaiseksi mikro-onnistumiseksi sen, että minun ei tarvinnut kaivaa vanhaa lehteä esiin voidakseni kommentoida kirjoitusta. Samaa en voi sanoa sitä edeltäneestä tavaratalokeisari Juha Kärkkäistä koskevasta pääkirjoituksesta, joka kuitenkin oli (kun nyt lunttasin) paljon mielenkiintoisempi.”

”Laittoipa naurattamaan Skeptikko-lehden 2/2018 pääkirjoitus! Epäilyistäsi huolimatta luemme puolisoni kanssa molemmat joka kerta pääkirjoituksen. Muistan viime numeroa sängyssä lukiessani ohimennen maininneeni, että olipa vaikea saada mitään otetta tämänkertaisesta pääkirjoituksesta, ja puoliso oli samaa mieltä. Sen enempää emme tosin aiheesta puhuneet – kuten epäililt, taisimme molemmat vain jatkaa eteenpäin sen enempää asiaa miettimättä.”

”Hieno veto tuo oli, koska pitäähän tässä vähän hävetä. Kieltämättä lehden 2/2018 kahden otsikon alla julkaistu pääkirjoitus tuntui heti miellyttävältä, ennen kuin pääsi sivun loppuun asti ja selvisi, miksi sivu tällä kertaa oli erilainen. Useampi lyhyt kirjoitus pitää tietysti nykyaikaisen mielen helpommin otteessaan, ja sehän tässä nololta tuntuikin, että itselläkin ensireaktio oli positiivinen. Keskittymiskyky ei harjoittamatta kehity, ja mitä enemmän myönnytyksiä ihmisille antaa, sitä huonommaksi se menee.”

”Kun tuota palautetta tulee tosiaan harvemmin annettua, niin kiitokset kaikista niistä erinomaisista Skeptikko-lehdistä jotka olemme kotiimme saaneet. Skepsikseen liittytyäni olen moneen otteeseen kehumut tuttavilleni Skeptikko-lehteä, ja olemme puolisoni kanssa tilanneet sitä lahjaksikin pariin otteeseen. Jokainen numero on herättänyt keskustelua, uusia ajatuksia, saanut nauramaan ja välillä tuskastumaan ihmisten tietämättömyyteen – mutta kaikkein tärkeintä on saada vahvistusta sille, ettei ole yksin pyrkimyksissään kyseenalaistaa ja rationalisoida joka suunnalta pursuavaa pseudotieteellistä tai muuten järjestöntä tietotulvaa.”

”Eivät jutut oikein kunnolla aukea kännykällä. Tai en ainakaan helposti päässyt kommentoimaan sitä numeron 1/2018 pääkirjoitusta. En ymmärtänyt siitä mitään – tosin Järvisen jutut ovat joskus muulloinkin jääneet avautumatta minulle.”

”Sinänsä hyvä lehti, mutta kovin on saarnaava ote joskus. Yleensä faktat toimivat parhaiten, ei huuhaaksi nimittäminen.”

”Itse luen lehden aina kannesta kanteen. Lehden 1/2018 kohdalla tosin raavin päätäni, että miten tällainen juttu on päässyt lehteen, saati sitten pääkirjoitukseksi. Oli tarkoitus laittaa palautetta heti, kun on aikaa, mutta osui niin kiireeseen aikaan, että se unohtui ennen kuin aikaa olisi ollut.”

”Kiitoksia hyvän lehden tuottamisesta, ja kyllä täällä on ainakin yksi lukija, joka myös pääkirjoituksen lukee!”

Palautteita tuli reilut kymmenen, jota entiseen nollaan verrattuna voi kutsua ”yllättäväksi vyöryksi”. Kiitän syvästi kaikkia kommentoijia. On tärkeää tietää, että hiljaisuuden verhon takana jotkut ovat lehden pääkirjoituksiakin lukeneet. Toivon, että annatte palautetta lehdestä muutenkin. Lupaen lukea jokaisen kommentin, suhtautua siihen äärimmäisen vakavasti ja antaa saamieni viestien vaikuttaa tulevien lehtien sisältöön.

RISTO K. JÄRVINEN

WHO LISTENS TO
ZZ TOP

Minä, skeptikko:

Juha Wiskari

"Kun vedin vettä henkeen, minut täytti leijuva ja levollinen olo."

SYNNYIN 65 VUOTTA SITTEN Pelkosenniellä, Koillis-Lapissa. Nykyään asun Somerolla. Olen käynyt EMBA-koulutuksen (Executive Master of Business Administration) Helsingin Kauppakorkeakoulussa, nykyisessä Aalto-yliopistossa. Tällä hetkellä olen jatko- ja sen myötä tohtoriopiskelija Vaasan yliopistossa. Lisäksi minulla on kognitiivisen psykologian opintoja Aalto-yliopistossa.

Työurani eräs huippukohta sijoittuu Vaasan kauppakorkeakoulun ajoille, kun olin uskonnon ja psykologian opettajan sijaisena Vaasan tyttölyseossa päivisin ja illalla ravintolan portsarina tai yökerhomuusikkona. Siinä olivat tytöt ihmeissään, kun väärennetyillä teinikorteilla yrittivät sisään. Toisessa paikassa oli uskonnon ope ovela ja toisessa myöhemmin kiippareiden (kosketinsoittimien) takana lavalla.

DONALD TRUMP KYSYI VINKKIÄ BISNEKSEEN

1970-80-LUVUILLA TOIMIN matkailualalla, ja 1980-90-luvuilla risteilyvarustamoiden johtotehtävissä. Olin myös vuokrajohtajana viemässä organisaatioita läpi varsin vaikeissakin olosuhteissa. 1992 tapasin Donald Trumpin. Teimme hänen kanssaan laivakauppaa eräänä aamupäivänä. Hän oli piinkova bisnesmies ja täydellinen herrasmies. Laivabisneksistä hän ei tiennyt mitään, mutta oikeat kysymykset tulivat alta aikayksikön. Trump ei ostanut laivaa, mutta kysyi vinkkiä bisnekseen. Sanoin, että meidän välinen ero on se, että sinä olet ylpeä ensin Trump Towerista, kun minä taas olen ensin ylpeä henkilökunnastani ja vasta sitten laivasta.

Putin ja Trump edustavat tänään molemmat sitä, mitä tapahtuu, jos unohtaa filosofi George Bernard Shaw'n neuvon: "Älkää koskaan antako valtaa itsekkäille vanhoille miehille. Se on vaarallista!"

Nykyään johdan omaa asiantuntijaorganisaatiota

"Gre@Brains Network", joka digitaalisen älykkyyden ja joukkojen viisauden yhdistelmällä ohjaa organisaatioita nopeasti ja kestävästi kannattavan kasvun uralle.

TULOKSET MITTAAN NUMEERISESTI, SKEPTIKKO KUN OLEN

HARRASTAN METSÄSTYSTÄ JA KALASTUSTA (ja perheen suojelemista villieläimiltä, joka lukee epävirallisessa avioehdossamme otsakkeen "Miehen tehtävät" alla). Ennen opiskelua ja opiskeluaikanakin olin ammattimuusikko. Nykyään harrastan edelleen musiikkia ja sen esittämistä. Olen ollut mukana esimerkiksi "Hualettomat Heinämiähet & Neito feat. Markku Toikka" -junttikabaree-ensemblissa, jossa mm. on traktori rumpalina. Mielibändini on brittiläinen trio "The Peddlers", erityisesti pidän heidän esittämästään vanhasta Monkees-biisistä "Last Train to Clarksville". Lisäksi puutarhanhoito on lähellä sydäntä, erityisesti perunan, sipulin, valkosipulin, maissin ja kurpitsojen kasvatus.

Kiinnostukseni kohteena päällimmäisenä juuri nyt on tekoälyn kehittymisen ja erityisesti digitaalisten älykkäiden platformien ja työvälineiden valjastaminen joukkojen viisauden ponnistusalueeksi sen sijaan, että joukossa (johdosta alkaen) tapahtuu tyhmyyden tiivistymisen aiheuttamia vaurioita. Me olemme pelastaneet yrityksiä konkurseilta myös hyppäämällä itse vuokrajohtajiksi, kun sille selkeä paikka on ollut. Paraikaa käynnissä on neuvottelut, jossa lähdän kunnanjohtajaksi vuokralle ohjaamaan veroäyrinsä tappiin vetänyttä korviaan myöden veloissa olevaa kuntaa kasvun polulle.

Koko työuraani on leimannut ja siivittänyt kaksi asiaa: muutosprosesseihin epäroimattä tarttuminen ja kaksikielisyys (opinnoistani suurin osa on suoritettu myös englanniksi). Olen tehnyt yhden ison yrityssaneerauksen urallani, ja totesin, että ei ole minua varten

– yksinkertaisesti siitä syystä, että se ei tarvitse suurta älykkyyttä, vain tiettyä luonteenpiirrettä. (Hoidin muuten jokaiselle irtisanomalleni vuoden sisään uuden työpaikan.)

Tästä lähti uskoni joukkojen viisauteen ja hypoteesiin, että tämä viisaus on organisaatiossa kuin organisaatiossa kaikkein suurin käyttämätön voimavara. Joukkojen viisaus ”käynnistetään” nelivaiheisesti osallistamalla, osallistumalla, omaksumalla ja omistautumalla. Tätä kehittämääni prosessia varten on nyt kehitetty myös algoritmi, joka on digitaalinen älykkyysspalikka.

Pystymme ajamaan esimerkiksi 3000 hengen organisaation antamat 30 000 inputtia yhden työviikon aikana sellaiseen muotoon, että johto ja koko väki voi suoraan nähdä, ovatko heidän uskomuksensa ja tekemisensä yrityksen tai minkä tahansa organisaation menestystekijöitä tukevia vai sitä vastaan. Tulokset mitataan ja pitää mitata – skeptikko kun olen – numeerisesti. Tulos mitataan kassavirralla (ei siis tuloslaskelmalla, jota voi manipuloida esim. varastoarvoilla ym.), sillä kassaa ei voi huijata – sielä joko on rahaa tai ei ole).

Tulokseen voidaan vaikuttaa myös fiilispuolella, esimerkiksi sairauspoissaolojen vähenemisellä. Edellisen tapauksen 3000 hengen organisaatiossa ne vähenivät vuodessa 4500 vuorokautta, koska ihmiset kokivat tulleen arvostetuiksi, kuulluiksi ja tosissaan otetuiksi. Tämä tervehtyminen tarkoitti kassaan 1 532 500 € lisää. 9 % käyttökatteella se vastasi 17 250 000 €:n myyntiä. Ei ihme, että skeptinen toimitusjohtaja totesi laskumme hyväksyttyään, että ”ei teistä näköjään haittaakaan ollut”.

EI KIRKKOURKUJA KATUKEIKALLA

IHMISTEN ÄLYKKYYDEN KÄYTTÄMISESTÄ pragmaattisesti työelämässä kertovat myös kaksi ensimmäistä kirjani ”Oikotietä arjen huippusuorituksiin” ja ”Kartta arjen huippusuorituksiin”. Viimeisin kirjani ”Kiireentappoase” (TalentPro, 2013) keskittyy itsensä johtamiseen hyvin konkreettisella tavalla. Ammun alas myyttejä kuten ”multitaskaaminen”, joka ei ole mitään muuta kuin digitaalisten työvälineiden objektiksi alistumisesta juontuva yleisesti hyväksytty selitys sähläämiseksi ja äärettömälle vajavaisuuden ja paitisi jäämisen tunteelle. Heti, kun kännykkätamagochi ei ole peukalon (vaihtoehtoisesti etusormen) hivelytävyydellä.

Esimerkki multitaskaamisesta? Piirrä edessä olevalle pöydälle jommankumman käden etusormella neliötä. Kun sormi pyörii, niin aloita toisella jalalla saman aikaisesti ympyrän tekeminen. Siinä on se multitaskaaminen. Vastaväite: ”Kun harjoittelee, se onnistuu.” Alasampuminen: ”Jep, jep, mutta harjoitteluun menee niin kauan aikaa, että yhden asian kerrallaan loppuun tekeminen on aina nopeampaa ja tuloksellisempaa.”

Siksi minullakaan ei ole kirkkourkuja katuokeikalla vaan yksi kiippari. Kun taas soitan kirkkouruilla, niin minulla on jalkiot, pari pedaalia, kolme manuaalia jne. – mutta silloin minulla on nuotit edessäni ja tiedän missä mennään.

UFO ILMESTYI KUIN TYHJÄSTÄ

KASVOIN PIENESSÄ Aapajärven kylässä Pelkosenniemen ja Sodankylän rajalla. Vanhempani olivat kansakoulun opettajia ja ennen kuin kotiimme tuli sähköt 1958, sinne kannettiin (kansakoulun toiseen kerrokseen) piano. Erinomainen ponnistus alusta elämälle! Niin kuin myös se, että isäni opetti minut soittamaan ja äitini opetti minulle ruotsin kielen. Lypsyjakkaran kokoisten sääsien ja ennätyspakkasten (51,5 Celsiusta oma ennätys) väliin mahtuu neljä fantastista vuodenaikaa. Isä oli Neuvostoliitolle jääneen Sakkolan evakko, ja siksi kesät vietettiin karjalaisyhteisössä Kuljussa, Tampereen lähellä. Se oli onnellista ja ikimuistoista aikaa. Keskikoulun kävin Pelkosenniemellä ja lukion Kemijärvellä.

Aapajärven Koulussa oli 120 oppilasta noin 400 neliökilometrin alueelta, kunnes peltojen paketointi ja Ruotsiin muutto tyhjensi Lapin pikkukylät. Kahdessa vuodessa oppilasmäärä romahti alle 30:n, ja alkoi kyläkoulujen lakkauttamisaalto. Se päättyi Aapajärven osalta saman vuonna, kun pääsin ylioppilaaksi, eli 1971. Autioituminen oli rankkaa.

Perheemme ei ollut sen uskonnollisempi kuin mitä kansakoulunopettajien virkansa puolesta siihen aikaan piti olla. Kouluissa pidettiin joka aamu aamuhartaus – ei aamun avaus – ja Enkeli taivaan kuin myös Suvivirsi laulettiin ennen lomia. Vaikka elimme lestadiolaisuuduilla, se ei mitenkään heijastunut esimerkiksi kaverisuhteisiini. Samoja kyläläisiä olimme kaikki tyynni ja ovet olivat aina auki.

Vuonna 1965 koin ”yliluonnollisen” ilmiön, kun näin koululinja-autoa odottaessa pakkasaamuna seitsemän aikaan erittäin kirkkaan ilmassa pyörivän pallon, joka ilmestyi kuin tyhjästä. Pallossa näkyi selkeä pyörivä liike, kun se noin puolen minuutin ajan oli metsänrajan yläpuolella ja valaisi muuten vain tähtitaivaan ja valkoisen hangen valaisemaa pimeää talviaamua kuin kirkkain kuu-tamo. Lähdin juoksemaan sisälle kertoakseni isälle, mutta sitten pallo kääntyi sivuttain ja hävisi taivaan tuuliin.

Valopallon näkivät myös muut kyläläiset, jotka linja-autoa odottivat, ja siitä puhuttiin koulussa. Kyseessä saattoi olla säähavaintopallo tai venäläisten ampumien satelliittien palasia, koska niitä aina silloin tällöin meille päin eksyi. Selitystä ei löytynyt, ufo kuin ufo, mutta ei mikään lentävä lautanen. Kokemus oli mieleenpainuva.

TUSKIN KUOLEMANRAJAKOKEMUS

”YLILUONNOLLISINTA” ELÄMÄSSÄNI on ehkä ollut oma pelastumiseni veneen kaatumisonettomuudesta, joka vei isäni ja kaksi muuta miestä. Tämä tapahtui sata kilometriä lähimmästä asutuksesta, Enontekiön ylämailla.

Olimme tulossa kalamatkalta kotiin yöllä. Vene oli liian täynnä. Yksi kaveri nukahti keulassa ja heilahti niin, että vene kaatui. Minä lähdin heti uimaan rantaan, isä jäi pelastamaan yhtä miestä veneelle – he hukkuivat sinne.

Kolme metriä rannasta käännyin mahalleni. Vaatteet

hörppäsivät vettä ja menin pinnan alle kuin kivi. Nousin sieltä sisulla ja kiroilin kuin turjan lappalainen, että saatanan perkele isot miehet helevetin helevetti kaatavat veneen. Pyysin apua vieressäni uivalta kalakaverilta, kun tuntui, että en jaksa enää. Hän sanoi, että hänen jalkansa ulottuvat jo pohjaan, että nyt Juha ui vaan, on enää muutama metri. Hän astui itse eteenpäin – olikin kivellä – ja vaipui pinnan alle, eikä enää noussut.

Silloin tajusin tilanteen vakavuuden. Pelästyin niin, että tajusin potkia saappaat pois jaloistani, ja jaksoin rantaan. Taisin uida muutaman metrin vielä rantakiveykselläkin.

Muistan kaiken kuin eilisen päivän. Kun vedin vettä henkeen, minut täytti leijuva ja levollinen olo. Silmieni edessä pyöri jonkinlainen snurra, hyrrä. En usko, että kyseessä oli mikään kuolemanrajakokemus, koska vedestä omin voimin pelästyttyäni rantaan räpiköin. Mutta ihmeellinen kokemus se oli. Sillä hetkellä tuntui, että antaa mennä vaan. Ponnistin kuitenkin väkisin pinnalle, koska pelkäsin saavani isältä selkään – en pelkästään sen vuoksi, että kiroilen, vaan myös siksi, että menen kaiken lisäksi hukkumaan.

Viime kesänä kävimme helikopterilla oman poikani Artun kanssa onnettomuuspaikalla, kun 50 vuotta tuli tapahtumasta. Veimme erään isäni entisen oppilaan tekemän muistolaatan pelastumispaikalleni. Kokemus oli sanoin kuvaamaton.

JOKO TAI -ASENNE RAIVOSTUTTAA

TUNTUU VARMAAN NAIIVILTA, mutta uskoni niihin jumaliin, joita Raamatussa ja Koraanissa julistetaan, tyypistyy kysymykseen ”mitä kiireempää tekemistä hänellä oli silloin, kun sotilaat tappoivat lapsia kemikaaleilla Syyriassa”.

En ole ateisti, vaan agnostikko. Hiljennyn ja nöyryyn sen edessä, että kaikkea ei voi selittää eikä kieltää. Jotkut kutsuvat tätä kanonisoimaansa korkeampaa voimaa jumalaksi. Kun ei aistein voi tällaisen jumalan olemassaoloa havaita, niin en millään usko siihen, että sen aiheuttama epävarmuus olisi syynä ikuisen kadotukseen joutumiseen. Jos kuitenkin kuolemani jälkeen huomaa, ettei siellä olekaan mitään ”korkeampaa voimaa” edustavaa, olen toki hieman pettynyt. Mutta se harmittaa vasta rajan tuolla puolella, ei täällä lainkaan.

Kristinuskon nykyharjoittamisessa ja kirkon toiminnassa minut tekee surulliseksi se, että ollaan pilaamassa yli 2000 vuotta rakennettu tarina ja legenda, jolla on saatu ja saadaan paljon hyvääkin aikaan – oli se tarina totta tai ei. Oikeastaan fundamentaalisia ja ajattomia uskon asioita on kaksi – itse Jumala ja se, nousiko Jeesuksen kroppa kalliohaudasta vai ei. Loppu on tarinoita ja yllättävän suurelta osalta todistettavissa olevaa historiaa.

Fundamentteihin voi uskoa vapaasti kukin, miten tahtoo, mutta joko tai -asenne ja siihen liittyvä tuomitseminen, joka murentaa kaikkea tätä hyvää, ihmetyttää, surettaa ja raivostuttaaakin. Miksi ei voi olla sekä pappe-

ja, jotka vihkivät avioliittoon samaa sukupuolta olevat että sellaisia, jotka saavat vakaumuksensa puolesta siitä kieltäytyä? Miksi pitää olla joko tai? Tämä joko tai -tuomitseminen, tapahtuipa se kirkon ihmisten tai näitä muuttamaan pyrkivien taholta, saa aikaan päättömiä ilmiöitä. Mitä voitetaan sillä, että rienataan vakaumuksensa puolesta valintoja tehtyjä kirkonihmisiä, kun he eivät kenellekään pahaa halua eivätkä tee?

Mikä kosto ja ketä kohtaan on se, että jos Päivi Räsänen ilmaisee homoavioliitoista oman kantansa (sinänsä rehellisen, oli hänen kanssaan samaa mieltä tai ei), niin ihmisiä eroaa Vaasan kaupungin verran (ensimmäisessä aallossa taisi olla yli 50 000) kirkosta? Mikä oikeuttaa erään kirkonmiehen esikuntineen tuomitsemaan minut, kaltaiseni ja rintaperilliseni ikuisen kadotukseen, koska olen agnostikko ja vapaamuurari jo 37 vuotta?

EN OLE KATUNUT SKEPSIKSEEN LIITTYMISTÄ

NILS MUSTELIN (1931-2004) vaikutti ratkaisevasti minun liittymiseeni Skepsiksen jäseneksi – ilman että asialla oli mitään tekemistä Skepsiksen kanssa. Ihailin Mustelinin olemusta ja tietämystä sekä hänen kiehtovaa pohdintatyyliään television musiikkietovisailu Kontrapunktissa vuonna 1988. Kun selvisi, että hän on myös skeptikko, halusin liittyä seuraan. En ole katunut, enkä aio erota.

Skepsiksen toiminnassa olen ollut varsin passiivinen (esim. luentotilaisuuksiin osallistumisen suhteen), mutta rivijäsenenä olen yhdistyksen antiin tyytyväinen. Skeptikko-lehden uudistus aikanaan oli hyvä, ja olen lehteen tyytyväinen. Lehdestä saa myös ”kiksejä” hakea tietoa kiinnostavista aiheista esim. netistä. Lehden artikkeleissa olen oppinut myös sen, että on näköjään minua viisaampia ihmisiä, joilla on sellaista tietoa, kokemusta ja ilmaisukykyä, että luontaista narsismiani ei lainkaan koettele eikä raasta myöntää sitä.

Skepsis voisi järjestää muutaman webinaarin vuodessa. Minä ainakin osallistuisin.

JÄRISYTTÄVÄÄ JA RAASTAVAA

MIKÄ KOKEMUS ON VAIKUTTANUT SYVÄSTI ELÄMÄÄNI?

Herääminen maailman muuttumiseen ja digitaaliseen aikaan viisi vuotta sitten. Se oli järisyttävä ja raastava kokemus. Perinteinen konsultointi ja maailmanparantaminen motivaatiopuheilla alkoivat hyytyä. Oma osaaminen ei enää purrut – perkele, auttakaa, oi miu mau! Kalenteri oli 60-vuotiaalla konsultilla ja vuokrajohtajalla tyhjä!

Minulla oli kaksi mahdollisuutta. Yksi oli liittyä entisen iskelmä tähden ja potkut saaneen pankinjohtajan seuraan Roppilan Rouviin juomaan työttömyyskorvauksella haaleaa keskikaljaa naarmuisista tuopeista ja piehtaroimaan marttyyrireikissä, kuinka epäoikeudenmukainen maailma on ja kuinka helvetin tyhmiä organisaatiot ja kaikki muut

ihmiset ovat, kun eivät tajua meidän ainutlaatuisuutta ja fiksuutta. Toinen mahdollisuus oli erilainen.

Kävin läpi todellisen Via Appian. Mutta samalla tavalla kuin ne viime metrit 14-vuotiaana päätin rannalle nousta, nousin nytkin. Aloin hyödyntää uutta aikaa. Löysin erinomaiset yhteistyökumppanit, jotka osasivat enemmän kuin minä digitaalisesta maailmasta. Kun esitin heille unelmani algoritmista, jolla suuret joukot saadaan paljastamaan ja valjastamaan viisautensa menestyksen hyväksi, he totesivat, että eivät ikinä ole tulleet ajatelleeksi asiaa tuolta kannalta.

Vielä minun piti kokea yksi petollinen yhteistyökumppanuus, joka maksoi espoolaisen kolmion verran. Siitäkin opista osaltaan lopputuloksena ympärilläni – ja minä kumppanieni ympärillä – on ainutlaatuinen ”Gre@Brains Network”, jolla on oma konsepti, tuotteet ja positiivinen kassavirta. Sofistikoitua riistokapitalismia kallonkutistuksella höystettynä, jota jotkut kutsuvat itseä ja muita inostavaksi ja hyödyttäväksi yrittämiseksi.

Nyt syksyllä aloitan jatko-opinto- ja tohtoriprojektin Vaasan yliopistossa, ja väittelen aiheesta neljän vuoden kuluksi. Minua puolet nuoremmat ja fiksummat proffat – jotka siis ohjaavat minua ja tutkimusryhmääni – kysyivät ”miten sinusta, Wiskari, kerrotaan tahoille, jotka tiedustelevat, mitä tutkimuksesi ja väitöskirjasi käsittelee. Vastasin: ”Sanokaa niille, että nyt Juha haluaa nähdä, miten se, jota hän on tehnyt käytännössä 30 vuotta, toimii teoriassa.”

ANNOIN AJAA MÖKKITIEN

OLEN TEHNYT MYÖS STAND UP -KOMIIKKAA. Huumori on olennainen osa elämäni – ja myös työtäni. Stand up on esiintyjän ja esittäjän happotesti, siitä joko selviää tai ei selviä. Minä selvisin – ja nautin esiintymisestä myös siksi, että stand up opetti uuden ulottuvuuden olla sinut (”sujut”) myös itseni kanssa. Vaikka en klubikeikkaa ainakaan toistaiseksi tee, niin esimerkiksi syksyllä verkkosivuiltani ilmestyvässä videoikkunassa stand upin elementit johtamista ironisoidessani ovat enemmän kuin ilmeiset.

Lavalla kerroin mm. tositarinan siitä, kuinka kerran hyydyin pahemman kerran. Tyttäreni appivanhemmat ovat riikinruotsalaisia, ja niin perus ”svanttepelijä” kuin vain voi olla. Kun he tulivat ensimmäisen kerran Suomeen, he ryntäsivät kauhealla kailotuksella halaamaan minua hokien ”oi va kuul ... Syömi Sisuuu”. Minä vastasin ”jettekiva Svärije Läkerool”. Kukaan ei nauranut.

Poikani Arttu on laulaja ja lauluntekijä, joka laulaa lapsuudestaan: ”Faija, anna mun ajaa mökkitie...” Minä annoin pojan ajaa. Tosin mökki oli Korppoossa, ei Evitskogissa, kuten laulussa sanotaan.

Minulle täydellinen maailma olisi sekä että -maailma, ei joko tai -maailma.

Ja lopuksi: elämän tarkoitus löytyy Veikko Huovisen kirjasta ”Lentsu – kertomus suomalaisesta räkätaudista”: ”Hiplottelu ja eläminen on pietävä aina mielessä.”

KESKUSTELUA

TIEDE TODISTAA JUMALAN OLEMASSAOLON?

 ENNUSTAANKO KVAANTTIMEKANIikka SIELUN OLEMASSAOLON? **KOSMOLOGIAN AIKAKÄSITYS ON HUUHAATA.**

KASVEILLAKIN ON TIETOISUUS JA ÄLY – MILLÄ SIIS EI OLISI?

LUSIKANTAIVUTUSTA REIKIHOIDON WORKSHOPISSA ALBERTAN YLIOPISTOSSA. **TIEDE LÄHESTYY VANHAA VIISAUTTA...**

**TYÖNNÄ LUSIKKASI SOPPAAN. KIIHKEÄÄ MIELIPITEENVAIHTOA JOKA SIUNATUN PÄIVÄ:
KESKUSTELU.SKEPSIS.FI**

PAIKITTU
HYVASTA YRITYKSESTÄ

KUPARISELLA
RAPARPERILLÄ
PORDENONEN
ELOKUVAJUNILLA
1924

1

GNOOMIT

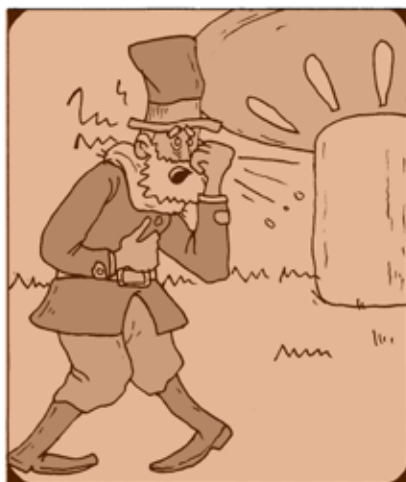
2

2018/3

Gottfried-gnoomi
oli vakavasti
sairas.

3

Myös
herra Herman
oli
rokotusvastainen.

4

Gunther
luotti
Vitaperoon
voimaan.

5

Reijo Gerkiverto
eli elämänsä
onnellisena
loppuun saakka.

6

BOXA

JONI SYVÄNEN

Kuinka epäillä empaattisesti

JUSSI K. NIEMELÄ

Varhain sunnuntaiaamuna 12.8.2018 tapaturmaisesti menehtynyt toimittaja-kirjailija Perttu Häkkinen on skeptikoille mainio esikuva. Hänen diplomaattista perintöään kannattaa vaalia. Perttu Häkkisen esimerkillä on nykyajan polarisoituneessa ilmapiirissä laajempiakin implikaatioita. Rauhanomainen rinnakkaiselo tarvitsee onnistuakseen diplomaattisia ihmisiä.

TUNNETUN SANONNAN MUKAAN asioihin ja ilmiöihin kannattaa suhtautua avoimesti, muttei niin avoimesti, että aivot tippuvat ulos.

Yhdessä ystävänsä ja kollegansa Panu Hietanevan kanssa Perttu Häkkinen (1979-2018) luotasi Yleisradion ohjelmassaan sekä Vesa Iitin kanssa kirjoittamaansa teoksessa *Valonkantajat – Välähdyksiä suomalaisesta salatieteestä* (Like, 2015) mitä oudoimpia ilmiöitä ja ihmisiä.

Ohjelman keskeinen piirre oli avoimuus, suvaitsevaisuus. Vieraisiin ei suhtauduttu ylenkatseella, halveksien tai naureskellen. Kaikenlaiset katsomukset ja elämäntavat saivat Häkkiseltä tasapuolisen käsittelyn. Hän kunnioitti ihmistä, vaikkei tietenkään ollut kaikkien vieraidensa kanssa samaa mieltä käsiteltävistä aiheista.

Myös *Valonkantajat* lähestyy aihettaan lämpimän humoristisesti ja ymmärtäväisesti. Juuri se tekee teoksesta niin nautittavan.

Empaattinen lähestymistapa toi Häkkisen ja Hietanevan ohjelmalle paljon ystäviä. Olin itsekin pari kertaa vieraana ja viihdyin molempien herrasmiesten seurassa mainiosti.

USKON ASIOITA

HOMO SAPIENS ON ENNAKKOLUULOINEN eläin.

Mihin sinä uskot? *Mitä* sinä uskot tai et usko?

Voidakseen elää maailmassa, ihmisen on uskottava asioihin.

Se, mihin ihminen uskoo, kertoo hänestä paljon. Myös se, mihin hän ei usko, tai on joskus uskonut, muttei usko enää, on paljastavaa.

Noin pääsääntöisesti ihminen on sillä tavalla rakennettu, että hän uskoo vain sen, minkä hän haluaa uskoa. Jokin ihmisessä, jonkinlainen tarve tai kaipaus, ajaa hänet uskomaan asioihin. Yksi ei voi käsittää, miksi toinen uskoo siihen, mihin hän itse ei voisi kuvitellakaan uskovansa.

Asiat sinänsä eivät saa uskomaan itseensä vaan tämä tarve, tämä kaipaus. Ihminen rakentaa itseään uskomalla asioihin, hänen identiteettinsä muodostuu taipumuksista, tunteista ja asioista.

Ihminen rajaa itsensä, rakentaa suojamuureja, liittoutuu puolesta ja vastaan. Hän on sisällä tai ulkona, yhdelle ystävä, toiselle vihollinen; omasta halustaan. Näin hän uskoo tietävänsä, kuka on ja mihin kuuluu.

Vaikeampaa, paljon vaikeampaa, on uskoa sellaista, mitä ei halua uskoa. Usein totuus tuijottaa peilistä. Uskominen vaatii joskus voimaa, rohkeutta. Puhumattakaan uskosta luopumisesta.

On lukemattomia asioita, joihin olen lakannut uskosta. Se, mihin olen joskus uskonut koko olentoni voimalla, lujasti, järkähtämättömästi, on minulle nykyään merkityksetöntä, joskus peräti harhaa, typeryyttä, tietämättömyyttä. Mihin uskoni on kadonnut?

Sanotaan, että ihminen muuttuu, mutta ei hän oikeastaan muutu. Asiat virtaavat hänen lävitseen, uskonkappalet vaihtelevat tarpeen mukaan. Se, mikä saa minut uskomaan, viime kädessä tekee minut: ei se, mihin uskon. Miksi tarvitsen uskoa, *mihin* tarvitsen sitä?

Uskomukset ovat identiteetin rakennuspalikoita. Ne

tuovat turvaa. Kun uskomukset juurtuvat meihin, niiden kyseenalaistaminen tuntuu usein samalta kuin hyökkäys koko persoonaamme vastaan.

HEVOSENKENKÄTEORIA

JUTTELIN PERTUN KANSSA skeptikoista, kun tapasimme kahvikupin ääressä juhannuksen alla vuonna 2015. Kerroin, että olen itsekin – kuten muutama muukin tuntemani skeptikko – nuorena uskonut yliluonnolliseen ja Erich von Dänikenin teorioihin. Monesta kaltaisestani mielensä ja asenteensa myöhemmin muuttaneesta on tullut aktiivinen epäilijä.

Perttu nyökkäili ja viittasi tunnettuun hevosenenkäteoriaan, joka hänen kokemustensa perusteella sopii myös joihinkin skeptikoihin: joskus fanaattisesti paranormaleihin ilmiöihin suhtautuva ns. hörhö valaistuu ja kääntyy skeptikoksi. Hänestä tulee helposti yhtä fanaattinen skeptikkosaarnaaja. Sama pätee ateisteihin, joista tulee uskovia, tai päinvastoin.

Tämä pitää nähdäkseni paikkansa. Olen vuosien saatossa tutustunut varsin laajaan kattaukseen ateisteja ja skeptikoita, joista osaa ei hyvällä tahdollakaan voi sanoa suvaitsevaiseksi tai humaaniksi. En tosin osaa arvioida, onko kyse kääntymyksestä vai ovatko mainitut yksilöt fanaattisia muista syistä. Joka tapauksessa hevosenenkäteoria sopii osaan heistä täydellisesti: ääripäät muistuttavat toisiaan.

LUONNE JA KOHTALO

OMAN NÄPPITUNTUMANI PERUSTEELLA voin esittää hypoteesin, jonka mukaan ihmisen luonne määrittää hänen uskonsa lujouden. Tämä ei kuitenkaan ole kohtalo, koska yksilö voi oppia pois fanaattisuudesta tai ainakin hillitä taipumustaan merkittävästi. Olen itse yrittänyt vuosien varrella ottaa opiksi ja alkaa suhtautua empaattisesti eri mieltä oleviin ja jopa aggressiivisiin saarnaajaluonteisiin.

Perttu antoi oivallisen esimerkin leppoisasta ja lupsakasta suhtautumisesta omituisiin näkemyksiin ja niiden kannattajiin. Olen usein miettinyt, miten väittelisin nuoremman minäni kanssa. Nuorempi ei antaisi missään asiassa yhtään periksi, mutta tämä nykyinen minä voisi ainakin tutkia itseään ja ymmärtää, miksi on aiemmin uskonut Erich von Dänikenin ja Rauni-Leena Luukasen (silloin vielä ilman nimen jälkiosaa Kildeä) kirjoissaan esittämiin näkemyksiin.

Koska olen asioita kriittisesti ajateltuani ja tieteelliseen metodiin harjaannuttuani kyennyt luopumaan vanhoista käsityksistäni, olen omalta osaltani esimerkki muutoksen mahdollisuudesta ja voimasta. Aiemmin olin myös militantti ateisti, vaikken koskaan muistaakseni ole varsinaisesti Jumalaan uskonutkaan (kyse ei siis tässä tapauksessa ole kääntymisestä).

Käsittääkseni aggressiivinen ateismini johtui lähinnä kasvuvuosien kapinasta eli pakosta mennä koulun kevät- ja syyskauden päätteeksi kirkkoon, pakosta mennä rippii-

kouluun ja uskonnon yleisestä tuputtamisesta. Semmoinen ajaa vapautta arvostavan yksilön herkästi vastarintaan.

Vuoden 2008 kesäkuussa tapasin yhdysvaltalaisfilosofi Martha C. Nussbaumin Helsingissä Tutkijakollegiumin muutaman päivän seminaarissa ja työpajassa, kun sittemmin edesmennyt filosofi Juha Sihvola (1957-2012) minut sinne kutsui kysellessäni sattumalta häneltä sähköpostitse suosituksia Nussbaumin uskonnollista fundamentalismia käsittelevistä teoksista juuri silloin.

Olin jo aiemmin perehtynyt jonkin verran kognitiiviseen uskontotieteeseen, jonka myötä aloin ymmärtää, miten uskonnolliset uskomukset, kuten myös usko paranormaaliin, syntyvät ihmismielessä, kuinka luonnollista, intuitiivista, usko yliluonnolliseen on.

Nussbaumin omantunnonvapauden filosofia, keskustelut hänen ja Juha Sihvolan kanssa, sekä entistä syvempi perehtyminen kognitiiviseen uskontotieteeseen saivat minut varsin nopeasti muuttamaan asennoitumiseni.

Luovuin militantista ateismista käytännössä saman tien ja kun minut vain pari viikkoa Tutkijakollegiumin seminaarin jälkeen valittiin Vapaa-ajattelijain liitto ry:n puheenjohtajaksi, ilmensin alusta asti toimeksani leppoisampaa, suvaitsevaisempaa suhtautumista uskonnollisuuteen. Tulini julkisuuteen ihmisoikeudet ja yksilönvapaudet edellä.

Oivalsin jo ennen puheenjohtajuuttani, että uskonnoissa ei sinänsä ole mitään pahaa tai uskonnollisuudessa itsessään sen suurempaa ongelmaa, vaan että epäkohdat nousevat kirjaimellisesta tulkinnasta, fanaattisuudesta ja suvaitsemattomuudesta, joita uskonnollisuus äärimuodossaan lähes poikkeuksetta synnyttää. Myös ryhmäpaine ja uskontojen sekä ideologioiden järjestäytyminen aiheuttavat kosolti ongelmia.

Vapaa-ajattelijoiissa huomasin ja tiesin lukemani sekä kuulopuheiden perusteella jo ennalta, etteivät ateistit yleisesti ottaen ole yhtään sen rationaalisempia saati suvaitsevaisempia kuin uskovat, usein pikemminkin päinvastoin. Ongelma on tosiaan yksilön luonteesta ja uskonvarmuudesta. Moni ateisti, jokunen skeptikkokin, on uskomuksissaan, kaikkietävytydessään, kirjaimellisuudessaan ja saarnaavassa asenteessaan äärimmäisen rasittava ja fanaattinen.

Kyse ei siis ole siitä, mihin ihminen uskoo, vaan ihmisestä itsestään. Moni tuntemani teisti on huomattavasti empaattisempi, rationaalisempi ja suvaitsevaisempi kuin suurin osa vapaa-ajattelijoina.

Vapaa-ajattelijoina rasittaa usein myös aggressiivinen poliittinen fundamentalismi, niin vasemmalla kuin oikealla äärilaidalla. Hevosenkäteoria pitää siis paikkansa tässäkin tapauksessa: kun usko on tarpeeksi lujaa, järki saa kokonaan väistyä. Uskon laji on samantekevää, sen lujuus ja tarve soveltaa sitä arjessa ratkaisevat.

Kun uskonnossa tai ideologiassa on lisäksi normatiivinen sääntökokoelma tai vallitsevaksi muotoutunut tulkinta, jota kaikkien odotetaan noudattavan, sen vanhoillisuuden asteesta riippuu, kuinka vakava uhka se on yksilönvapaudelle. Mitä vanhoillisempi tai yhdenmukaisuutta edellyttävämpi normisto, sen ongelmallisempi uskonto tai ideologia.

PERTTU HÄKKISEN ESIMERKKI

IHMINEN VOI OPPIA ASIOITA ja muuttaa asenteitaan, vaikei hän sinänsä persoonana muuttuisikaan. Kärkäs, hyökkäävä tyyli kääntyy helposti itseään vastaan, joten siitä kannattaa opetella eroon. Perttu Häkkisestä voi ottaa mallia rennommassa suhtautumisessa keskustelukumppaniin.

Sanoisin, että kriittisyydestä ei avoimemmassa asennoitumisessa tarvitse tinkiä yhtään. Oikeastaan se on empaattisen, joviaalisen ja ymmärtävän lähestymistavan edellytys. Samalla asenteesta syntyy tietynlainen penseys puoluepoliittista ja ideologista kiivailua kohtaan.

Ihminen jakautuu luonnostaan erilaisiin sisä- ja ulkoryhmiin (myös ryhmien sisällä) ja pitää automaattisesti ulkoryhmän jäseniä moraalisesti huonompina ja typerämpinä kuin omaa viiteryhmäänsä. Tämä näkyy päivittäin niin perinteisissä kuin sosiaalisessa mediassa.

Poliittiset intohimot ja heimoutuminen saavat nykyään erityisen negatiivisia piirteitä sosiaalisessa mediassa, jossa inhimillinen läsnäolo on pelkästään virtuaalista eikä empaattisia pidäkkeitä vastapuolen kohtelulle muodostu. Ulosanti on kaikilla äärilaidoilla yhtä fanaattista, suvaitsematonta ja aggressiivista.

Vastustajan ihmisyyttä riisutaan jo lähtökuopissa ja hänet pelkistetään ideologiansa stereotyyppiseksi edustajaksi. Usein ne, jotka sunnuntaipuheissaan kiivaimmin kritisoivat kaikenlaista heimoutumista ja suvaitsemattomuutta, ovat itse kaikkein alttiimpia lahkoutumaan *de facto* suvaitsemattomuutensa ympärille.

Olen vasta hiljattain oivaltanut, Perttu Häkkisen elämää ja asennetta pohtiessani, että myös fanaattisuuteen voi aika pitkälle suhtautua lämpimän ymmärtävästi. Sitä ei tietenkään tarvitse suvaita tai hyväksyä, mutta sokeasti asiaansa uskovissa ihmisissä on paljon hauskoja piirteitä ja tästä nouseva humoristinen lähestymistapa auttaa näkemään ihmisyyden ikävämmitkin puolet suopeammassa valossa: kaikki on lopulta vain inhimillistä, aivan liian inhimillistä.

Samoin ihmiselle luontainen ulkokultaisuus muistuttaa itsestään, kunhan vaivautuu muistelemaan omaa menneisyyttään, virheitään ja asenteitaan. Toki voi olla runsaastikin aihetta pitää nykyistä minäänsä parempana ja empaattisempana kuin entistä, mutta luulisi, että kipeät muistot omista toilailuista auttaisivat suhtautumaan ymmärtäväisemmin myös lähimmäisen erheisiin ja ikäviin luonteenpiirteisiin.

Itselleen ja toisille ei kannata olla liian ankara. Jos pitää nuorempaa minäänsä hölmönä, kannattaa muistaa, että kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua voi pitää nykyistä minäänsä yhtä hölmönä. On myös kohtuutonta edellyttää, että muut olisivat samanlaisia kuin itse on. Viisas tunnustaa virheensä, epätäydellisyytensä ja sen, että ihminen on erehtyväinen.

Asiaa auttaa kun oivaltaa, että jokainen yksilö on päätenyt näkemyksiinsä joltain kautta. Päätyminen olisi teoriassa voinut mennä toisin, mutta käytännössä ei: kohtaat ihmisen sellaisena kuin hän on. Jos ja kun alatte väitellä, tuskin saatte toisianne käännätettyä. Mitä fanaattisemmin omasta kannastaan pitää kiinni ja hyökkää vastustajan kantaa vastaan, sitä lujemmin opposentti takertuu omiin uskomuksiinsa ja niitä puolustaa.

Näin ollen hienovaraisempi, kuuntelevampi ja empaattisempi vuorovaikutustapa voi peräti olla tavoitteen kannalta hedelmällisempi. Jos saat keskustelukumppanin pitämään sinusta ihmisenä ja asiallisesti perustelemalla ymmärtämään, mitä kautta olet käsityksiisi päätenyt, hän saattaa kuunnella argumenttejasi ja jopa alkaa suhtautua omiin näkemyksiinsä hieman kriittisemmin.

AVOIMUUDEN RAJOITUKSISTA

ON SELVÄÄ, ettei kaikkeen voi suhtautua huumorilla, suopeasti tai empaattisesti. On pahuutta ja typeryyttä, joka pitää yrittää torpata jo alkutekijöissään ja jota vastaan pitää taistella hellittämättä. Tässäkin on tosin strategisia vaihtoehtoja, joista viisaimmat ovat varmasti toimivampia kuin oman kannan fanaattinen propagoiminen.

Miten suhtautua vanhempiin, jotka eivät anna rokotaa lastaan? Miten vastata paksusuolisyöpään sairastuneelle, joka hylkää lääketieteen ja turvautuu uskomushoitoihin? Kuinka valistaa vanhempia, jotka haluavat silpoa uskonnollisista syistä lapsensa sukuelimet? Miten suojella yhteiskuntaa uskonsa sokaisemilta terroristeilta?

Kysymyksiin ei ole helppoja vastauksia. Sellaisia kyllä tarjoillaan julkisessa keskustelussa, mutta todellisuudessa maailma on monimutkainen. On joka tapauksessa tilanteita, joissa kova pitää laittaa kovaa vastaan.

Mitä tulee sivistyneeseen debattiin, rauhallinen argumentaatio ja sovinnollinen esiintyminen edesauttavat vastapuolen suojamuurien läpäisemistä. Kaikenlainen hyökkävyys puolestaan vain vahvistaa kohteen puolustusta. Tämä reaktio voidaan selittää tieteellisesti.

USKOMUKSET OVAT OSA IDENTITEETTIÄ

NIIN SANONUT SOMAATTISET MARKKERIT ovat syvään juurtuneita emootioita, jotka vaikuttavat olennaisesti päätöksentekoprosesseihimme. Mielessämme sijaitsevat intentiot ja uskomukset (mentaaliset representaatiot) reagoivat jatkuvasti näiden vaistomaisten tunnevalmiuksien kanssa, erityisesti jos identiteettimme kannalta keskeisiä uskomuksia vastaan hyökätään tai niitä aggressiivisesti kyseenalaistetaan.

Tämä voi synnyttää vaikkapa tunnetun taistelee tai pakene -reaktion, kuten jokainen kiihkeään väittelyyn osallistunut tietää. Tunteet voivat pelkässä verbaalisessa mittelössä kumentua lähes fyysisen konfliktin tasolle. Toisinaan debatti saattaa jopa lipsahtaa oikean tappelun puolelle. Moni mittelö alkaa juupas-eipäs-vätkämisestä, niin lapsilla kuin aikuisilla.

Neurotieteilijä Antonio Damasion teoriaa on sittemmin kognitiivisessa uskontotieteessä soveltanut ja kehittänyt Ilkka Pyysiäinen (*How Religion Works: Towards a New Cognitive Science of Religion*: Brill; Leiden, 2003). Uskonnolliseen uskoon liittyvät vaistomaiset tunteet, varsinkin moraalitunteet, ovat monessa tapauksessa ihmisen identiteetille niin tärkeitä, että niiden kyseenalaistaminen aiheuttaa uskovalle erittäin epämukavan olon. Sama pätee melkoisella varmuudella poliittisiin uskomuksiin, kuten

sosiaalisessa mediassa päivittäin käy ilmi.

Ihminen on moraalinen olento, jonka poliittiset ja katsomukselliset näkemykset ovat lujasti juurtuneet osaksi hänen identiteettiään. Kun niitä vastaan hyökätään, ihminen reagoi persoonastaan riippuen pakene tai taistelee -vasteella, jonka voimakkuus vaihtelee yksilöllisesti ja kenties myös kulttuurisesti.

Jos ihmisten tai uskonnollisten ryhmien pyhää pilkataan, vastareaktio voi olla pahimmillaan fanaattisen väkivaltainen, murhaava. Tästä löytyy lähihistoriasta karmivia esimerkkejä.

Sosiaalisessa mediassa ihmiset loukkaantuvat ja uhriutuvat päivittäin, kun heidän näkemyksiään pilkataan tai kyseenalaistetaan. Kriitikoita, vastarannankiiskiiä ja suunsoittajia hiljennetään ja blokataan, rikosilmoituksia tehtaillaan, kavereita värvätään apuun puolustustaisteluun.

On ilmeistä, että jos lakeja säädettäisiin loukkaantujien ja uhriutujien ehdoilla, mitään vähänkään ilkeää tai perimmäisiä moraalipoliittis-uskonnollisia käsityksiä kyseenalaistavaa ei voisi sanoa joutumatta poliisitutkinnan kohteeksi. Ihmisten loukkaantumiskynnys laskee koko ajan.

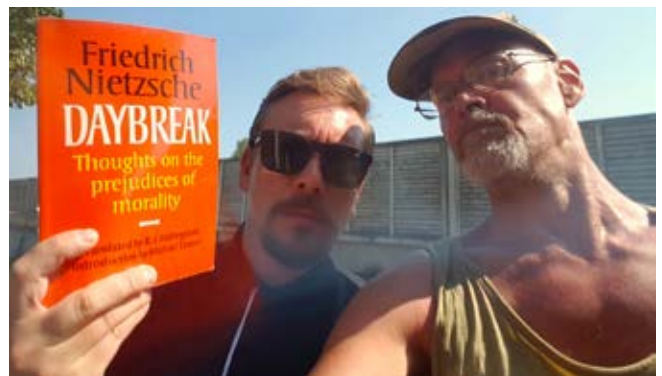
Tästä syystä olen vuosikausia puolustanut mahdollisimman laajaa sanan- ja omantunnonvapautta, vaikka tietenkin samaan aikaan kannustan lähimmäisiäni pidättävämpään, kohteliaaseen ilmaisuun ja malttiin uskonasioidissa sekä ideologisissa intohimoissa. Jokainen voi toimia esimerkkinä ja aloittaa itsestään.

Vapautta ei tietenkään saa käyttää toisten vapauden rajoittamiseen. Vapaus edellyttää vastavuoroisuutta. Tästä syystä jatkuva loukkaantuminen ja uhriutuminen on tällä hetkellä merkittävin uhka sananvapaudelle.

Yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla kaikkea on saatava arvostella, nimitellä, leimata ja pilkata tasapuolisesti. Toinen vaihtoehto on kieltää se kaikilta yhtä tasapuolisesti. Jokainen voi tykönään arvioida, millainen on yhteiskunta, jossa jälkimmäinen vaihtoehto on voimassa.

PLURALISMIN YLISTYS

PERTTU HÄKKISEN ohella haluan muistaa aatehistoriasta ja filosofiasta oivallisia esseitä kirjoittanutta Isaiiah Berliniä (1909-1997). Hänen keskeinen viestinsä oli, että avoimessa yhteiskunnassa joudumme väistämättä

Jussi K. Niemelän ja Perttu Häkkisen viimeinen kohtaaminen Kulosaaren sillan pielessä 1.8.2018, moraalien ennakkoluulojen tonkimisen merkeissä.

elämään keskenään ristiriitaisten asioiden ja ihmisten kanssa.

Olemme lähtökohtaisesti erilaisia: uskomme eri asioihin, toiveemme, tapamme ja päämäärämme poikkeavat toisistaan. Temperamenttimme vaihtelevat huomattavasti. Yksilöllä itselläänkin on vääjäämättä moninaisia käsityksiä, jotka ovat enemmän tai vähemmän ristiriidassa toisensa kanssa. Siitä voi aiheutua päivittäistä pohdiske-
lua, toisinaan valvottuja öitä, kriisejä, pahimmillaan jopa mielenterveysongelmia.

Tätä on ihmisenä oleminen. Sen kanssa on opittava elämään. Vain totalitaariset ideologiat ja vanhoilliset uskontulkinnat pyrkivät toisenlaiseen päämäärään: yhdenmukaisuuteen, massaan, opilliseen puhtauteen. Näiden hallitsemisessa yhteiskunnissa loukkaaminen on sallittu vain yhteen suuntaan, virallisesta totuudesta poikkeavia näkemyksiä kohtaan. Toisinajattelijat, epäilijät, on paria, epäihminen. Nyky-Suomessa sama ilmiö näkyy idullaan, kun omasta totuudestaan vakuuttuneet ryhmät sorsivat toista mieltä olevia yksilöitä ja ryhmiä.

Sosiaalinen ja perinteinen media rakastavat konfliktia, ne elävät siitä. Fanaattinen usko omaan asiaan ja sen aggressiivinen julistaminen tuo paljon julkisuutta ja sen myötä seuraajia. Ihmiset näyttävät kaipaavan varmuutta ja helppoja viholliskuvia. Tämä oletettavasti selittää myös totalitarismin toistuvan nousun.

Kaipuu yhdenmukaisuuteen, varmuuteen, turvasatamaan ja opilliseen puhtauteen lieenee joissakin ihmisissä syvällä. Yhdistettynä poliittiseen valtaan se voi pahimmillaan johtaa eri mieltä olevien sortamiseen, vainoon, syrjintään, vangitsemiseen tai muuhun eristämiseen, joskus jopa tuhoamiseen.

Perustuslaillinen demokratia ja monipuoluejärjestelmä hajauttavat valtaa tehokkaasti, jolloin yksi totuus ei hevin pääse hegemonia-asemaan. Tosin vaikkapa Suomessa valitseva perinteinen konsensuspolitiikka tai hallituspuolueiden niin sanottu arvopohja on usein jo itsessään syrjivää tai tukahduttavaa. Siihen liittyy kuitenkin eräänlainen poroporvarillinen harmaus, sosiaalinen iskunvaimennin, joka pitkässä juoksussa tehokkaasti tukahduttaa poliittisten intohimojen räjähtävät törmäykset.

Vaikka parlamentaarinen demokratia on tylsää, se suo-
jaa kansalaisia pahimmilta radikalismien ja impulsiivisen päätöksenteon riskeiltä. Myös demokraattiset instituutiot ovat välttämättömiä stabiilin tilan säilymiselle.

Tätä prosessia voi soveltaa myös missä tahansa debatis-
sa. Vaikka rauhallinen, maltillinen, empaattinen, analyyt-
tinen ja kriittinen asennoituminen ei välittömässä kom-
munkaatiassa houkuttele rähiseviä massoja, se on kui-
tenkin pitkässä juoksussa rakentava ja liennyttävä lähes-
tymistapa. Keskustelussa on hyvä muistaa perushyveet: oikeudenmukaisuus, hyväntahtoisuus, rohkeus, kohteliai-
suus, rehellisyys. Omalla esimerkillään voi yrittää vaikut-
taa, se voi joskus jopa rauhoittaa rähinäsiöitä.

Sovinnollisuudelle ja diplomatialle löytyy aina markki-
narako. Perttu Häkkinen todisti sen.

Moninaisten näkemysten ja katsomusten viidakossa sel-
viytyminen on taitolaji. Ihmiskunnan historia osoittaa, et-
tä sotia voidaan käydä mitättömistäkin asioista. Jokainen
meistä on loukannut ja loukkaantunut kuumassa väittelys-

sä, tahtoen tai tahtomattaan, mutta se ei mielestäni saa ol-
la itsetarkoitus. Opponenttia pitäisi oppia kunnioittamaan
ihmisenä, vaikka hänen näkemyksensä olisivatkin omitui-
sia tai vastakkaisia omille näkemyksillemme.

Keskustelussa voi aina pyrkiä kylvämään siemeniä vie-
raaseen maaperään. Hienovarainen ripottelu sopiviin uo-
miin toimii varmasti paremmin kuin väkisin nyrkillä tun-
keminen. Hengenviljelyssäkin strategia ratkaisee.

Toisaalta myös diversiteetillä on rajansa. Jossain vai-
heessa näkemysten ja katsomusten moninaisuus ja vastak-
kaisuus voi aiheuttaa yhteisössä kaaoksen, anarkian, kun
kansalaisten keskinäinen luottamus – avoimen demo-
kraattisen yhteiskunnan kulmakivi ja edellytys – rapau-
tuu tai murtuu. Ihmiseltä ei sovi odottaa enkelimäisyyttä;
olemme raadollisia jästipäitä ja turvaudumme valitettavan
usein väkivaltaan ja sortoon.

Pluralismi on länsimaisen liberaalidemokratian keski-
össä. Sen voi olettaa annettuna. Olisi varsin uskallettua
väittää, että kaikkien ihmisten pitäisi pyrkiä samaan pää-
määrään, samoihin näkemyksiin, samaan maailmankat-
somukseen. Sellainen olisi peräti epäinhimillistä ja kolk-
koa. Tällaisista väitteistä on kuitenkin kokemusta ja niitä
esiintyy edelleen. *Vestigia terrent.*

Nykyajan paradokseja on sekin, että kiivaiden ääri-
päiden nousun myötä moni liberaalidemokratian nimiin
vannova vaikuttaa kaipaavan tai käyttävän epäliberaaleja
keinoja ihanneyhteiskuntansa puolustamisessa. Tilanteen
kuumentuessa itsekritiikki heikkenee ja maltillinen kes-
kustakin alkaa helposti ajautua kohti hevosenkengän kär-
kiä. Ei pitäisi provosoitua, vaikka provosoidaan.

Lopuksi on syytä korostaa, ettei pluralismi suinkaan
tarkoita relativismia. Tieto-opilliset seikat ja tieteellinen
metodi eivät horju, vaikka omituisiin näkemyksiin ja nii-
tä esittäviin ihmisiin suhtautuukin kohteliaalla pidätty-
väisyydellä, vastaväittäjää asiallisesti kuunnellen, kriitti-
sesti opponoiden ja humanisti ymmärtäen.

Keskustelun tyyli ja keskustelijoiden keskinäinen kun-
nioitus riippuu tietenkin kaikista osapuolista. Jo yhden
ihmisen esimerkki voi kuitenkin luoda ilmapiirin, jos-
sa vaikeitakin asioita ja radikaaleja näkemyseroa voidaan
puida ystävällisessä, rakentavassa hengessä.

Sanoisin, että empatia toimii, niin teoriassa kuin käy-
tännössä. Ajattele hyökätessäsi, että itse olisit vastaanotta-
vassa asemassa. Mieti, miltä tuntuisi, jos koko henkilösi,
kokemuksesi, historiasi ja elämäsi tarkoitus kyseenalais-
tettaisiin tai kiellettäisiin, jos sille naurettaisiin, jos sitä
avoimesti pilkattaisiin. Teemme tätä toisillemme päivit-
tään, mutta voisimme tehdä toisinkin.

Perttu Häkkisen viimeiseksi kolumniksi *Savon
Sanomissa* jäi ”Älä tuomitse kummia kokenut-
ta”. Hän päättää tekstin tapansa mukaan viisaasti:
”Kuunnelkaamme siis toisiamme tuomitsematta. Jonain
päivänä voimme kokea itsekin jotain kummaa.”

Leimaamisen, ivaamisen ja pilkkaamisen asemesta voi-
simme opetella kuuntelemaan toisiamme. Lähkoutuminen
on syvällä meissä, mutta muutos alkaa katsomalla peiliin.

*Artikkelin kirjoittaja Jussi K. Niemelä on
sekulaarihumanisti, kirjailija ja esseisti.*

KOKOUSKUTSU

Skepsis ry:n sääntöjen mukainen syyskokous pidetään keskiviikkona 7. marraskuuta 2018 klo 19.40 (yleisötilaisuuden jälkeen) Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6, Helsinki.

KOKOUKSEN ESITYSLISTA:

- 1) Kokouksen avaus.
- 2) Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja ääntenlaskijaa.
- 3) Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.
- 4) Hyväksytään kokouksen työjärjestys.
- 5) Vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio ja jäsenmaksun suuruus vuodelle 2019.
- 6) Valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet vuodelle 2019.
- 7) Valitaan kaksi toiminnantarkastajaa ja kaksi varatoiminnantarkastajaa vuodelle 2019.
- 8) Tiedotus- ja muut esille tulevat asiat.
- 9) Kokouksen päättäminen.

SKEPSIKSEN LUENTO Tieteiden talo

Keskiviikko 7.11.2018 klo 18-19.30:
Vanhempi tutkija Hanna Tuomisto,
Helsingin yliopisto:
Keinoliha – perusteet, haasteet ja mahdollisuudet.

Skepsis hakee aktiivisia jäseniä osallistumaan käytännön toimintaan, kuten esimerkiksi messuille. Pääset näkemään rajatiedon piirit aitiopaikalta! Perehdytämme sinut myös yhdistyksen saloihin.

MUKAAN!

MUISTA NILS MUSTELININ RAHASTOA

**Rahaston tili: IBAN:
FI07 40552 9201 08216**

ISMO JOKINEN

Varo populistitutkijaa

TUTKIJOITA KANNUSTETAAN julkisuuteen selvästi enemmän kuin vielä kymmenen tai kaksikymmentä vuotta sitten. Tai onkohan ”kannustaminen” edes oikea sana, sillä korkeakoulut ja rahoittajat tuntuvat harrastavan jopa painostamista: tutkija halutaan Twitteriin osallistumaan keskusteluun, hänen oletetaan yleistajuistavan tieteenalaansa mahdollisimman suurelle yleisölle ja tuottavan lehdistöosumia, joita yliopiston viestintäosasto laskee työkseen.

Elämme näkyvyystaloudessa, ja tämä vaikuttaa myös tieteen maailmaan. Näkyvyyden uskotaan tuovan uskotavuutta, rahaa ja muita lisäresursseja. Tutkimus ei tunnu olevan olemassa, jos siitä ei synny edes muutama otsikko ja intomielistä nettikeskustelua.

Julkisuushakuisuuden takana on monta seikkaa. Yksi on yliopistojen kolmas tehtävä, vuorovaikutus yhteiskunnan kanssa, joka ilmaantui yliopistolakiin opetuksen ja tutkimuksen rinnalle kymmenisen vuotta sitten.

Kukaan ei täsmälleen tiedä, mitä tuo vuorovaikutus on. Luulisi jo tutkimuksen ja opetuksenkin sellaista olevan, mutta käytännössä on ajateltu, että vuorovaikutus tarkoittaa aiempaa tiiviimpää yhteydenpitoa tutkimusmaailman ulkopuolelle. Pitää luoda hyvät suhteet mediaan ja olla enemmän julkisuudessa, pitää puhutella suoraan suurta yleisöä ja pitää välittää tutkimustulokset päättäjien kouraan.

Toinen vaikuttava seikka on kulttuurinen, henkilöä korostava muutos yhteiskunnassa. Sama näkyy politiikassa: poliitikkojen julkisuudesta on tullut entistä henkilökohtaisempaa. Pitää avata vaatekaappi ja tunteet, jos haluaa saada tilaa keskustelussa. Pitää mainostaa osaamistaan.

Samaan julkiseen itsenostatukseen kannustetaan myös toimittajia ja taiteilijoita. Kukaan ei saa enää vetäytyä kirjoituskammioonsa, vaan pitää olla näkyvissä sosiaalisen median kaikissa kanavissa, pitää syyttää mielipiteitä maailmaan ja olla aktiivinen keskustelija, pitää profiloitua jonkin alan parhaaksi osaajaksi. Sitä tutkijoiltakin nyt halutaan.

Tutkimuksen julkisuushakuisuus tulee väistämättä muuttamaan tutkijoiden ja median suhdetta. Tiedejournalistit ovat perinteisesti suhtautuneet esimerkiksi yliopistoihin hyvin luotettavina ja neutraaleina viestijöinä. Kun yliopisto lähettää tiedotteen, toimittaja on

uskalautunut panemaan sen lehteen jopa sellaisenaan. Asiantuntemusta ei ole lähdetty haastamaan.

Nyt toimittajien on pakko alkaa suhtautua hieman toisin. Tutkija on tietysti vieläkin tieteellinen asiantuntija, mutta silloin kun hän itse aktiivisesti viestii medialle, vaikuttimiin kannattaa suhtautua niin kuin kaikkien muidenkin tiedottavien tahojen vaikuttimiin.

Tutkijat ja yliopistot haluavat näkyvyyttä työlleen, ja silloin vähän vähemmänkin merkittävästä tutkimuksesta pyritään viestimään mahdollisimman paljon. Toimittajan kannattaa olla tietoinen siitä, että tiedemaailman suhde julkisuuteen on muuttunut. Nyt näkyvyyttä halutaan ja mitataan.

Jos toimittaja ei pysy tarkkana, käy niin, että julkisuudessa tiedettä edustavat vain kaikkein kovaäänisimmät ja some-brändäyksessään parhaiten onnistuneet tutkijat. Tieteellisen osaamisen kanssa niillä ominaisuuksilla ei tietenkään ole tekemistä.

Moni on ihmetellyt esimerkiksi Atte Kalevan nostamista mediassa islamilaisen terrorismin ylimmäksi asiantuntijaksi. Kaleva on poliitikko ja tietokirjan julkaisut aktiivinen some-keskustelija, mutta onko hänellä toistaiseksi tieteellistä kompetenssia kovinkaan paljon? Väitöskirjaa hän on ilmeisesti aloitellut vuosia sitten, mutta julkisuudessa esitettyjen tietojen mukaan se on vähintäänkin pitkällä tauolla.

Osaksi kyse on eräänlaisesta toimittajien laiskuudesta: kun tarvitaan sisältöä lehteen, sitä etsitään sieltä, mistä helpoiten löytyy. Kun kovaääninen someaktiivitutkija on vilahtanut toimittajan Twitter-syötteessä monta kertaa tunnissa, totta kai hän tulee ensimmäisenä toimittajalle mieleen kyseisen tieteenalan edustajista.

On myös kyse ihmisten herkkäuskoisuudesta: luotamme hirvittävän paljon ensivaikutelmaan ja ihmisen omiin sanoihin. Hyvä itseluottamus vakuuttaa meidät. Jos joku kertoo olevansa aiheensa ylin asiantuntija, alamme elää siinä uskossa. Kerran omaksuttu käsitys on myös hidas muuttumaan.

Tieteelläkin on omat populistinsä. He kärjistävät, liioittelevat vastakkainasettelua, esittävät asetelmat mustavalkoisina, yksinkertaistavat ja haluavat herättää tunnekuohuja. Tieteellinen asiantuntemus pitää kuitenkin valikoida – no, sen asiantuntemuksen tieteellisyyden perusteella.

Skeptikko 20v. sitten

PONTEVA PAIKALLISEN radiokanavan toimittaja kustansi allekirjoittaneen elokuvaan ennen haastattelua. Taitavasti tehtyä X-files-viihdettä seurattessa ja toden ja lumen rajan lopullisesti rikkovia trikkejä ihastellessa selveni elokuvan ja ehkä koko kulttuurisarjan peruskuvio: Ensiksi sankari esitetään hiven reppana, jotta katsoja tuntee myötätuntoa tai/ja samaistuu häneen. Sitten katsojalle esitetään totena sankarin kokemukset. Tällöin katsojassa (joka sankarin kanssa tietää, mitä todella tapahtui) herää eräs ihmisen tunteista voimakkain: voimaton oikeassa olijan kiukku viranomaisia kohtaan. Mikseivät ne tollot usko/ymmärrä/hyväksy!

Muistelin elokuvan tunnelmia, kun sen jälkeen taas seisoin muun muassa Hengen ja tiedon messuilla keskustellessa parauskovaisten kanssa. Ongelma on aina sama: miten ”miksiomenaputoaa”-ihminen keskustele ja väittelee ”muttakunsetoimii”-ihmisen kanssa niin, että tuota tuhoisaa oikeassaolijan voimattoman raivon tunnetta ei synny.

Lopullista reseptiä en tiedä, joitain vihjeitä annan. Kysymyslauseilla etenemisen tiesi jo Sokrates. Kuunteleminen on hyödyllistä ja antaa aikaa oman seuraavan siirron pohdiskeluun. Johonkin virheelliseen yksityiskohtaan voi palata (esim. miksi astrologia ei ota huomioon kahden tuhannen vuoden prekessiota, s.o. Maapallon akselin hidas kiertäminen?). Hiven huumoria keventää ja inhimillistä omaakin imagoa.

Yhä tärkeämmäksi käyvästä imagosta puheen ollen. Skepsis on jo varsin tunnettu, hyvin harvoin kuulee kysymyksen: mikä on Skepsis? Meidän vanha ”tiukkapipoisten” tutkijoiden nitrodisko-imagomme on muuttunut myös kujeellisten sporalogien liittymäksi a la yhdysvaltalaisen huuhaa-Nobelien jakajat. Ja ennen kaikkea, meidät koetaan (joskus vastentahtoisestikin) tarpeelliseksi.

ILPO V. SALMI

TILASTOT JA TUTKIMUKSET eivät siis sittenkään tue ajatusta, että täysikuu vaikuttaisi käyttäytymiseemme. Kuuhulluus on vain myytti, joka vahvistuu, koska asiaan uskovat henkilöt huomaavat asiaa tukevia seikkoja ympäristössään. Esimerkiksi ajoittain unettomuudesta kärsivä henkilö voi kiinnittää asiaan erityistä huomiota vain silloin, kun täysikuu näkyy taivaalla ja tulee muodostaneeksi illusorisen yhteyden näiden kahden ilmiön välille.

JUKKA HÄKKINEN, JANNE SINKKONEN

JUNG OLI MIELIKUVITUKSELLINEN romantikko, joka koko ajan etsi salaperäistä, mystistä ja syvää, ja koko hänen ajattelurakennelmansa perustui muille kuin oman aikansa tieteellisille teorioille. Tieteellisenä oppijärjestelmänä hänen Analyttinen Psykologiansa on esimerkillistä pseudotiedettä. Psykologisena utopiana ja modernin terapeutti-

sen spiritualismin edustajana kyseessä on esimerkillinen ellei suorastaan ”arkkityyppinen” liike. Oppiensä kautta ”Zürichin Siegfried” elää ja voi hyvin, vaikka akateemiseen maailmaan ei koskaan syntynytkään Spielreinin haaveilemaa pientä Siegfried-poikaa, joka olisi tappanut tieteellisen metodologian perusteita vartioivan lohikäärmeen ja perustanut Alkemian, Esoterian ja Analyttisen Psykologian laitoksen.

Niin kuin ”Goethen pojanpoika” itse kuitenkin (toiveikkaana?) totesi, ihmiset ovat väsyneet rationalismiin. Mutta entä jos ihmiset väsyvät puolestaan irrationalismiin, katoaako silloin horisontin taa Hengen ja tiedon (sic!) messujen ohella myös jungilainen psykologia? Tähän en epäselvännäköisenä osaa vastata huuta enkä haata.

PETTERI PIETIKÄINEN

KIVITERAPEUTIT PUHUVAT ”värähtelyistä” määrittelemättä mekanismin luonnetta sen tarkemmin, kuten vaihtoehtoparannusperinteissä on tavanomaista. Tuntuu myös erikoiselta, ettei ihmiseen vaikuttavaa värähtelymekanismia ole havaittu, vaikka muutoin esimerkiksi juuri rubiinien ja safiirien väriin vaikuttavat mikroprosessit on voitu osoittaa jopa yksittäisten elektronien liikkeiden tarkkuudella.

Onkin ilmeistä, että mikäli haluaa ottaa kiviterapiaan vakavasti, täytyy samalla hyväksyä vaihtoehtoparantamisen lähtökohta: luonnontieteellinen tieto ei ole tärkeää. Sen sijaan muu vaihtoehtoperinne on hyödyllistä auroineen, henkisine energioineen ja eetterikehoineen. Jokainen voi valita, millä perusteella vaivojaan lääkitsee, mutta jospa ne nitrot olisi kuitenkin hyvä pitää mukana, ainakin varmemmaksi vakuudeksi.

JOUKO AHO

ELOKUUN LOPULLA Sipoon Myyraksen viljapelloille ilmestyi oudonnäköisiä kuvia. Skepsis kävi tarkistamassa, olivatko peltoja käyneet sotkemassa kenties vieraan sivilisaation edustajat. ... Koska Skepsiksellä ei ollut varoja helikopterin vuokraamiseen, jouduimme arvioimaan muodon mittailemalla kuviot pellolla. ...

Kuvan muoto kertonee aika selvästi, että kuvion alku-perä on joko humoristisissa teekcareissa tai taiteellisesti yritteliäissä paikallisessa nuorisossa. Tosin pellon omistaja ei taida moista taidemuotoa ymmärtää, sillä Keski-Uusimaa -sanomalehden (28.8.1998) mukaan maanomistaja Tapio Ijäs oli jättänyt poliisille vahinkoilmoituksen peltonsa tärvelemisestä.

JUKKA HÄKKINEN

*Lainaukset lehdestä Skeptikko 3/1998.
Skeptikot verkossa: skepsis.fi/lehti*

Suomen ahkerin skeptikko

Vladimir Heiskanen on 27-vuotias hammaslääketieteen opiskelija sekä kriittinen ja erittäin suosittu terveysbloggaaja. Skeptikko-lehti haastatteli helsinkiläistä, joka muun muassa löysi Antti Heikkilän uudesta kirjasta "Lääkkeetön elämä" 30 asiavirhettä.

Kirjoitat Valtsun terveysblogia. Toisin kuin monessa muussa terveysblogissa, sinä pyrit kirjoittamaan asioista tieteelliseen sävyyn ja olet jopa saanut näkyvyyttä kriittisten kirjoitustesi myötä. Miten päädyit tälle tielle?

- Kun olin lukioikäinen, luin kiinnostuksella vaihtoehtoisia terveyskirjoittajia, muun muassa tohtori Tolosta ja Antti Heikkilää. Heillä oli mielestäni erittäin kiinnostavia ajatuksia siitä, miten lääketieteen ja ravitsemustieteen asiantuntijat ovat täysin neuvottomia kroonisten sairauksien suhteen. Noihin aikoihin seurasin jopa 200 eri terveysblogia, joissa käsiteltiin terveysaiheita yleensä melko voimakkailla narratiiveilla.

- Yliopisto-opinnot aloitettuani sain yliopiston verkotunnusten avulla pääsyn tieteellisten artikkelien koteksteihin, joten siinä vaiheessa aloin lukea tutkimusartikkeleita itse. Tässä kohden ajatteluni alkoi hiljalleen kehittyä kriittisempään suuntaan. Aloin havaita erinäisiä ristiriitaisuuksia muun muassa uutismedioiden ja vaihtoehtoajattelijoiden, joskus myös tutkijoiden väittämässä.

- Samalla tavalla kuin tieteessä puhutaan replikaatio-kriisistä ja evidenssihierarkian tärkeydestä, julkisessa terveyskeskustelussa on asianmukaista olla valppaana keskustelun faktuaalisuudesta. Tämän vuoksi olen julkaissut blogissani tekstejä, joissa kritisoin muun muassa uutismedioita ja terveysvaikuttajia virheellisistä väittämistään.

Olet myös kritisoinut useampaan otteeseen lääkäri Antti Heikkilän kirjoituksia?

- Kyllä. Olen kritisoinut blogissani pienimuotoisesti mm. uutismedioita, ravitsemustieteen asiantuntijoita ja erinäisiä terveysguruja. Kuitenkin kaikkein eniten olen kritisoinut lääkäri Antti Heikkilän kirjoituksia.

- Antti Heikkilä on ortopedian ja traumatologian erikoislääkäri, joka on julkaissut 2000-luvun aikana noin viisitoista terveyskirjaa ja lähes 400 blogikirjoitusta. Hän esiintyy julkisuudessa asiantuntijana, joka haastaa yleiset ravitsemus- ja lääketieteen käsitykset. Heikkilän mukaan se, mitä tiedämme ruoasta, rasvoista, hiilihydraateista,

diabeteksestä, kolesterolilääkkeistä ja mikroaaltouuneista on harhakäsitystä.

- Heikkilällä on ristiriitainen maine. Ravitsemustieteen tutkijat ovat kutsuneet häntä iltapäivälehdissä änkyräksi, vihamieliseksi, ajattelultaan mustavalkoiseksi sekä kykenemättömäksi tulkitsemaan tutkimustuloksia. Halusin tietää tarkemmin, mistä asiassa on kyse, joten luin vuonna 2014 hänen silloisen uusimman kirjansa kriittisesti läpi. Tämä Diabeteksen ruokavaliohoito -kirja oli erittäin vakuuttavasti kirjoitettu, mutta kun tarkistin väittämien taustalla olevat lähteet, ne eivät usein olleet lainkaan linjassa Heikkilän väittämien kanssa.

- Vuonna 2016 päätin keskustelunavauksena luetella Excel-taulukkoon Heikkilän asiavirheitä ja julkaista aiheesta blogikirjoituksen "Antti Heikkilä ja loputtomat asiavirheet". Kyseisessä taulukossa on nykyisin yli 300 kappaletta Heikkilän virheväittämiä.

- Puheenvuoroni on kerännyt kahden ja puolen vuoden aikana yli 170 000 sivulatausta ja on levinnyt myös hyvin lääketieteen ja ravitsemustieteen ammattilaisten keskuudessa.

- Heikkilä ei tietääkseni ole ikinä vastannut mihinkään hänen virheväittämiään koskeviin kommentteihin. Sen sijaan on yleisesti tiedossa, että hän on poistanut FB-sivuiltaan lukemattoman määrän kriittisiä kommentteja sekä niiden esittäjiä. Hän siis tietoisesti välttelee kritiikkiä, mikä on hyvin kyseenalaista lääkäriltä, joka hyötyy taloudellisesti kirjoituksistaan.

Nostit äskettäin esille Heikkilän uudesta kirjasta (Lääkkeetön elämä, Otava 2018) 30 asiavirhettä. Tämä herätti pienen kohun Kustannusosakeyhtiö Otavan faktantarkastuksen puutteesta. Mitä mieltä olet kirjasta yleisesti?

- Mielestäni tämä kirja kokoa melko kattavasti Heikkilän ajatuksia, jotka liittyvät lääkkeisiin ja ravitsemukseen. Siinä maalataan lääketieteestä epäluotettava kuva, kritisoidaan diabeteksen ja sydäntaudin tavanomaista hoitoa ja suositellaan ketodieettiä, HIIT-liikuntaa ja ravintolisiä.

Lääkäri Antti Heikkilän virheväittämiä

Aihe	Väittämä	Faktantarkastus
Diabetes	13 tutkimuksen analyysin mukaan tyyppi 2 diabeteksen lääkehoito lisää 19% kaikkinaista kuolemaa ja lisää 43% sydänkuolemia.	Meta-analysysissä ei verrattu diabeteksen lääkehoitoa laakkeettomaan hoitoon, vaan siinä tarkasteltiin "intensiivistä verensokerin alennusta", joka ei tämän tutkimustiedon valossa näyttänyt olevan tavanomaista hoitoa tehokkaampaa. Yksi mahdollinen selitys oli se, että hypoglykemian mahdolliset haitat näyttävät kumoavan matalan glukoosin hyödyt. Toisin kuin Heikkilä väittää, kuolleisuus hoitoryhmissä ei ollut lisääntynyt. Todelliset lukemat olivat 4% ja 11% eivätkä ne olleet tilastollisesti merkitseviä. Heikkilän esittämät lukemat ovat kokonais- ja sydänkuolleisuuden 99 prosentin luottamusvälin ylärajoja (BMJ 2011;343:d4169).
Gluteeni	Huhtikuussa 2017 The BMJ julkaisi artikkelin, joka kertoi pitkäaikaisen gluteenin käytön lisäävän huomattavasti sydäntaudin riskiä. Tämä uutinen horjuttaa statiinien asemaa ja on esimakua tulevasta.	Kyseisessä tutkimuksessa runsas gluteenin saanti yhdistyi vähäisempään sydäninfarktin riskiin, täysin päinvastoin kuin Heikkilä väittää (BMJ 2017;357:j1892).
Henkilöt	Juhani Knuuti ei ole klinikko.	Professori Juhani Knuuti totesi tekevänsä jatkuvasti myös klinistä työtä, kun kysyin häneltä itseltään asiasta.
Kolesteroli	The Lancet -lehdessä arvioitiin vuonna 2011 sydänkohtauksia aiheuttavia riskitekijöitä. Listasta ei löydy kolesterolia mutta kylläkin stressi, viha, negatiiviset tunteet, liikenteen saasteet, kokaiini, tupakointi (...)	Toisin kuin Heikkilä väittää, tutkimus ei käsittele riskitekijöitä vaan laukaisevia tekijöitä. Tämän vuoksi kolesterolia ei ole tutkimuksessa. Syy ei ole se, etteikö kolesteroli olisi oleellinen sydäntaudin riskitekijä (Lancet 2011;377:732-740).
Maito	D-vitamiinia on lisätty rasvattomaan maitoon. Ongelma on siinä, että kyseinen vitamiini on D2-tyyppiä. Knuuti ei usko rasvattoman maidon värjäykseen. Väitteitä hän pitää huuhaana. Hän ei tiedä, että rasvatonta maitoa on värjätty pitkään maitojauheella.	Valion ja Arian maidoissa käytetään nimenomaan D3-vitamiinia, toisin kuin Heikkilä väittää. Valion sivuilla todetaan, että maitoa ei saa lain mukaan laimentaa tai värjätä. Tämä tieto löytyy myös FINLEX-palvelusta (1756/1995, Liite II).
Rasvat	Yksi erikoinen alfa-linoleenihapon aiheuttama ongelma on suun aftat, mikä on todella huolestuttava merkki.	Heikkilän viittaamassa tutkimuksessa kokeiltiin ruokaöljyn alfa-linoleenitason 9-kertaistamista. Ainoa havainto oli ei-merkitsevä aftaoreiden väheneminen, mikä on täysin ristiriidassa Heikkilän väittämän kanssa (Nutrition 2006;22:534-8).
	Kaiken lisäksi voissa on paljon mineraaleja.	Fineli-tietokannan mukaan voi sisältää käytännössä lähinnä lisättyä natriumkloridia eli ruokasuolaa.
	On näyttöä, että kovat rasvat ehkäisevät aivohalvausta.	Heikkilän viittaamassa tutkimuksessa eläinrasva ja tyydyttynyt rasva yhdistyivät päinvastoin suurentuneeseen aivohalvauksen riskiin, joskin ilman tilastollista merkitsevyyttä (BMJ 2003;327:777).
	On hyvin paljon tutkimuksia, että naudan maidon ja lihan luonnollinen transrasva CLA tuottaa terveyttä ja muun muassa estää diabetesta	Heikkilä antaa viitteeksi tutkimuksen, jossa CLA ei parantanut vaan päinvastoin heikensi koehenkilöiden insuliiniherkkyttä (ACJN 2004;2:279-283).
Sokeri	Maailman terveysjärjestö WHO suosittelee, ettei päivittäinen sokerimäärä ylittäisi 25 g. (...) Tuohon 25 g:n tavoitteeseen pääsee vain noudattamalla VHH-ruokavaliota	WHO on asettanut suositukset lisätylle sokerille. Suositus ei koske lainkaan esimerkiksi leivän, hedelmien tai maidon sisältämiä hiilihydraatteja, toisin kuin Heikkilä virheellisesti väittää.
	Sokerista vielä sen verran, että 2008 tehdyn suomalaisen tutkijaryhmän havainto sokerin vaikutuksesta sydänkuolemiin oli todella vakuuttava.	Suositus lisätylle sokerille on alle 10% kaloreista, mikä on useimmille ihmisille 50-75 grammaa. Ehdollinen 5%:n lisäsuositus perustuu ainoastaan erittäin heikkotasoiseen näyttöön sokerin yhteydestä hammaskariekseen.
	Kööpenhaminan yliopiston tutkimus vuodelta 2013 kertoo, miten sokeri lisää syöpäsolujen kasvua. Sokeri muodostaa proteiinien kanssa yhdisteitä. Ilmiötä kutsutaan glykoitumiseksi, joka on yksi keskeisistä mekanismeista siinä, miten sokeri vaurioittaa elimistöä.	Tässä yhteydessä Heikkilä viittaa tutkimukseen, jossa ei tutkittu lainkaan sokeria eikä sydänkuolemia, vaan infuusiomenetelmällä aiheutetun hypoglykemian vaikutusta sydämen sähköiseen toimintaan (Ann Noninvasive Electrocardiol 2008;13:97-105).
Syöpä	70 vuotta sitten tohtori Otto Warburg sai lääketieteen Nobelin-palkinnon havaittuaan, että sokeri aiheuttaa syöpää.	Kyseisessä tutkimusartikkelissa ei puhuta ravinnon sokerista eikä verensokerista lainkaan. Siinä ei myöskään puhuta korkean verensokerin aiheuttamasta glykaatiosta, vaan tutkimuksen sisältö on se, että syöpäsoluissa erään O-glykosylaatioentsyymiryhmän päätyminen väärään solun osaan voi aiheuttaa syöpäsolun pinnan sokeriketjuihin "virheitä", jotka voivat lisätä syövän invasiivisuutta (PNAS 2013;110:E3152-61).
	Syöpä ei todellakaan voi käyttää proteiineja eikä rasvaa	Warburg sai Nobelin palkinnon soluhengitysentsyymien tutkimisesta. Hänen Nobel-luennossaan ei mainittu syöpää sanallakaan. Syöpäsolujen aineenvaihduntaa käsittelevien katsausten mukaan lukuisat syöpäsolutyypit osaavat käyttää myös rasvaa, ketoaineita ja proteiinien aminohappoja (Biochem Biophys Res Commun 2004;313:459-65)
Virologia	Antioksidantit tehoavat H1N1 -virukseen	Heikkilä antaa väittämän tueksi uutisjutun tutkimuksesta, joka tehtiin laboratoriossa soluviljelmillä. Siinä ei käytetty mitään tunnettuja ravinnon antioksidantteja vaan glutathioniesteriä tai proteiinikinaasi C -inhibiittoreita. Naiden aineiden vaikutus ei kohdistunut virukseen, vaan havaittu vaikutus oli se, että kyseiset aineet vähensivät viruksen vaikutusta solujen natriumkanaviin (FASEB J 2009;23:3829-42).

- Kirja on esteettinen ja päällisin puolin erittäin vakuuttavasti kirjoitettu. Tarkemmassa tarkastelussa kirjan luotettavuus kärsii mielestäni kuitenkin toistuvista asiavirheistä, tutkimusten kirsikanpoiminnasta ja heikkoon näytön asteeseen perustuvista väittämistä. Kuvio on käytännössä täysin sama kuin hänen aikaisemmassakin tuotannossaan.

- Tein kirjan asiavirheistä Facebookissa puheenvuoron, joka levisi laajalle ja tavoitti myös Otava-kustantamon. Odotan mielenkiinnolla, johtaako julkaisemani kritiikki kirjan kyseenalaisten kohtien korjaamiseen.

- Vaikka suhtaudun moniin Heikkilän ajatuksiin kriittisesti, jotkut hänen ajatuksistaan ovat tieteellisesti vakaahkolla pohjalla. Esimerkiksi tähänastinen tutkimusnäyttö erittäin vähähiilihydraattisesta ruokavalios-
ta lihavuuden ja diabeteksen hoidossa on ollut lupaavaa. Toisaalta hän ei ilmeisesti ole lukenut paljoa lihavuustutkimusta, koska hän pyrkii selittämään lihavuuttakin pitkälti insuliinin toiminnan kautta. Kritisoin aikoinaan dosentti Juha Hulmin kanssa näitä insuliinikeskeisiä lihavuusnäkökymyksiä Lihastohtori-blogin kirjoituksessa.

- Tutkimusnäyttö myös Heikkilän kehumien ravintolisien, muun muassa kurkumiinin ja N-asetyylikysteiniin, osalta on lupaavaa. Ravintolisätkin ovat sellainen tutkimuskenttä, että vaikka sieltä on tullut paljon nollalöydöksiä, jotkut yksittäiset aineet saattavat vielä osoittautua hyödyllisiksi sairauksien hoidossa. Nämä ovat kiinnostavia aiheita ja niihin liittyvän tieteen etenemistä kannattaa seurata – kuitenkin mielellään sopivan kriittisellä asenteella.

- Kirjassa oli miellyttävää myös se, että siinä käsiteltiin kiinnostavasti kroonisten sairauksien mahdollisia syymekanismeja, kuten insuliiniresistenssiä, matala-asteista tulehdusta ja mitokondrioiden toimintahäiriöitä. Insuliiniresistenssiin liittyen kirjassa on ilmeisti pari täysin pieleen mennyt väittämää, mutta muutoin pidin kovasti näistä asioista ja näen niissä jopa tiettyä edelläkävijyyttä. Ei siis kuitenkaan täysin paha kirja, heh.

- Tässä on kirjasta pari lainausta, joista olen ainakin pitkälti samaa mieltä:

”Väestön syyttäminen ylipainosta on kohtuutonta. Ylipaino ei johdu vain liikkumattomuudesta ja laiskuudesta, vaan siitä roskasta, mitä ihmisille tyrkytetään. Syy on niiden, jotka sallivat ja myyvät moista.”

”Tiivistettynä voi sanoa, että lähes kaikki tällä hetkellä terveydenhoitoa kuormittavat sairaudet johtuvat samasta syystä eli tulehduksesta (...) Matala-asteinen tulehdus on todella vakava asia.”

”Uskoisin, että lähitulevaisuudessa mitokondrioista tulee seuraava hitti lääketieteessä, ja asiaan perehdytään paremmin.”

Miten maallikko tai tutkija voi kehittyä tieteellisten aiheiden kanssa kriittiseksi?

- Minun strategiani on kunkin aiheen kohdalla suurinpiirtein tämä:

(1) Lue mahdollisimman paljon tutkimusartikkeleita ja kirjallisuuskatsauksia aiheesta. Mitä suuremman aineiston avulla lähdet perehtymään valitsemaasi aiheeseen, sen laajemman näkökulman voit kehittää siihen. Tässä voi käyttää apuna esimerkiksi Google Scholarin ilmoituspalvelua, joka lähettää pari kertaa viikossa sähköpostiisi uusimmat tutkimukset aiheesta.

(2) Etsi vaihtoehtoiset näkökulmat ja väittelyt aiheeseen liittyen. Yritä ottaa selvää, miksi asiasta ollaan eri mieltä: onko kyseessä esimerkiksi eroavat tulkinnat samasta tutkimusasetelmasta?

(3) Tutustu tieteelliseen näytön asteen arviointiin ja tutkimusmenetelmiin. Lääketieteellisiin aiheisiin suosittelen esimerkiksi Coursera.org -sivulla olevaa ilmaista kurssia ”Introduction to Systematic Review and Meta-Analysis” sekä Käypä hoidon ”Hoitosuositusryöryhmien käsikirjaa”. Ravitsemusterapeutti Reijo Laatikainen on myös kirjoittanut erinomaisia kirjoituksia, kuten esimerkiksi ”Näin luen ja tulkiten tutkimuksia”.

(4) Perehty kognitiivisiin vinoumiin ja argumentointivirheisiin. Suomessa erityisesti Tervettä skeptisyyttä -blogi käsittelee tätä aihetta kattavasti.

(5) Ala kirjoittaa aiheesta blogia/tutkielmaa/tutkimusartikkeleita/kirjaa. Oma artikkeli tuottaessa joutuu usein miettimään sitä, kuulostaako oma viesti uskottavalta myös muille. Tämä motivoi usein perehtymään aiheeseen vielä paremmin.

(6) Konsultoi asiantuntijoita. Aiheeseen vuosikausia perehtyneillä ihmisillä on aiheestaan usein myös ”hiljaista tietoa”, jota ei ole varsinaisesti julkaistu paperilla.

Miltä näyttää terveysblogisi tulevaisuus?

- Päivitan blogiani jatkossa harvemmin, sillä olen alkanut kirjoittamaan artikkeleita myös oikeisiin tiedelehtiin – minulla on parhaillaan työn alla kolme katsausartikkeliä. Vaikka blogini päivittyy harvemmin, aion pitää Valtsun terveysblogin Facebook-sivun jatkossakin aktiivisena.

- Minulla on ollut parin vuoden ajan suurin osa fokuksestani niin kutsutussa ”punavalohoidossa”, jossa pyritään hoitamaan sairauksia punaisella valolla ja lähi-infrapunalla. Aihe saattaa kuulostaa Skeptikko-lehden lukijalle pahimman luokan huuhaalta, mutta olen kerännyt Excel-taulukkoon 3 700 tutkimusartikkeliä aiheesta ja pidän sitä tutkimisen arvoisena lääketieteellisenä aiheena.

- Olen käyttänyt myös viime aikoina paljon aikaa perehtyen mitokondrioiden toimintaan ja niiden toimintahäiriöiden merkitykseen kroonisten sairauksien taustalla. Minulla on aiheesta katsausartikkeli tekeillä. Aihealue on tuskastuttavan laaja ja monimutkainen, mutta eiköhän siitä hiljalleen jotakin tule. Blogikirjoitustakin ehkä aikanaan.

- Näiden aiheiden lisäksi aion käsitellä blogissani tulevaisuudessa mm. hammaslääketiedettä, tutkimustiedon arviointia sekä joitakin ravintolisiä tai lääkeaineita, kuten esimerkiksi tauriinia ja metyleenisinistä.

Kalifornia palaa ja energia-aseet laulavat

ELOKUINEN PUNERTAVAN KAUNIS auringonlasku sai ihmiset nostamaan katseitaan taivaalle Suomessa. Ilmatieteen laitos kertoi erikoisen päivänpäätteen johtuvan tuhansien kilometrien päässä riehuneista metsäpaloista. Pohjois-Amerikan metsäpaloista nousseet savut värjäisivät horisontteja myös Atlantin toisella puolella.

Maastopalojen suuruus Pohjois-Kaliforniassa ylsi ennätyksiin asti. Kaksi isoa metsäpaloa yhtyi toisiinsa. Lopulta puita paloi Los Angelesin kaupungin kokoiselta alueelta. Palon leviäminen oli nopeaa ja aggressiivista. Poikkeuksellisen suuri näkyvyys uutisissa takasi poikkeuksellisen suuren kommentoinnin internetissä.

Uutisissa näytettiin asunalähiöihin levinneiden palojen tuhoja. Omakotitalot olivat palaneet perustuksiinsa asti. Autojen alumiinivanteet valuiivat sulaneina pitkin asfalttia. Kuumuus oli hurjaa. Pihalla talojen vieressä kuitenkin seisoivat puita. Ne eivät olleet palaneet poroksi. Aivan kuin tuli olisi levinnyt valikoivasti. Aivan kuin jokin olisi täsmäohjannut liekit talojen kimppuun, mutta säästänyt kasvillisuutta talojen ympärillä.

Palojen aiheuttaja oli salainen tuhoprojekti. Siinä syytykset tehdään lentokoneisiin asennetuilla energia-aseilla. Taivaalta laukaistu laser polttaa läiniä suurella tarkkuudella. Siksi uutisissa nähtiin perustuksiinsa asti kärventyneitä

Arnold Lasker tyttöystävänsä talon raunioilla Spring Valleyssa, Pohjois-Kaliforniassa elokuussa 2018. Kaikki on tuhoutunut, paitsi pihalla seisovat puut. Aivan kuin jokin olisi täsmäohjannut liekit talojen kimppuun, mutta säästännyt kasvillisuutta talojen ympärillä.

taloja, joiden vieressä oli tulipaloilta säästyneitä puita. Toki jotkut eivät usko lasereilla aseistettuihin lentokoneisiin. He näkevät uskottavampana, että säteet on ammuttu kiitoradalta salaisista satelliiteista. Täytyyhän Reaganin Tähtien sotien aikaisista teknologioista saada jotain irti.

Suuri mysteeri jäi vaivaamaan videoita katselevia. Miksi talojen puu palaa eri tavalla kuin pihalla kasvavat puut?

Ratkaisu on onneksi helposti selvitettävissä. Ihmisten pitää uskaltaa verrata rakennuksissa olevaa puuta ja pihalla elävästä puusta saatua oksaa. Parikin rohkeaa testaajaa tarkistaa YouTubessa, olisiko niiden palamisessa eroja. Puupölkkyt sytytetään samaan aikaan samalla sytykkeellä takassa. Kuiva ja kuollut puu palaa pareiksi. Elävästä puusta äskettäin napattu kostea puu ei pala yhtä paljon kuin kuollut puu. Elävät puut ovat täynnä vettä. Rakennuksissa käytettävät puut eivät ole täynnä vettä. Aivan kuten fysiikan lait ja biologia sanelevat.

Kalifornian historiassa on ollut useita pahoja asuinalueille levinneitä maastopaloja. Kuuluisimpia niistä olivat Bel Air 1961 ja Berkeley 1923. Taltiointeja teh-

tiin huolella, sillä useampi Hollywoodin isoista nimistä (mm. Burt Lancaster ja Zsa Zsa Gabor) menettivät kotinsa tulipaloissa. Mustavalkoisissa uutisissa nähdään tuttuja kuvia. Myös niiden jättämissä raunioissa on nähtävissä samalla tavalla pystyyn jääneitä puita ja puskia. Silloin ei vielä ollut laser-aseita. Maastopalojen tuhot ovat samanlaisia kuin vuonna 2018.

Lentokoneesta käsin yksitellen taloja sytyttävä metodi olisi selkeästi havaittavissa. Sellainen maastopalo ei nimittäin etenisi kuin tavallinen maastopalo. Tavalliset palot noudattavat tuulten suuntaa. Kekäleet lentävät puhurien mukana. Ne laskeutuvat rakennusten katoille ja seiniin. Tuhoja kokeneissa lähiöissä epätoivoisia sammutustöitä tehneet asukkaat eivät havainneet mitään säteitä taivaalta. Niitä olisi pitänyt näkyä savun seassa. Ja tiheään tahtiin, kun ottaa huomioon, kuinka monta sataa taloa paloi. Sen sijaan palomiehet taistelivat lähiöissä tuulen levittämiä kekäleitä vastaan. Aivan kuten aidossa maastopalossa.

Jotkut kuvailivat nähneensä salamointia, vaikka kyseisenä päivänä ei säätietojen mukaan ollut ukkosta. Sen täytyi sittenkin olla salainen säde! Tai sitten yksinkertaisempi selitys. Asuinalueilla riehuvat tulipalot sytyttivät myös sähkömuuntajia. Ne räjähtävät ja valaisevat pimeässä sähkönsinisesti savua. Näitä havaintoja väitettiin sädeaseiden aiheuttajiksi. Väitteessä on vain yksi ongelma. Palot ja muuntajien paukahdukset tapahtuivat alueilla, joihin palo oli jo levinnyt. Miksi sädease sytyttelisi valmiiksi palavia kortteleita?

Paljon realistisempi skenaario tuhoille on tarjolla. Keksin sen ihan itse. Pyromaani on vuokrannut kuumailmapallon. Ja pudottanut sytykkeitä talojen päälle. Tällainen operaatio selittäisi palaneet omakotitalot. Eikä sen toteuttaminen vaadi salaista teknologiaa tai valtavaa henkilöstöä salaamaan tekoja. Tämän skenaarion komponentit ovat uskottavampia kuin salaliittoteoriat, sekä valmiiksi havaittuja. Pyromaaneja on todistetusti olemassa. Samoin kuumailmapalloja.

Motivaatio ennätysmäisille maastopaloille jäi mysteeriksi. Kenelle talot olivat uhka? Miksi syntyi massiiviset tuhot ympäri osavaltiota, jos käytössä muka oli täsmäkuihin kykenevä ase? *Cui bono*, eli mitä Bonolle kuuluu? Vastauksia ei osattu antaa.

Eikä kukaan pystynyt kumoamaan kuumailmapallopyromaanihypoteesiani.

JUHA LEINIVAARA

Uusia tutkimuksia kehostapoistumisesta

JUKKA HÄKKINEN toimi Skepsiksen puheenjohtajana 1999-2003. Kun hän lopetti, oudot ilmiöt saivat häneltä hetkeksi jäädä. Viime vuonna hän teki pitkästä ajasta nopean artikkelihaun outojen kokemusten tutkimuksesta.

”Iloni ja hämmästykseni oli suuri, kun huomasin, että tutkimuksen määrä oli kasvanut räjähdysmäisesti. Psykologit, neurotieteilijät ja lääkärit olivat tarttuneet outoihin ilmiöihin innolla, ja uusia selityksiä ilmiöiden aivomekanismeista oli tarjolla paljon”, Häkkinen kirjoittaa keväällä ilmestyneessä kirjassaan ”Outojen kokemusten psykologia”.

Syyskuussa Häkkinen luennoi oudoista kokemuksista Skepsiksen tilaisuudessa Tieteiden talolla Helsingissä. Hän rajasi aiheen kehostapoistumiskokemuksiin.

”Tieteentekijöiden suhtautuminen kehostapoistumiseen on muuttunut, ja ilmiö on tullut viimeisen parin vuosikymmenen aikana vilkkaaksi neurotieteen ja psykologian tutkimuskohteeksi. Tärkeä syy tutkimuksen vilkastumiseen on neurotieteellisten menetelmien nopea kehitys. Aivotoimintaa voidaan kuvata tarkasti, ja aivojen sähköinen stimuloiminen on muuttunut helpommaksi. Tämä on mahdollistanut erilaisten psykologisten ilmiöiden hermostollisen perustan tarkan selvittämisen.”

ILMIÖSSÄ EI OLE MITÄÄN MYSTISTÄ

KEHOSTAPOISTUMISEEN ja vastaavanlaisiin ilmiöihin liittyy Häkkisen mukaan aina ”temporoparietaalinen liitos”, joka sijaitsee aivoissa ohimolohkon ja päälaenlohkon välisessä paikassa, joka yhdistelee eri aistikanavista tulevaa tietoa.

”Liittämällä yhteen näkö-, kosketus-, tasapaino- ja asentotietoa se muodostaa mallin siitä, minkälainen keho on, missä asennossa se on ja mitä se on tekemässä. Kehostapoistumiskokemus siis liittyy aistitiedon yhdistämisen häiriöihin.”

Kun yhdistely epäonnistuu, syntyy täysimittainen kehostapoistumiskokemus, jossa henkilö irtautuu kehostaan, kääntyy 180 astetta kehon pysty akselin ympäri ja päättyy kahden tai kolmen metrin korkeuteen. Suurimmassa osassa kokemuksista henkilö näkee leijaillessaan oman kehonsa. Hyvin dramaattisia ovat kuolemanrajakokemukseen liittyvät kokemukset, joissa henkilö näkee lääkintähenkilökunnan elvytystoimissa. Yhtään kehon ulkopuolelta tehtyä yliluonnollista havaintoa ei kuitenkaan ole pystytty todistamaan.

”Kyse on omien mielikuvien ja käytettävissä olevan aistitiedon yhdistelystä. Huoneessa nähdyt henkilöt ja siellä kuultu puhe tulkitaan uudesta katseluperspektiivistä, ja aivot luovat havaintokokemuksen, jossa tilanne nähdään katonrajasta. Näkymä näyttää uskottavalta ja kokemus leijailusta on hyvin aito.”

Häkkinen sanoi, että psykologinen ja neurotieteellinen tutkimus on viimeistään nyt osoittanut, että kehostapoistumisilmiön taustalla ei ole ihmisen sielu, joka poistuu kehosta.

”Ilmiössä ei ole mitään mystistä. On tärkeää vähentää kehostapoistumiseen liittyvää mystiikkaa ja pelkoja. Kyse ei ole melisairaudesta tai astraalikehon leijumisesta, vaan aivojen normaalin toiminnan häiriintymisestä.”

RISTO K. JÄRVINEN

Sananvapaus on oikeutta olla mulkku

VÄHÄN VÄLIÄ KAIVAUTUU ESIIN JOKU, joka saarnaa sananvapauteen sisältyvästä vastuusta. Julistus kuuluu, että Suomessa saa sanoa, mutta se tuo mukanaan vastuun. Sitä toistelevat toimittajat, poliitikot ja kadunhenkilöt. ”Sano vaan, mutta vastuuta on.”

Mitä vastuuta? Mitä se tarkoittaa käytännössä? Vastaus kuuluu: ei mitään.

Sananvapauden määritelmä on hapuileva, mutta hie-
man yksinkertaistaen se tarkoittaa sitä, että valtion viran-
omaiset eivät etukäteen rajoita, mitä kukakin saa sanoa.
Lisäksi sananvapautta rajoittavan lainsäädännön tulee täyt-
tää muutama edellytys eli mitä tahansa ei saa säätää lait-
tomaksi. Tämän mukaan Suomessa vallitsee sananvapaus.

Koska etukäteen mitään ei rajoiteta, voi Suomessa sa-
noa mitä tahtoo. Kun sitten jotakin on sanottu, seuraa
vastuu vain siinä tapauksessa, että ilmaisu rikkoo lakia.
Suomessa sananvapautta rajoittavat rikoslaissa muun mu-
assa kunnianloukkaus ja kansanryhmää vastaan kiihotta-
minen. On myös uskonrauhan rikkomisen kieltävä laki ja
muutama muu sananvapauden rajoitus.

Jos syyllistyy rikokseen, vastaa sanoistaan saamallaan tuo-
miolla. Siinä se on. Mitään muuta vastuuta ei ole olemassa.

Henkilö A saa loukata, pilkata ja ilkkua mitä ja ketä
tahansa lain puitteissa sydämensä kyllyydestä. Hän saa va-
lehdella ja julistaa typeryyksiä vaikka aamusta iltaan – jos
ei riko lakia. Muut voivat hänen sanomisistaan tuohtua
internetin tukkoon, mutta lain lisäksi hänelle ei lankea
mitään mystistä lisävastuuta.

Mitä sananvapauden vastuu edes voisi olla? Leikitään,
että joku sanoo jotain tyhmää. Hän sanoo: ”Kovien huu-
meiden käyttäminen kannattaa aloittaa yhdeksänvuotiaa-
na.” Mitä tarkoittaisi olla vastuussa tästä lauseesta? Sitäkö,
että tunnustaa: ”Kyllä, niin minä sanoin.” Vastuu kannettu.

Jos sananvapauden vastuulla taas tarkoitetaan lakia,
niin silloin kaikki vapaus sisältää vastuun – ei esimer-
kiksi saa lyödä vastaantulijoita lapiolla päähän. Kyllä,
Suomessa on lakeja, kiitos muistutuksesta.

Tähän on toki poikkeuksia, esimerkiksi tiedotusvä-
lineet, jotka ovat sitoutuneet hyvään journalistiseen ta-
paan. Noudattamalla journalistin ohjeita ne ikään kuin
vapaehtoisesti kaventavat lain niille suomaa sananvapa-
utta. Hyvä niin, koska siitä seuraa luottamusta. Mutta
ohjeisiin sitoutuminen on täysin oma valinta, eikä niiden
laiminlyömisestäkään kummoisia seuraa.

Ihmiset kyllä yrittävät rajoittaa muiden sananvapautta
omien intressiensä ohjaamina jatkuvasti. Vedotaan hyvään
makuun ja siihen, mikä on sopivaa. Saamelaisten päällys-
nainen Petra Laiti esimerkiksi vaati jokin aika sitten, että
Kiasman videoteos, jossa mies twerkkaa kansallisasussa, pi-
tää heti vetää pois. Kyse oli kuulemma käytöstavoista.

Selvä, otetaanko sitten myös Tom of Finland -julisteet sei-
niltä? Löytyy ihmisiä, joiden mielestä moinen irstailu ei ole
hyvätapaista? Entä pitäisikö THL:n ravitsemussuositukset
kieltää, koska osa ihmisistä pitää niitä propagandana?

Ei tietenkään. Loukkaantuvat saamelaiset ovat nimen-
omaan merkki vapaasta yhteiskunnasta. Jotain on vapaas-
ti ilmaistu ja siihen on vapaasti reagoitu. Petra Laitilla on
oikeus mielipiteeseensä Kiasman teoksesta, mutta vaati-
muksellaan kieltää se hän yrittää kajota muiden sanan-
vapauteen. Sellaiseen ei missään nimessä pidä suostua.
Oikea tapa puuttua muiden ilmaisuun on ilmaista itse
mitä haluaa, ei toisten vaientaminen.

Aito sananvapaus ei sisällä vastuuta vaan oikeuden olla
mulkku. Ja se on juuri hyvä niin.

*Ivan Puopolo työskentelee
toimittaja-juontajana MTV3:n
Huomenta Suomi -ohjelmassa.*

VALAMON LUOSTARIN TURISTIT ällistyivät sunnuntai-aamuna (16.9.), kun luostarin kirkkoon saapui luterilainen kohusaarnaaja Pirkko Jalovaara, joka sai äskettäin ehdollisen vankeusrangaistuksen rahankeräysrikoksesta. Saarnatilaisuuksissaan ihmisiä pelkällä sanan voimalla kaatanut Jalovaara liitettiin paikallaolijoiden yllätykseksi ortodoksikirkon jäseneksi. Liittyminen tapahtui näyttävien menoin kaikille avoimessa jumalanpalveluksessa. Samassa yhteydessä paljastui myös todellinen yllätysuutinen, sillä Pirkko on vaihtanut nimensä. Jatkossa Pirkon uusi etunimi onkin Maria, Seiskalle kerrotaan.

SEISKA.FI 20.9.

HELSINKI, HERTTONIEMENRANTA, keskiviikko kello 05.45. Muutaman minuutin päästä pitäisi kajahtaa aavemainen uliseva mysteerääni, joka on riesannut alueen asukkaita viikkokausia jokaisena arkiaamuna täsmälleen samaan aikaan. Kylmän varhaisaamun rytisevät tuulet, syysateen kosteus ja sisäpihan humisevat puut tuovat oman lisänsä jännitykseen kummallisen äänen odottelussa.

Hätkähdyttävää kyllä, meteli alkaa noin kymmentä vaille kuusi, eli juuri silloin kuin pitikin. Kova ujellus kuuluu hyvin selkeästi. Se alkaa korkeammalta ja laskee hitaasti. Ääntä on erittäin vaikea paikantaa, vaikka se kestäisi pidempään kuin kymmenisen sekuntia. Ääntä on myös vaikea kuvailla. Sitä voi yhtä hyvin kuvailla telakkamaiseksi, sireenimäiseksi tai ummetuksesta-kärsivän-mörkömäiseksi. ...

Helsinkiläinen meedio Harriet Piekola sanoo, että kyseessä voi olla henkimaailman asia. Hänen mukaansa on normaalia, että tavalliset ihmiset pystyvät kuulemaan erilaisia ääniä henkimaailmasta ja tuntemaan sen läsnäolon.

- En ole kuullut tätä ääntä, mutta sehän voi olla, että siellä on joskus tapahtunut jotain, ja se vain ilmentää omaa itseään. Kaikki on energiaa ja joskus se jää paikoihin. Sielu voi ajatella, että se ei ole tehnyt tehtäväänsä maan päällä tai se haluaa huomiota. Se ei tarkoita, että kyseessä on joku kummitus.

Skepsis ry:n puheenjohtaja Otto J. Mäkelä ei osta selitystä henkimaailmasta tai paranormaalista ilmiöstä. Vaikka skeptikot voivat periaatteessa epäillä kaikkea, Mäkelä pitäisi yllättävänä, jos henkimaailman olemassaolo tulisi todistetuksi Herttoniemenrannan oudolla äänellä. Hän uskoo, että tapaukselle löytyy vielä järkevä ja luonnollinen selitys.

ILTALEHTI.FI 12.9.

KENTIES HISTORIAN merkittävimpana pyhäinjäännöksenä Torinon käärinliinaa on tutkittu kaikilla käytössä ole-

villa tieteellisillä resursseilla. Juha Hiltunen on Oulun yliopiston eläkkeellä oleva dosentti, kulttuuriantropologi ja historioitsija. Hän on suomalaisista ehkä parhaiten perillä tutkimuksen käänteistä. Hiltunen julkaisi aihetta koskevan teoksensa "Valokuva Jeesuksesta" vuonna 2009. Ensi vuonna ilmestyvässä uudistetussa painoksessa otsikon kysymysmerkki on jätetty pois. Hiltunen sanoo, että käärinliinatutkimus on tehnyt hänestä kristityn.

"Kuuluin ennen Skepsis-järjestöön, ja kun aloin 30 vuotta sitten tutkia käärinliinaa, lähtökohtani oli sen mukainen. Minua kiinnosti, kuka on tällaisen voinut väärentää ja millä tekniikalla."

Vuonna 1988 tehtiin radiohiiliajoitus, joka osoitti liinan olevan keskiaikainen väärennös. Myöhemmin selvisi, että kankaan pala, jota käyttäen ajoitus tehtiin, oli otettu kohdasta, jota oli korjattu liinan vaurioituttua tulipalossa. Tulos edustaa siis vain paikkakankaan historiaa.

"Sittemmin liina on ajoitettu neljällä uudella menetelmällä 2005 ja 2013. Ne ovat vanilliinipitoisuusanalyysi, molekyylispektroskopia ja Raman spektroskopia sekä mekaaninen multiparametrimittaus. Niiden ajoitushaarukka asettuu ajanlaskumme alkuun. Tämä on suurin uusi käänne tutkimuksessa."

"Tieteellinen totuus on, että käärinliina on valmistettu ajanlaskumme alun Palestiinassa. Sitä tuskin pystytään aukottomasti todistamaan, että kankaaseen olisi kääritty Jeesus Nasaretilainen, mutta vaihtoehdot sille, että kyseessä olisi joku muu, ovat olemattomat", Hiltunen muotoilee.

WWW.SEURAKUNTALAINEN.FI 7.9.

HELSINGIN HOVIOIKEUS antoi tänään perjantaina (31.8.) tuomion kohusaarnaaja Pirkko Jalovaaralle rahankeräysrikoksesta. Käräjäoikeus tuomitsi Jalovaaran kahdeksan kuukauden ehdolliseen viime vuonna. Myös hovioikeus piti Jalovaaraa syyllisenä rahankeräysrikokseen, mutta katsoi, että Pirkon Rukousystävät ry -yhdistys on käyttänyt keräämiään varoja rahankeräysluvan vastaisesti selvästi pienemmän summan kuin käräjäoikeus totesi.

Käräjäoikeuden mukaan rahankeräysluvalla käytettyä rahaa käytettiin vuosina 2010-2013 väärin 577 896 euroa, kun taas hovioikeuden mukaan summa oli 395 899 euroa. Tämän takia hovioikeus alensi Jalovaaran kahdeksan kuukauden ehdollisen tuomion seitsemäksi kuukaudeksi, ja hänen valtiolle menettämänsä rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä saatu summa puoliutui 164 471 eurosta 86 210 euroon.

SEISKA.FI 31.8.

BRITILÄINEN AMETHYST REALM, 28, esiintyi vuosi sitten Britannian aamutv:ssä ja hämmästytti katsojat This Morning -ohjelmassa kertomalla vehdanneensa useiden kummitusten kanssa. Hän kertoi harrastaneensa seksiä 20 eri kummituksen kanssa.

Monien on ollut tietenkin vaikeaa uskoa brittinaisen uskomatonta tarinaa. Nyt hän on hämmästyttänyt jälleen lisää paljastamalla päätyneensä erään Australiassa tapaamansa kummituksen kanssa parisuhteeseen – ja suunnitelmassa on perheenisäystä.

Jo This Morning -ohjelmassa vieraillessaan Amethyst kertoi uskovansa, että pystyy tulemaan raskaaksi aavesekin kautta. Ymmärrettävästi TV-ohjelman juontajat eivät tienneet, miten suhtautua asiaan.

- Yhtenä päivänä, kun kävelin luonnossa, tunsin ihmeellisen energian. Tiesin, että uusi rakastaja oli saapunut. Se on aika vakavaa. Olemme puhuneet lapsestakin. Tiedän, että se kuulostaa hullulta, mutta olen tutkinut asiaa ja en usko, että se olisi täysin pois laskettu asia, Ametyst Realm kertoo New Idea -sivustolle.

ILTALEHTI.FI 7.8.

USEIMMAT YHDYSVALTALAISET aloittavat opinnot collegessa noin 18-vuotiaana, mutta 11-vuotias William Maillis sai jo college-tutkintonsa Floridan osavaltiossa viikonloppuna.

- Olen kerta kaikkiaan lumoutunut Williamista ja hänen tekemästään työstä, Floridan St. Petersburgin collegen johtaja, tohtori Tonjua Williams sanoo.

- Hän on äärimmäisen etevä, erittäin avoin ja yhteistyökykyinen.

Maillis aloitti collegeopinnon 9-vuotiaana. Hänen vanhempiansa mukaan hän osasi yksinkertaisia laskuja jo 2-vuotiaana ja paria vuotta myöhemmin hän ymmärsi algebraa.

Ensi kuussa poika aloittaa opinnot Etelä-Floridan yliopistossa. Hän pyrkii saamaan tohtorin tutkinnon ennen kuin hän täyttää 18.

Aiemmin Maillis on saanut julkisuutta olemalla eri mieltä fyysikko Stephen Hawkingin kanssa joistakin tämän teorioista ja ajatuksista.

Maaliskuussa menehtynyt Hawking oli ateisti, joka sanoi luonnontieteellisten lainalaisuuksien hallitsevan maailmankaikkeutta.

Maillisin tausta on uskonnollinen, ja se osittain ajaa häntä tieteen pariin.

- Haluan astrofysikoksi. Haluan osoittaa maailmalle, että jumala on olemassa tieteen kautta, poika toteaa.

ILTALEHTI.FI 23.7.

KANADAN VANCOUVERISSA kesäkuussa järjestetyillä festareilla seisojaku, jonka kohdalla moni lieene hieraissut silmiään. Sen sijaan, että laihduttavaa ”nakkivettä” myyneen kujan kohdalla olisi yökkäilty, maksoivat useat ihmiset pullosta liemestä 37,99 Kanadan dollaria, eli hieman alle 25 euroa. Läpinäkyvissä pulloissa ollutta ja yhdellä nakilla höystettyä vettä festareilla myyneen Douglas Bevansin mukaan sitä meni kaupaksi noin 60 litraa.

- Loimme reseptin ja useat ihmiset osallistuivat taustatyöhön, jotta saimme tieteellisesti luotua parhaan mahdollisen version nakkivedestä, mies sanoi kanadalaiselle Global Newsille.

Niin ikään asiasta uutisoivan USA Todayn mukaan juoman mainostettiin muun muassa laihduttavan, parantavan aivojen toimintakykyä sekä auttavan juojaansa näyttämään nuoremmalta.

Äkkiseltään nakkiveden terveysvaikutukset kuulostavat epäilyttäviltä – ja ne myös todella ovat. Myyntipuheen lopussa oleva, pienellä fontilla kirjoitettu kohta nimittäin paljastaa, että Bevans tahtoi nakkiveden avulla kiinnittää huomiota terveys- ja laihdutustuotteisiin liittyviin huijauksiin.

- Nakkiveden tarkoitus on kaikessa absurdiudessaan kannustaa kriittiseen ajatteluun sen suhteen, miten markkinointi vaikuttaa kulutusvalintoihimme, lopussa luki.

USA Today muistuttaa, että kolme vuotta sitten markkinoille ilmestyi Kaliforniassa parsavettä. Kuuden dollarin hintaisessa pullossa oli vettä ja neljä palaa parsaa. Tuote vedettiin melko nopeasti pois myynnistä.

Noin 1200 Kanadan dollaria tempaukseen sijoittanut Bevans sanoo Global Newsille, että vastaanoton perusteella moni saattaa jatkossa herkemmin arvioida, onko ”älyvesiä” sijoittaminen viisasta.

- Tai yhtään mihinkään tuotteeseen, millä ei ole tieteen avulla todistettuja vaikutuksia, mutta paljon näyttävää markkinointia.

IS.FI 25.6.

IHMISEN KUVITELMA OMASTA osaamisestaan ei aina vastaa todellisuutta. Psykologiassa tunnettu esimerkki tästä on niin sanottu Dunning-Kruger-vaikutus eli ylivertaisuusvinouma. Se tarkoittaa, että ihminen uskoo tietävänsä aiheesta sitä enemmän, mitä vähemmän hän oikeasti ymmärtää. Uusi tutkimus osoittaa, että tästä vinoumasta kärsivät ihmiset ovat myös alttiimpia salaliittoteorioille.

Amerikkalaisen Lehigh’n yliopiston psykologian tutkijat Joseph Vitriol ja Jesseca Marsh selvittivät, miten ihmisten poliittiset tiedot ja taipumus uskoa salaliittoihin korreloivat Yhdysvaltain presidentinvaalien aikana. ...

Vitriolin ja Marshin tutkimuksessa 394 amerikkalaista sai vastata politiikkaa koskeviin kysymyksiin ennen ja jälkeen vuoden 2016 presidentinvaalien. Heidän piti ensin arvioida, miten hyvin he tuntevat hallituksen politiikkaa. Sitten heitä pyydettiin kertomaan mahdollisimman tarkasti, mistä missäkin linjauksessa ja hankkeessa on oikeasti kyse ja miten ne vaikuttavat.

Löytyi kiinnostava yhteys: mitä kauempana ihmisen käsitys omista tiedoistaan oli todellisesta osaamisesta, sitä todennäköisemmin hän myös uskoi johonkin salaliittoteoriaan, kuten että aids on Yhdysvaltain hallituksen luoma sairaus tai että prinsessa Dianan kuolema oli salamurha.

Kiintoisaa oli sekin, että ilmiö näytti vaikuttavan voimakkaammin Hillary Clintonin kannattajiin sen jälkeen, kun Clinton oli hävinnyt vaalit Donald Trumpille. Toisin sanoen hävinnyt puoli halusi entistä herkemmin uskoa, että maailmassa on meneillään jotain hämärää. ...

Salaliittoteoriat ovat siis tavallaan häviäjien harrastus.

”Kun ihmiset kokevat olevansa voimattomia ja heidän kannattamansa puolue häviää, salaliittoteorioista tulee houkuttelevia. Ihmiset tuntevat itsensä uhatuiksi eivätkä koe pystyvänsä hallitsemaan tärkeitä tapahtumia ja asioita”, Vitriol selittää.

Tutkimuksen julkaisi European Journal of Social Psychology.

HS.FI 14.6.

Yliopisto lopetti homeopatiakurssin Ranskassa

RANSKALAISEN YLIOPISTON TIEDOTTEESSA kerrottiin elokuun lopussa skeptikoita kiinnostavasta asiasta. Université de Lille -yliopiston teknillinen korkeakoulu Villeneuve d'Ascqissa on monitieteinen oppilaitos. Wikipedian perusteella se tunnetaan laadukkaasta luonnontieteiden ja terveyden opetuksesta sekä tutkimuksesta. Yliopistolla on merkittävä maine Ranskassa. Se on maan suurimpia oppilaitoksia. Vuosittain 67 000 opiskelijaa hakee koulusta tietoa. Opetukseen lukeutui yllättäen myös eräs maailman suosituimmista uskomushoidoista: homeopatia. Samuel Hahnemannin keksimällä valmistustekniikalla on edelleen vankka kannatus Ranskassa.

Elokuun 31. päivä yliopisto ilmoitti lopettavansa homeopatiaan keskittyvän diplomikurssin tarjoamisen opiskelijoille. Ilmoitus annettiin Twitterissä. Tämän lisäksi maan terveysministeriö on pyytänyt terveysviranomaisia laatimaan raportin homeopatian hoitotehosta. Ministeriö pyrkii selvittämään, pitäisikö sen enää rahoittaa homeopatiaa. Luvassa on kattava katsaus ajankohtaiseen tietoon homeopatian hoitotehosta.

Homeopatiaan liittyvä koulutus ei vastannut maisterin tutkintoa tai muuta ylempää korkeakoulututkintoa. Yliopiston tarjoama diplomikurssi ei siis sinällään osoittanut virallista akateemista hyväksyntää homeopatialle.

Yliopiston tiedote oli käytännössä vastaus maaliskuussa ilmestyneeseen avoimeen kirjeeseen. 124 ranskalaisesta lääkäristä huomautti, ettei homeopatian ja parin muun uskomushoidon toimivuudesta ole kertynyt tieteellistä näyttöä. Samoin he kirjoittivat, ettei homeopatian suosittele täytä lääkärin eettisissä ohjeissa mainittuja kohtia. Ohjeiden mukaan potilaille on annettava luotettavaa ja tieteeseen perustuvaa tietoa hoitomuodoista. Kirjeen julkaisun jälkeen sanomalehdissä kirjoitettiin ahkerasti homeopatian puolustuspuheita ja vuorostaan kritiikkiä.

Poliitikoista vain muutama on kommentoinut homeopatiakiistaa. Solidaarisuus- ja terveysministeri Agnès Buzyn ilmoitti olevansa homeopatian korvattavuuden puolella. Buzynin mukaan homeopatialla on ”luultavasti positiivinen plasebovaikutus”, eikä se aiheuta haittoja.

Family Practise -julkaisussa kerrottiin vuonna 2015, kuinka yleistä homeopaattisten valmisteiden käyttö oli ranskalaisen kansallisessa sairausvakuutuksessa. Tietoja kerättiin vuosilta 2011-2012. Korvattavina resepteinä homeopatiaa

kirjoitettiin 6 705 420 potilaalle. Se vastaan hieman yli kymmentä prosenttia kansalaisista! Vain viisi prosenttia kaikista määrättyistä lääkevalmisteista oli homeopaattisia valmisteita.

Näistä luvuista voidaan valmisteiden ohjevähittäishinnan perusteella laskea, että homeopatiaa ostettiin vuodessa noin 279 miljoonan euron edestä. Ranskassa suurin osa homeopaattisista valmisteista ostetaan suoraan apteekkien hyllyiltä.

Kiistan molemmat osapuolet odottavat nyt, minkälaisen lausunnon terveysministeriö helmikuussa antaa homeopatian hoitotehosta.

JUHA LEINIVAARA

Skepsis yritti joukkootsemurhaa homeopaattisilla tuotteilla 2010, mutta epäonnistui: kukaan ei kuollut.

KIRJAT

KUMMALLISIA KOKEMUKSIA AIVOISTA

Jukka Häkkinen: *Outojen kokemusten psykologia*. Docendo, 2018.

PSYKOLOGIAN TOHTORI ja Skepsiksen puheenjohtaja (1999-2003) Jukka Häkkinen on kirjoittanut mainion kirjan oudoista kokemuksista. Hän päivittää teoksessaan tietoa kehostapoistumisesta, déjà vu'sta, kuolemanrajakokemuksista, unihalvauksesta, synestesiasta ja enteistä. Hän uskoo kaikkien kummallisten kokemusten lopulta selittyvän aivojen toiminnalla, mutta ei pyri selittämään kaikkia kokemuksia läpi.

”Olen keskittynyt sellaisiin outoihin kokemuksiin, joista löytyy uusia tutkimustuloksia ja teorioita. Inhimillisen kokemuksen kirjo on kuitenkin laaja, ja aivojen salaisuuksissa riittää tutkittavaa tuleviksikin vuosikymmeniksi.”

Häkkinen kertoo, että vielä 30 vuotta sitten yhdysvaltalaisissa gallupkyselylomakkeissa déjà vu oli paranormaalien ilmiöiden joukossa. Kyselyssä tiedusteltiin ensin, uskooko henkilö Loch Nessin hirviöön tai kristalliparannukseen, ja vasta sen jälkeen kysyttiin déjà vu'sta. Yliluonnolliset tulokset ovat nykyisin harvinaistuneet. Déjà vu'ta pidetään metakognitiivisena prosessina, jossa tajuntaan ilmaantuva tuttuuden tunne ymmärretään virheelliseksi.

Kuolemanrajakokemuksia on tutkittu yllättävän paljon, kun otetaan huomioon kuolemanrajatutkimuksen vaikeus. Vuosina 1975-2015 julkaisuja löytyy 25 kappaletta, ja tutkittujen henkilöiden lukumäärä on 9224, joista kuolemanrajan kokijoita on 1269 henkilöä. Koska kuolemanrajakokemus on niin harvinainen ilmiö, on ko-

konaisteorian muodostaminen ollut vaikeaa. Niinpä vuosikymmenien tutkimustyön jälkeen kaikki kokemuksen piirteet ennustavaa teoriaa ei edelleenkaan ole olemassa.

On esitetty teorioita steressitilanteesta tulevasta endorfiiniryöpystä, joka aiheuttaisi miellyttävän tilan ja harhaaistimuksia. Erään teorian mukaan hapenpuute aivoissa synnyttäisi vilkeunen kaltaisen tilan, jossa unikuvat tunkeutuvat tajuntaan. Jotkut ovat ehdottaneet, että kokemukset selittyisivät jollakin aivojen välittäjäaineella, kuten serotoniinilla tai N-metyyli-D-asparagiinihapolla. Mikään teorioista ei Häkkisen mukaan kuitenkaan näytä yksinään selittävän ilmiötä.

Enteiden tuottamaa kokemusta ennustamisesta voidaan selittää ihmisen ajattelun mekanismeilla, kuten vahvistusvinoumalla ja valikoivalla muistamisella. Intuitio enteiden todellisuudesta on usein niin voimakas, että sitä on vaikea uskoa kognitiiviseksi illuusioksi.

”Kun Skepsiksen puheenjohtajana keskustelin ihmisten ennekokemuksista, korostin usein, että kokija voi toki tulkita kokemuksensa miten haluaa. Erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa ja surun keskellä merkitysten hakeminen enteistä voi olla jopa lohdullista. Tällöin tapahtuman itsepintainen kognitiivinen selittäminen voi herättää ahdistusta ja joskus jopa suuttumusta”, Häkkinen kirjoittaa kirjansa lopussa kauniisti.

”Outojen kokemusten psykologia” on arvostettava paluu ja merkittävä päivitys Skepsiksen perinteisiin teemoihin.

AAVEHA AVEITA SUOMESTA

Mauri Karvonen: *Aavetaloja ja ihmiskohtaloita 2*. Nemo, 2018

”**AAVETALOJA JA IHMISKOHTALOITA 2**” on komea kirja. Lähes joka aukeamalla on nelivärikuvitus ja sivuja on yhteensä 336. Kirjasarjan toisessa osassa esitellään 12 kohdetta ympäri Suomea: niiden historia, aavetarinat, kulttuuri ja kansanperinne.

Suomen historian tutkija ja aaveharrastaja, kirjan kirjoittaja Mauri Karvonen muistuttaa esipuheessa, että osaan aavetarinoista löytyy historiallinen vastine, mutta on syytä muistaa, että tarinat ovat tarinoita. ”Itse en ainkaan halua varmuudella väittää, että tiettyssä tarinassa elää tietty henkilö. Silti on mielenkiintoista, että näitä tarinoita on kerrottu satoja vuosia.”

Karvonen kertoo saavansa edelleen tasaisin väliajoin tietoa aavetaloihin liittyvistä uusista kokemuksista. ”Tehtäväni ei ole todistaa yliluonnollisen olemassaoloa, vaan tutkia rajatiedon ilmiöitä historian tutkimuksen näkökulmasta. Jokainen saa itse päättää, mitä mieltä on.”

Kirjan aavetalojen historialliset esittelyt ovat tarkkoja ja mielenkiintoisia. Kummitusjutut taas toistavat itseään – vaaleita, harmaita ja mustia rouvia ilmestyy siellä sun täällä – ja tarinat paljastavat, että kirjoittaja uskoo niihin ainakin osin: ”Naisten ääniä kuuluu ja hahmoja näkyy edelleen (Oulun linnan) kellarin holveissa.”

Ärsyttävää on kirjoittajan tapa vihjailla asioista kysymysmuodossa: ”Olisivatko kuolleiden lasten surulliset sielut muuttaneet vanhempiensa mukana (Stendahlin) taloon?” Lukijana kysyn: Eikö tarinoita voisi tutkia tosisaan, vaikkapa kansanperinteenä?

Huumoriakin kertomuksissa esiintyy: ”Eräänä keväisenä päivänä oli kulkija matkalla kohti (Anjalan) kartanoa tammikujaa pitkin. Hän oli saada sydänkohtauksen, kun näki vaalean hahmon liikkuvan kartanon ikkunassa. Paikalla oli tosin ollut Museoviraston työntekijöitä valkoisissa suojapuvuissaan.”

PARANTAJAT RAHANHAJUISET

Merja Sankelo: Henkiparannuksen ihmeet. Kustannus HD, 2016.

TERVEYDENHUOLLON RESURSSIT eivät aina riitä lieviin tai luonteeltaan sosiaalisiin ja psykologisiin vaikeuksiin. Toisinaan vaivat taas ovat niin vaikeita, että lääketiede ei voi niissä auttaa. Ihmiset kuitenkin kokevat, että heidän tulee tehdä jotakin vointinsa eteen. Usein ihmiset myös kaipaavat toivoa ja hyvätahitoista huomiota. Ja kun on kysyntää, tulee tarjontaa.

Dosentti Merja Sankelo on tehnyt kirjan uskomus- ja hoitojen kenties kieroimmasta muodosta, etätyönä suoritettua henkiparannuksesta. Teos kertoo brasilialaisesta henkiparantajasta ja tämän parantolasta. Sankelon mukaan paikassa käy lähes 90 000 ihmistä vuosittain. Ote kirjan takakannesta:

Casa de Dom Inacio on kansainvälisesti tunnettu henkiparannuskeskus Brasiliassa. Sen on perustanut Joao Texeira de Farias eli meedio Joao lähes neljäkymmentä vuotta sitten. Meedio Joao on transsissa parannustilaisuuksien ajan ja antaa kehonsa parantajahenkien eli entiteettien käyttöön. Tämä tarkoittaa, että entiteetit puhuvat Joaon kautta ja parantavat ihmisiä, jota ovat tulleet hakemaan apua mm. erilaisiin vaivoihin ja sairauksiin.

Teoksen esittelemässä henkisessä kaukokirurgiassa kytetään niin syvällä huuhaakurassa, että välinpitämätön kyynisyys saattaa vaikuttaa mielekkäimmältä reaktiolta. Matkaakin parantolaan on yli 10 000 kilometriä. Kirjassa mainostettu taikausko ja häpeilemätön herkkäuskoisten rahastus on kuitenkin nostettava tarkasteluun. Kyse on hyväntahtoisuuden kaapuun verhotusta bisneksestä, joka uskomushoitomarkkinoiden kansainvälistyttyä koskettaa myös suomalaisia.

Toinen syy perusteelliseen kirja-arvioon on se, että koulutetuin väestönosamme näyttää jo vieraantuneen siitä, millaiseen harhaisuuteen ihmispolo on johdateltavissa. Jos jopa suomalaisen koulujärjestelmän läpikäynyt dosentti – Sankelo on koulutukseltaan terveydenhuollon tohtori – pystyy kirjassa kuvattuihin älyttömyyksiin, miten turmioliseen taantumuksellisuuteen ja tiukkaan uskonnollispoliittiseen kontrolliin salafistisen koraanikoulun tai suviseurojen sisäpiiriin kasvatit kykenevätkään. Oppineistomme tuntuu unohtaneen dogmien voiman. [1]

MAKSUTONTA MUTTA TUOTTAVAA

SANKELON MUKAAN Casan rahoitus tulee lähinnä kolmesta lähteestä: 1) lahjoituksilla ja avustuksilla, 2) meedio Joaon omistamien karjatilojen ja kaivosten tuotoilla sekä 3) Casan kirjakaupan, kahvion ja apteekin myyntivoitoilla. Joao ei ole ensimmäinen huuhaalla rikastunut, mutta harva heistä sentään on osakkaana kaivostoiminnassa.

Sankelo väittää henkiparannuksen olevan Casassa ilmaista. Kuulemma vain ”tietty henkiparannuksen rinnalla käytettävät hoidot ovat maksullisia”. Nämä oheishoidot ovat seuraavia: maksullista siunattua pullovetä (Wikipedian mukaan kolme dollaria pullo), maksullisia yrttitabletteja ja maksullista kristallihoidoa. Keskuksessa myydään myös puisia kolmioita, joiden väitetään symboloivan tai jopa välittävän entiteettien parantavaa voimaa. Veden ja tablettien myymistä Sankelo perustelee sillä, että niistä on hankintakuluja. Paikalle tulleiden vapaaehtoisten hyväksikäyttöä Sankelo perustelee rakkaudella ja auttamishalulla. Esimerkiksi Casan pääruoka eli vihanneskeitto valmistetaan vapaaehtoisten voimin.

On vastuutonta ja valheellista väittää henkiparannusta maksuttomaksi. Esimerkiksi keskuksessa myydyin siunatun veden ostamiseen liittyy voimakas sosiaalinen paine. Sankelo myöntää painostuksen itsekin: ”Ilman erillistä määrääystä suositellaan, että kaikki kävijät juovat entiteettien päivittäin siunaamaa pullovetä noin kaksi litraa päivässä, koska se edistää hoitoprosessia.” Vuonna 2014 Casasta raportin tehnyt australialainen TV-ohjelma arvioi, että maagisia esineitä ja yrttejä myydään Casassa yli 10 miljoonalla dollarilla vuodessa. En löytänyt tietoa kristallihoidojen hinnoista, mutta niihinkin osallistuminen on kuulemma suositeltavaa: ”olisi hyvä mennä kristallihoidon heti kun tulee Casaan ja ennen parannustilaisuuteen menoa, koska se nostaa värähtelytasoa.”

Meediokeskuksen bisneksestä hyötyy luonnollisesti koko kylä, hotellinpitäjistä autonkuljettajiin ja kauppiasiin. Sankelon mukaan esimerkiksi henkisten leikkausten jälkeen ihmiset eivät saaneet kävellä hotellilleen, vaan heidän piti ottaa taksi. Paikalliset taksinkuljettajat näyttävätkin olevan juonessa mukana ruokkimassa ja levittämässä ihmeparanemisten sanomaa.

Ennen hoitotilaisuutta tulijat jaetaan jonoihin sen mu-

kaan, monesko käynti on kyseessä ja minkä laatuiseen vaivaan asiakas haluaa hoitoa. Avustajatyttö raksuttelee kädessään laskuria selvittääkseen kuhunkin tilaisuuteen tulevien määrän. Sankelo korostaa, että tämä on tärkeä tieto entiteeteille. Toisin sanoen entiteetit osaavat tehdä kirurgisia operaatioita hengen voimalla, mutta laskupää heiltä puuttuu. (Pahoittelen kankeaa vitsailuani; se on vain yritys säilyttää positiivinen mieliala inhimillisen alennustilan edessä.)

Sankelon kohtaaminen meedion kanssa sujui seuraavasti: ”Entiteetti katsoi minua lempeästi Joaon silmistä ja sanoi: ’Yksi kristallihoido’.” Sankelon myöhempi tapaaminen Joaon kanssa on yhtä huvittava:

Entiteetti otti oikean käteni omaan vasempaan käteensä ja samalla tulkki selvitti asiani hänelle. Katsoin entiteettiä suoraan silmiin ja hymyilin hänelle. Entiteetti katsoi minua ystävällisesti ja sanoi: ’Minä autan sinua’. Lisäksi sain neljän yrttitablettireseptin.

Miten ihmiset ovat päätyneet Casa-keskukseen? Sankelon mukaan tieto parantumisista kulkee lähinnä puskaradion välityksellä. Myös lehtijutut ja Casassa kuvatut videopätkät kuulemma antavat tietoa parantumisista. Vanha viisus luultavasti pätee tässäkin: puoskaria pahempia valehtelijoita ovat vain hänen uhrinsa. Sankelon olettaisi alalla toimivana tohtorina tietävän, että tuhatkaan kertomusta parantumisesta ei ole pätevä todiste hoitojen toimimisesta.

On kiintoisaa nähdä, miten keskus jatkaa toimintaansa Joaon jälkeen. Hänhän on jo vanha mies. Tuleeko tilalle uusi meedio vai muuttuuko toiminta yhä enemmän lomakeskuksen suuntaan? Keskuksessa on jo tehty laajennustöitä ja vastikään etupihalle avattiin kahvila ja snacktuotteita myyvä baari. Ehkä Joaosta itsestään kehitellään entiteetti?

Ennustan kuitenkin, että 30 vuoden kuluttua henki-parantaminen on jäänyt vähemmälle ja paikalla on meditatiivisiin retriitteihin tarkoitettu avoimen kaupallinen lomakohde. En kuitenkaan uskalla lyödä asiasta vetoa; toiminta voi jatkua yhtä kahelina tai sitten se voi loppua kokonaan. Ehkä Brasiliassa säädetään järkevä puoskarilakin ennen Suomea. (Huuhaa voi kuitenkin maassa sen verran hyvin, että tämä vaikuttaa epätodennäköiseltä. Uskonottomia on esimerkiksi vain vähän yli seitsemän prosenttia väestöstä. Brasilia on myös maailman suurin katolinen maa, ja katolisuuden ohessa suuri osa väestöstä palvoo afrikkalaisia jumalia.)

VAARALLISIA HOITOTEHOVÄITTEITÄ

SANKELO ESITTELEE keskuksessa annettujen hoitojen vaikutuksia seuraavasti: ”Casassa on parannuttu mitä erilaisimmista vaivoista: mm. syövästä ja muista kasvaimista, sydänsairauksista, halvauksista, sokeritaudista, astmasta, epilepsiasta ja muista neurologisista häiriöistä, lapsettomuudesta sekä skitsofreniasta.”

Kysyin Turun yliopiston hoitotieteen laitoksen johtajalta, onko tuollainen soveliaista tekstiä terveydenhuoltoalan opetuksessa toimivalle. Nettisivujen mukaan Sankelo on laitoksella dosenttina. Vastaus oli seuraava: ”Dosentti Sankelolla ei ole tiedekunnassamme opetusta eikä tutkimusta. Hänen mahdolliset kirjoituksensa edustavat hänen henkilökohtaisia näkemyksiään.” Netin mukaan Sankelo on myös opetusylihoitaja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä. Kysyin samaa sairaanhoitopiirin johtajalta. Hän vastasi:

Sairaanhoitopiirissä toiminnan lähtökohta on näyttöön perustuvuus; näin myös hoitotyön osalta. Sen mukaista toimintaa edellyttämme myös opetusylihoitajalta virkatehtävissään. Toinen asia sitten on vapaa-ajanharrastukset. Niihin puuttumiseen kynnys on korkea erityisesti silloin, kun mennään perusoikeuksien – sananvapauden ja jopa uskonnonvapauden – alueelle. Sankelon näkemykset ja harrastukset eivät olleet peruste, joiden pohjalta hänet olisi virkavaalissa voitu sivuuttaa, kun osaaminen, koulutus ja kokemus kuitenkin nostivat hänet ykköseksi.

On mahdollista, että Sankelo kykenee hoitamaan työnsä hoitoalalla moitteetta ja että hänen henkiparannusta koskevat näkemyksensä eivät vaikuta hänen suoriutumiseensa. Mutta jos Sankelo olisi lääkäri, tilanne olisi toinen. Käytännössä hän rikkoisi lääkärinvalaa siinä, että hänen hoitamansa potilaat eivät voisi luottaa siihen, että hoidossa käytetään lääketieteellisen tutkimustiedon hyödylliseksi osoittamia menetelmiä.

Sankelo jatkaa parantumisten esittelyä:

Yhdeltä henkilöltä oli parantunut laktoosi intoleranssi [*sic*] ja keliakia. Toinen oli päässyt eroon jalkavaivoista.

Ihmisiä oli parantunut keliakiasta, diabeteksesta, halvauksesta, syövästä, CP-vammasta, selkävaivasta, sokeudesta ja puhekyvyttömyydestä. Yhden henkilön vääntynyt käsi oli suoristunut ja useampi henkilö oli alkanut kävellä kun aiemmin olivat istuneet pyörätuolissa. Sijaisleikkauksen seurauksena oli jalkavaiva parantunut yhdeltä henkilöltä. ...parannuspyynnön johdosta eräältä naiselta parani suonikohjut ja hänen ei tarvinnutkaan mennä jo varattuun leikkaukseen.

Yhden parantumatonta syöpää sairastavan henkilön elämä piteni huomattavasti useiden Casan matkojen johdosta; hänelle oli annettu elinaikaa kaksi kuukautta, mutta hän eli vielä kolme vuotta.

Vaikka meedio Joao ja entiteetit ottavat ihmisiä vastaan parannustilaisuuksien aikana, ilmeni, että entiteetit tutkivat ja hoitavat kävijöitä monissa eri paikoissa mm. hotellihuoneessa, kristallihoidojen aikana ja myös silloin kun ihmiset istuivat hiljentyneinä meditaatio-

huoneessa. – Meditaatiohuoneessa, jossa meedio Joao ja entiteetit ottavat vastaan ihmisiä, on myös erityisen voimakkaat energiat, joita ehkä tarvitaan kun ihmisiä parannetaan tietyistä sairauksista ja vaivoista ja joskus taas riittää muuallakin toteutetut parannusoperaatiot.

Miten nämä parantumiset selittyvät? Helppo vastaus on, että lomamatka tropiikkiin ja lämmينhenkiseen ja sugeroivaan ympäristöön karkottaa huolia ja lievittää vaikkapa polvi- ja selkäkipuja, joilla muutoinkin on taipumus spontaaniin paranemiseen. Moni matkanjärjestäjä tarjoaa samankaltaisia olosuhteita, mutta ilman entiteettejä, kristalleja ja humpuukipillereitä. Casan määräämisessä rutiineissa on paljon muitakin olotilaan vaikuttavia elementtejä: kevyttä kasvisruokavaliota, täysraittiuutta (pitää kestää kymmeniä päiviä), meditatiivista rauhoittumista ja tunnetta ympäröivien ihmisten hyväntahtoisuudesta. Kaikki nämä voivat lievittää työ- tai aviostressiä ja jäsenten kolotusta sellaisenaan, myös ilman entiteettivedätystä.

Sankelon mukaan ihmisten jakamat parantumiskertomukset ovat merkki siitä, ”että entiteettien parannustyölä on aitoa tehoa ja vaikutusta”. Ja se, miksi kaikki eivät parane, on kuulemma ”vain entiteettien tietoisuudessa oleva asia”. Sankelon mukaan siihen on siis ”mahdotonta vastata tämän tutkimuksen puitteissa”. Tässä kohdin kysyn uudelleen: millaisia taantumuksellisia harhakuvitelmiä voi olla niillä, joiden ”oppineisuus” nojaa ”pyhiin” kirjoihin?

Toiminnan kantavia ja häiritsevimpiä osia on ajatus, että entiteetit eivät voi auttaa, jos avunhakijalta puuttuu usko. Näin Sankelo:

Osanottajat (haastatellut) toivat esille, että Casassa tuli tunne, että pitää sitoutua entiteettien työhön ilman, että yrittää ymmärtää mitä tapahtuu ja miksi. Kaikki kävijät kunnioittivat paikan sääntöjä ja noudattivat nöyrästi kaikkia entiteettien antamia ohjeita ajatellen, että näin pitää tehdä jos haluaa saada sen, mitä Casasta on tullut hakemaan.

Lääketieteellisissä hoidoissakin usko toki vaikuttaa parantumiskokemukseen, mutta lääkäri sentään yrittää hoitaa potilasta tämän uskomuksista riippumatta. Sankelo jatkaa, että ”Casassa oleminen vahvistaa ihmisten uskoa siihen, että henkimaailma auttaa kokonaisvaltaisesti jos sitä vain itse haluaa”. Lisäksi hänen mukaansa ”Casaan kannattaa lähteä sellaisten ihmisten, jotka uskovat henkivarannukseen ja jotka antautuvat vilpittömin mielin entiteettien hoidettavaksi”. Sankelon teos on osuva kuvaus siitä, miten ihmisen tarve olla hyväksytty ja rakastettu on sopivalla johdattelulla valjastettavissa lähes millaisten mielettömyyksien palvelukseen tahansa.

Hoitojen tehoa olisi helppo testata pätevästi. Jopa satunnaistettu kaksoissokkoutus, jossa sekä hoitotехon arvioija että potilas ovat tietämättömiä, saiko potilas hoitoa vai ei, olisi helppo järjestää. Kysehän on henkisistä leikkauksista, joista kehoon ei jää arpia. Minkäänlaisen potilasryhmien satunnaistamiseen ja vertailemiseen kes-

kus ei tietenkään ole halukas. Värehtelytaajuudet epäilemättä muuttuisivat skeptisten tutkijalääkäreiden läsnäolosta.

SIUNATTU SUGGESTIO

MONISTA SANKELON HAASTATTELEMISTA henkilöistä paistoi läpi jonkinlainen yli-intuitiivisuus, suggeroituvuus tai epäanalyttisuus. Normaalit ruumiintoiminnotkin, esimerkiksi väsymys ja mielialanvaihtelut, saatettiin tulkita henkivoimien tekosiksi. Eräs haastateltu esimerkiksi ”oppi Casassa ollessaan huomaamaan, että kun hän tunsi itsensä väsyneeksi niin se oli merkki siitä, että entiteetit halusivat hoitaa häntä”. Sankelon mukaan entiteetit olivat myös hoitaneet joitakin osallistujia jostakin kohdasta ilman, että henkilö itse tiesi, mikä vika siinä kohdassa oli. Uskomuslääkintä on tunnetusti taitava keksimään vaivoja. Hyvä esimerkki tästä on detox-litkuja ja -vempaimia vaativa kuona-aineiden kertyminen.

Sankelo kertoo myös hotellihuoneessa saamistaan kaukohoidoista ja keskusteluistaan entiteettien kanssa. Osio oli typeryttävää luettavaa. Ensimmäinen ajatukseni oli, että Casassa myytävää vettä on siunattu hallusinogeenillä. Tästä tuskin kuitenkaan on kyse. Sankelon mieli vain näyttää olevan epätyypillisen lennokas ja altis itsesuggestiolle. Tässä pari esimerkkiä:

Jossain vaiheessa hoitoja nukahdin (tai minut nukalettiin) ja kun heräsin, oli todella voimalliset hoidot menossa; silmiäni edessä leiskui laser-tyyppiset tyki-tykset, jotka kohdistuivat pääni alueelle.

Minulla oli ollut jo jonkin aikaa ”väsynyt olo”, joka viimeksi merkitsi, että entiteetit halusivat hoitaa minua. Nytkin he tulivat ja hoitoa annettiin pari tuntia. Välillä nukahdin. Sitten kuului: ”Voit nyt välillä mennä nauttimaan laulamisen ilosta. Jatketaan sitten kun tulet takaisin tänne.”

Casassa suoritettu henkinen leikkaus on toisin sanoen hotellihuoneessa löhöilemistä. Vaatimus pysyä suljetussa huoneessa on itse asiassa oiva strategia parantolalta: ärsykkeiden vähäisyys (ns. aistideprivaatio) tuottaa usein harjoja ilman suggerointiakin. Sankelo jatkaa:

Päivälliseltä lähdin Casaan rukousmessuun. Suljettuani silmät alkoi niissä saman tien sätiä oudosti; ihan kuin olisin katsellut salamointia taivaalla. Säikähdin ja päätin, että kielto tulla pääsaliin leikkauksen jälkeen ilmeisesti koskee myös tätä iltatilaisuutta. Lähdin kiireesti pois salista ja menin majaan istumaan. Olin niin säikähdyksissä äskeisestä, että sydän tykytti ja pompotteli tiuhaan tahtiin. Pelkäsin, että olin rikkonut Casan sääntöjä ja intervention teho ehkä nyt mitätöityy.

Casan toimintaan kuuluu siis myös ihmisten kontrollointi pelottelun avulla.

Suurin osa haastateltavista kertoi kuitenkin lähinnä tunne-elämänsä myönteisistä muutoksista: ”Tulin Casaan stressaantuneena, mutta koin rauhoittuvani siellä”, ”Tuli rauha ja helppo olo” ja ”Koin saavani harmoniaa ja tasapainoa elämääni”. Kenellekään ei liene yllätys, että näitä tyypillisiä lomalaisen tuntemuksia on vaikea saavuttaa arjessa. Sankelokin paljasti, että matkan jälkeen hänen meditatiiviset energiansa olivat laimeita verrattuna Casassa oleskeluun.

Kirjan mahtuu verrattomasti tahatonta komiikkaa. Sankelo kirjoittaa esimerkiksi veden siunaamisesta:

Entiteetit ovat antaneet ohjeet kuinka kotiin tuotua pulloitettua siunattua vettä voidaan jatkuvasti uudistaa kraanavedellä niin että siunaus säilyy. Tutkimukseen osallistuneilla oli kuitenkin erilaisia käsityksiä siitä kuinka tuo siunauksen ylläpitäminen vedessä tapahtuu. Toisten mielestä sekoitussuhde oli 50% siunattua vettä ja 50% kraanavettä ja toisten mielestä 25% siunattua vettä ja 75% kraanavettä. Toisilla oli käsitys, että kraanaveden lisäämisen jälkeen vesi siunaantuu 24 tunnin aikana ja toisten mielestä vesi tulee siunatuksi heti. Useammalla oli se käsitys, että veden voi siunata itsekin.

Yhdessä kohdin naurahdin ääneen. Se oli kuvaus siitä, kun Casan työntekijä varoitti kylään asettuneiden kilpailijoiden toiminnasta:

Puheenvuoron käytti myös nainen, joka varoitteli ostamasta kylällä kaupan olevia kalliita terveystuotteita, joissa ei ole nimeä eikä tuoteselostetta. Lisäksi hän selvitti, että kylällä on vain kaksi virallista Casan hierojaa (mainitsi nimeltä), joita pitää aina käyttää jos entiteetti määrää hoidoksi hierontaa.

Sitä se vapaa kilpailu tekee: hyvälle apajille tulee yrittäjiä. Sankelo on pukeutut henkiparannusteoksensa tieteellisen raportin muotoon. ”Tutkimusosion” rakenne esimerkiksi noudattaa Sankelon mukaan perinteistä tutkimusraportin kaavaa alkaen tutkimustehtävän esittelystä ja päättyen tutkimuksen toteutuksen ja tulosten esittelyn kautta pohdintaan ja johtopäätöksiin. Aineiston analyysissä on myös ”käytetty menetelmää, joka on testattu lukuisissa laadullisissa tutkimuksissa aiemmin”. [2]

Kuten on jo käynyt ilmi, Sankelon tutkimusraportti on brassihuijarin kritiikitön ylistys. Henkiparantolan uusia toimipisteitä muun muassa Rio de Janeiroon Sankelo perustelee sillä, että ihmisillä ei ole varaa matkustaa Casakeskukseen. Sillä ei ole kaiken merkitystä, että Casakeskuksen paikan valitsivat toisessa olottuvuudessa olevat henget maaperän kvartsikristallin takia. Tai ehkä kristallien voima ulottuu muutamaan haarakonttoriinkin? Pystyvähän kaikki Suomen 260 Kotipizza-ravintolaakin tarjoamaan samaa barbeque-kastiketta. (Tiedän, kankeaa vitsailua...)

Entä miksi nimitän Joao-meediota huijariksi? Eikö hän ole vain itseään pettävä hyväuskoinen? Onhan jopa yhdysvaltalainen TV-tähti Oprah Winfrey antanut hänel-

le tukensa. Joaon hyväuskoisuus on kuitenkin epätodennäköistä, sillä kaiken henkiparannushumpuukin ohella hän on tilaisuuksissaan käyttänyt puoskareiden vanhoja näytöskikkoja, muun muassa silmämunan ”raaputusta” ja nenän kautta tehtyä ”aivokirurgiaa”. Joao tuskin käyttäisi näitä Youtubessakin olleita nenänkaivuita, jos hän rehellisesti uskoisi kykyihinsä. On tietysti mahdollista, että hän uskoo parantajantaitoihinsa, mutta käyttää humpuukikkoja vain saadakseen lisää parannettavia. Tässäkin tapauksessa huijaus on suurelta osin tietoista.

On surullista, että epätoivossaan ihmiset ajautuvat kouluttamattoman maaajussin manipuloitavaksi. Moni on niin yksin ongelmiansa kanssa, että he ovat tyytyväisiä pienestäkin näennäisen hyväntahtoisesta huomios-
ta. (Toki osa ”hoidoista” on myös asiakkaan luontaisen narsismin ruokkimista, hoitajan narsismista puhumatta-
kaan.) Ironian huippu on, että parantajamestari muutama vuosi sitten turvautui entiteettien sijasta lääketieteeseen, kun hän antoi lääkäreiden hoitaa kasvaimensa. Leikkaus ja kemoterapia eivät kaatuneet varojen puutteeseen.

ALAVIITTEET

[1] Sokea nojautuminen dogmeihin, selvänäkyihin tai muihin ”perinteisiin” tiedonlähteisiin tuottaa lähinnä virheellisiä ja usein epähumaaneja näkemyksiä. Tehokas vastavoima dogmaattisuudelle on onneksi olemassa: ilmaisunvapaus. Luotettavaa tietoa saadaan vain, jos ilmapiiri on niin vapaa ja keskustelevalta, että ihmiset uskaltavat puuttua esitettyihin väitteisiin ja ajatuksiin. Taikauskoinen taantumuksellisuus luonnollisesti vastustaa vapaata keskustelua tai vähintään se sulkee siltä korvansa. Montako tieteeseen nojaavaa teosta löytyy Casan kirjakaupasta?

[2] Sankelolla on tarjota myös kuolemattomia aforismeja:

Ilman elämää ei ole rakkautta ja ilman rakkautta ei ole hyvää elämää.

*Rakkaustietoisuuteen sisältyy kiitollisuus elämää ja yksityiskoh-
tia kohtaan ja usko siihen, että jokaisella kokemuksella on oma
tarkoituksensa ja tehtävänsä.*

*Rakkaudessa eläminen vaatii kurinalaisuutta ja hyvää elämän
hallintaa.*

Kannustan Sankeloa siirtymään tällaisen tabermannilaisen sanataiteilun suuntaan, pois enkelientiteettien ja eetterikehojen valheellisista värinöistä. Maailma kaipaa rakkautta, ei näitä Sankelon astraaliauroja, chakroja ja meridiaaneja:

Eetterikeho on juuri se aura, joka voidaan kuvata Kirlian-laitteella ja joka ensimmäisenä sairastuu ja tervehtyy terveyden tilassa tapahtuvien muutosten mukaisesti. Sairaus näkyy selvänäköisesti energian puutteena tai tummana kohtana eetterikehossa. Henkiparannuksessa on kyse energiahoidosta ja energian lisäämisestä, minkä avulla vaikutetaan eetterikehon energiavirtoihin, tukosten avaamiseen ja sitä kautta fyysisen kehon energiatasapainoon ja parantumiseen. Eetterikeho on fyysisen kehon välttämätön edellytys.

KIRJAT

MINNE MENET FEMINISMI?

Osa 2: Islam, biologia ja kotityöt

Maryan Abdulkarim ja Eveliina Talvitie Noin 10 myyttiä feminismistä. SKS, 2018.

ENSIMMÄISESSÄ OSASSA tätä kirja-arviota käsiteltiin feminismin näkemyksiä tasa-arvosta ja syrjivistä rakenteista. Teksti herätti monenlaisia mielipiteitä. Erään keskustelukumppanin mukaan aiheesta on turha väitellä, koska paikalla ei ole naisia, jotka syrjintää kokevat. Vastaväitteenä seurueen vanhempi jäsen kysyi, olisiko Sinuhen tarina pitänyt jättää kirjoittamatta sillä perusteella, että Mika Waltari ei ollut elänyt muinaisessa Egyptissä. Eräs nettikeskustelijä jopa vihjaili, että miehen ei kannata pohtia edes sitä, mistä feminismissä on kyse.

Saattaa olla, että aihetta on mahdoton käsitellä järkevästi. Jos korostat epätasa-arvoa, sivuutat naiset, jotka ovat menestyneet. Jos taas tunnustat menestyneiden naisten saavutukset, vähättelet ongelmaa. Umpikujasta huolimatta meillä on vain yksi mielekäs vaihtoehto: etsiä tarkkoja ja järkipäisiä ilmauksia, jotka huomioivat sekä otetut edistysaskeleet että jäljellä olevat epäkohdat. Totuuden löytäminen ei tietenkään ole varmaa. Ideologioita koskevassa keskustelussa loogiset perustelut ja helämielisinakin suostuttelu voivat vaikuttaa uhmakkaalta haastamiselta, jopa herjaamiselta.

Arvion ensimmäisessä osassa kerrottiin, miksi on harhaanjohtavaa väittää, että työpaikkojen sukupuolinen jakautuminen tai palkkaerot olisivat todisteita syrjinnästä. Tässä toisessa osassa käydään järjestyksessä läpi kirjassa esitetyt myytit. TV-sarja *Myytinturttajien* tapaan annan kustakin myytistä leikkimielisen arvion siitä, onko myytin väite totta (CONFIRMED), tarua (BUSTED) vai mahdollinen (PLAUSIBLE).

MYTTI 1: FEMINISTIT VIHAAVAT MIEHIÄ

HARVA FEMINISTI VIHAA koko miessukupuolta. Vihantunne myös selittää melko huonosti poliittista käyttäytymistä. Siksi BUSTED tai PLAUSIBLE.

Kirjoittajien mukaan feministejä pelätään siksi, että tasa-arvo ”heikentää etuoikeutetun suhteellista asemaa”. Näkemys on ongelmallinen. Esimerkiksi mies, joka vanhakantaisesti väittää, että naisen paikka on kotona tai hoivatyössä, tuskin on kovin menestynyt työpaikkahierarkkisessa kilpailussa. Jos tämä pitää paikkansa, mielipide johtuu pikemminkin vallan puutteesta kuin ylivallassa. Keskimäärin miehet toki ovat naisia korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa, ja korkeasta asemasta ei lie ne mukava luopua. Mutta nämä seikat eivät sellaisenaan kerro miesten etuoikeuksista tai feministipelosta.

Vihamyytin yhteydessä Talvitie vihjaa, että sananvapauden puolustajia motivoi rasismi. Ikään kuin sananvapauden kannattajat haluaisivat vain huudella neekeriä ilman jälkiseurauksia.

Näkemys on epärehellinen. Sananvapauden puolustajissa totta kai on rasisteja: osa heistä suhtautuu yksilöihin ennakkoluuloisesti heidän rotunsa tai etnisyytensä perusteella. Tällaisia ihmisiä löytyy myös sananvapauden vastustajista. Itse ilmaisunvapauden kannalta on kuitenkin sivuseikka, kuka sitä kannattaa. Vapauden on kosketettava kaikkia tai se ei kosketa ketään. Oikea reaktio rasistiraasun mielipiteisiin onkin puheen lisääminen, ei sen rajoittaminen [1]. Vain laaja sananvapaus takaa, että ihmiset uskaltavat puolustautua vallanhaluisia tai valheita levittäviä ääriilmiöitä vastaan.

Annankin Talvitiele ystävällisen neuvon: älä luovuta periaatteitasi ihmisille, joita halveksit. Sananvapauden puolustaja saattaa olla väärässä kaikessa muussa, mutta sananvapauden tärkeydessä hän on oikeassa. Jos hylkää sananvapauden sen takia, että väärät ihmiset puolustavat sitä, annat näille ihmisille lisää valtaa. Lopulta he yrittävät määritellä, mihin sinä uskot ja mitä sinä kannatat.

MYTTI 2: FEMINISTI EI HALUA, ETTÄ MIES AVAA HÄNELLE OVEN

TÄLLAINEN JOUTAVANPÄIVÄISYYS ei ansaitse pidempää käsitelyä: PLAUSIBLE.

MYTTI 3: FEMINISTIT TEKEVÄT ASIOISTA TURHAN MONIMUTKAISIA

MIESTEN JA NAISTEN VÄLILLÄ on evolutiivisesti kehittyneitä mieltymys- ja taipumuseroja. Nämä erot selittävät uravalintoja ja niiden kautta myös palkkaeroja [2]. Ei esimerkiksi ole syytä olettaa, että sukupuolet suhtautuisivat rahan ansaitsemiseen samalla tavalla. Miehet ja naiset eroavat myös siinä, mitä he pitävät tärkeänä työnä. Sosiologi Satoshi Kanazawan mukaan palkkaerot alan sisällä johtuvat syrjinnän sijasta yksinkertaisesti siitä, että lisääntymismielessä naisilla on parempaa tekemistä kuin rahan ansaitseminen tai statuksesta kilpaileminen [3]. (Korkea palkka tai perheen perustaminen eivät välttämättä ole tietoisia tavoitteita, mutta niitä voidaan silti pitää aitoina valintoina.)

Feminismi on hylännyt nämä biologiseen evoluutioon ja sukupuolieroihin pohjautuvat selitysmallit. Tilalle on otettu hahmottomia teorioita syrjivistä rakenteista ja sosiaalisista konstruktioista. Siksi CONFIRMED tai PLAUSIBLE. Biologian vähättely nykyisen naisliikkeen parissa perustuu osittain siihen virheelliseen käsitykseen, että geenit olisivat jonkinlainen ennalta määrätty ansa. Biologia ei kuitenkaan sano, että koska maailma on tällainen, sen on myös oltava tällainen.

Perinnöllisten piirteiden yhteiskunnallisia vaikutuksia on mahdollista muuttaa [4].

Oletetaan esimerkiksi, että miehet ovat keskimäärin naisia kilpailullisempia ja että sen seurauksena sukupuolten välillä on status- ja varallisuuseroja. Tasa-arvon nimissä hallinto voisi ryhtyä jyrkkiin pakkotoimiin ja estää kaikenlaisen työsuoritteilla tai työhön sitoutumisella kilvoittelun. Vaihtoehtoisesti hallinto voisi suhtautua kilpailuun suopeasti mutta jakaa kilpailusta saadut palkinnot myöhemmin tasan. Biologisten sukupuolierojen vaikutuksia on siis mahdollista tasoittaa. Yhteiskunta on jo esimerkiksi päättänyt, että vakuutusyhtiö ei saa huomioida sukupuolta hinnoittelussaan. En ota kantaa tällaisten päätösten mielekkyyteen, mutta se on paikallaan todeta, että ihmiset eivät ole tahdottomia shakkinappuloita, joita voidaan mielivaltaisesti ohjailla. Hyväntahtoisimmillakin säädöksillä voi olla yllättäviä ei-toivottuja seurauksia. (Vakuutusyhtiöiden riskienhallintaosastot luultavasti ovat perillä sukupuolisäädöksen hintavaikutuksista.)

Kuten todettua, miesten ja naisten keskimääräiset palkkaerot johtuvat osin miesten ja naisten uravalinnoista. Miehiä valikoituu enemmän teknistuotannollisille aloille ja naisia julkisen sektorin hallinnoimille hoiva- ja opetusaloille [5]. Mitä palkkaeroille tapahtuu, kun nämä seikat huomioidaan? Entä kun mukaan otetaan se, että miehet tekevät keskimäärin pidempiä päiviä? Tällöin keskimääräinen palkkaero näyttää kutistuvan alle kolmeen prosenttiin, miesten hyväksi. Tosin kattavaa selvitystä esimerkiksi työtuntia kohden olevasta palkkaerosta ei ole tehty, joten lukema ei kerro kaikkea. Saatu prosenttiluku joka tapauksessa viittaa siihen (mutta ei todista sitä), että työmarkkinoissa on jotakin naisia syrjivää. Toisaalta se, että ero on jatkuvasti pienentynyt viittaa siihen (mutta ei todista sitä), että syrjintäkin on koko ajan vähentynyt.

Naisten kannalta on totta kai ongelmallista, että työntekijöitä palkitaan työhön sitoutumisesta. Ongelma on kuitenkin olemassa vain siinä määrin kuin yksittäiset naiset valitsevat olla sitoutumatta. Lisäksi ongelma koskee yhtä lailla miehiä. Harva heistäkään sitoutuu koko sydämellä työhönsä, ja vielä harvempi heistä on kiinnostunut ainoastaan rahan ja statuksen hankkimisesta. Palkan, statuksen ja työteliäisyyden ohella ihmiset siis tavoittelevat vaihtelevassa määrin myös muita miellyttäviä asioita, esimerkiksi rentoutumista ystävien, perheen ja puutarhanhoidon parissa. Tämän takia tuloerot eivät sellaisenaan kerro syrjinnästä. Se, että naiset miehiä useammin hylkäävät uran edistämisen perheen hyväksi, ei myöskään tarkoita, että kulttuuriset tavat pakottaisivat naisia valintoihinsa.

Hallinto voisi tuki päätätä, että naisten ja miesten keskipalkan on oltava täsmälleen sama. Asiantilan saavuttamiseksi hallinto voisi määrätä esimerkiksi hoiva- ja palvelualojen työnantajia korottamaan matalimpia palkkoja. On kuitenkin luultavaa, että ratkaisu tarkoittaisi korkeampia kuluttajahintoja, korkeampia veroja tai matalampia voittoja yrityksille. Ehkä siksi täydelle samapalkkaisuudelle ei juuri löydy kannattajia. (Palkankorotusten lisäongelma saattaisi olla korotuspaineiden kertaantuminen: esimerkiksi erikoissairaanhoidon saattaa haluta ylläpitää palkkamarginaalia lähihoitoon ja niin edelleen.) Tuloerojen tasaamista toivovien kannattaa myös huomata, että tiukat tasapalkkasäädökset vahvistaisivat työnantajan asemaa. Hänenhän ei tarvitsisi enää neuvotella palkoista. Tämänkaltaisen työnantajapuolen voimistaminen tuskin on tasapalkkafeministin mieleen.

MYYTIT 4: FEMINISMI TAPPAA ILON ELÄMÄSTÄ

NUORTEN ON VAIKEA ILOITA lähihistorian trendeistä, vaikka ne olisivat kuinka myönteisiä. Tämä on ymmärrettävää; jokaisen sukupolven on käytävä omat taistelunsa. Naisten asema on kuitenkin viimeisen 70 vuoden aikana parantunut niin merkittävästi, että sen olettaisi tuottavan parikymppisellekin feministille aitoa elämäniloa, ei vain tahatonta sivuseikoilla hauskuttamista kuten tässä kirjassa. Siksi BUSTED tai PLAUSIBLE. (Tosin on huomattava, että monelle tieteenystävälle myytti on totta. Perusteena heillä on se, että sukupuolentutkimuksen – jota voidaan kutsua akateemiseksi feminismiksi – tavoite ei näytä olevan tieteellisen tiedon lisääminen vaan tiettyä ideologiaa tottelevien oikeaoppisten standardikansalaisten luominen [6].)

MYYTIT 5: FEMINISMI ESTÄÄ MIEHIÄ OLEMASTA MIEHIÄ JA NAISIA OLEMASTA NAISIA

TALVITIEN MUKAAN STEREOTYPIAT rajoittavat ihmisiä sukupuolesta riippumatta: ”Ne määrittelevät sitä, miten meidät nähdään ja mitä meiltä odotetaan.” Talvitie on siinä mielessä oikeassa, että ihmiset reagoivat siihen, miten muut heihin suhtautuvat. Ilman tarkennusta stereotyyppit tai sisäistetyt normit eivät kuitenkaan ole riittävä selitys sukupuolieroille. Vähintäänkin selityksessä tulisi olla arvio siitä, miksi stereotyyppit aiheuttavat juuri tietynlaisia eroja, vieläpä kaikissa kulttuureissa. Usein samoja sukupuolieroja löytyy myös kädellisserkuilutamme [7]. Kuka stereotyyppienmukaista käyttäytymistä siis odottaa ja miksi? Mistä normit ovat tulleet, ja miksi normit ja odotukset joskus tehoavat, joskus eivät?

Entä myytin varsinainen aihe: jyrääkö feminismi perinteisen miehekkyyden tai naisellisuuden? Tämä on epätodennäköistä. Moni naispuolinen feministi esimerkiksi haluaa kumppanikseen perinteisellä tavalla miehekkään miehen. Talvitiekin kerää tämänkaltaisista toiveistaan. Siksi BUSTED.

Se, mitä pidetään miehille ja naisille sopivana käyttäytymisenä, toki muuttuu ajan myötä. Esimerkiksi 1900-luvun kuudessa avioliitto ja perhe muuttuivat statuksen- ja identiteetin lähteestä kohti sopimuksenvaraisuutta. Perhesuhteita alkoivat määritellä perheenjäsenten mieltymykset. Aiemmin yksilö oli ollut osa perhettä, nyt perhe ikään kuin kuuluu yksilölle. Tämä on luultavimmin vaikuttanut sukupuolirooleihin, mutta uusi järjestyskään ei estänyt miehiä olemasta miehiä tai naisia olemasta naisia. Aviositeessä tapahtuneita muutoksia on myös perusteltua pitää oikeudenmukaisina: lain ei tule olla kiinnostunut siitä, miten avioliitto solmitaan tai kuinka kauan liitto kestää, vaan siitä, tapahtuuko liiton sisällä oikeuksien polkemista.

Jotkin feminismin suuntaukset ovat kyseenalaistaneet tasaveroisten oikeuksien riittävyyden. On väitetty, että avioliitto tai parisuhde eivät ole oikeudenmukaisia, jos toinen osapuoli kantaa enemmän vastuuta yhteisen kotitalouden hoidosta. Huoli saattaa olla perusteltu. Kotitaloudet eivät pysy pystyssä itsensä. Toisaalta on muistettava, että oikeudenmukaisuus ei ole kaikkien mielestä tavoiteltavin hyve perheessä. Joku saattaa arvostaa korkeammalle vaikkapa rakkauden ja kumppanuuden. Joissakin perheissä saatetaan jopa arvostaa perinteistä miehek-

kyyttä ja naisellisuutta oikeudenmukaisuutta korkeammalle.

Erään tutkimuksen mukaan kotitalouksissa, joissa naisen tulot ovat miehen tuloja suuremmat, mies tekee enemmän kotitöitä kuin niissä talouksissa, joissa nainen ansaitsee miestä vähemmän. Lisäksi mies, jonka vaimo tekee pidempiä työpäiviä, kantaa muita miehiä enemmän vastuuta kotitöistä [8]. Toisin sanoen, puolisoitten tulot ja käytettävissä oleva aika selittävät ainakin osan kotitöiden sukupuolijaosta. Kaikki ei siis ole naisten indoktrinoitumista kotiorjiksi.

On myös huomattava, että osa kotitöistä on keksittyä teko-työtä (esimerkiksi verhojen ja sängynpeitteen esteettisestä yhteensopivuudesta huolehtimista). Niin kauan kuin meillä ei ole yhteisymmärrystä siitä, kuinka suuri osa teko-työtä on, on vaikea perustella, miksi kotitöiden jakautuminen olisi merkittävä tasa-arvokysymys. Nykyisen kotitalousteknologian avulla kotityöt on myös mahdollista hoitaa tehokkaasti. Siksi se, missä määrin mies ottaa vastuuta kotitöistä, ei enää ratkaise sitä, missä määrin nainen ottaa vastuuta työelämästä.

Kysymys lastenhoidosta on mutkikkaampi. Raskauden ja imetyksen takia lapsen pari ensimmäistä elinvuotta vaikuttavat väistämättä enemmän naisen kuin miehen työkykyyn. Tasa-arvoa tavoittelevan yhteiskunnan on pidettävä huoli, että tämä ei aseta sukupuolia eriarvoiseen asemaan. Lisäksi jos yhteiskunta arvostaa tasa-arvoa, sen on tuettava lastenhoitoa niin, että työuraa haluavan vanhemman ei ole pakko löytää perhehoivaan suuntautunutta tai rikasta puolisoa. (Toki tarvitsemme silti talousmittareita, jotka nykyistä paremmin huomioivat perheessä tapahtuvan hoivatyön. Jopa äidin tuottama rintamaito voitaisiin sisällyttää tuottavuuslaskelmiin.)

Entä miehekkyyks työpaikoilla? Asiaa tutkinut feministi Cynthia Cockburn (kyllä, luit nimen oikein) kirjoittaa: ”Miehet muodostavat ystävyssuhteita vaihtamalla teknologiaan liittyviä tietoja ja kilpailemalla leikkimielisesti teknologiaan liittyvistä asioista” [9]. Asiaa voi testata esittämällä jotakin teknistä vempainta koskevan kysymyksen jollakin netin keskustelupalstalla. Feminismi ei voi eikä se edes halua estää tällaista miehekkyyttä tapahtumasta. Suuri osa naisten hyvinvoinnista on seurausta miesten harrastamasta teknologisesta mittelystä [10].

MYTTI 6: FEMINISTILLÄ EI VOI OLLA HUIVIA EIKÄ PITKIÄ HIUKSIA

PUKUKOODIT TAI HIUSMUODIT eivät määrittele feminismiä. Siksi koko asiaa ei oikeastaan ole mielekäästä käsitellä. Ja siksi BUSTED. Tarkastellaan kuitenkin Abdulkarimin ajatusta, että ”yhteiskunnassa, joka rohkaisee riisumaan” itsensä peittäminen on ”feministinen teko”. (Kirjan kuvissa Abdulkarim on pukeutunut hiukset peittävään huiviin.)

Väite, että yhteiskunta rohkaisee yksilöitä johonkin, on epätarkka. Kuka rohkaisee ja miksi? Yllyttävätkö esimerkiksi Abdulkarimin isä ja veljet tai mahdollinen puoliso ja anoppi häntä vähäpukeisuuteen? Tuskin. Yhteiskunnalla ei toisin sanoen ole yksituumaista kantaa vaatteiden peittävyys. Toki hallinto esimerkiksi joissakin islamilaisissa teokratioissa saattaa olla asiasta yksimielinen, mutta kansalaisten mielipiteet väistämättä vaihtelevat.

Kysymys uskonnollisesta naamioitumisesta on paljon mutkikkaampi. Miten esimerkiksi niissä maissa, joissa naiset säännönmukaisesti peittävät hiuksensa tai kasvonsa, ajatellaan naisis-

ta, jotka eivät itseään peitä? Tällaisia maita on paljon. Jos niissä hunnutonta naista ei arvosteta, vaan häntä yleisesti pidetään huorana tai jonakin paljon pahempana, ei voida sanoa, että yksilöllä olisi vapaus pukeutua haluamallaan tavalla. Länsimuslimien osalta kysymys on hankala, sillä muslimiyhteisön sisällä syyt huivin käyttöön voivat – läntisistä vapauksista huolimatta – olla samalla tavalla pakottavia kuin islaminuskaisissa maissa. Siksi pidän ajatusta huivin feministisyydestä epärehellisenä.

Koko kasvot peittävä kaapu taas sulkee pois valtaosan sellaisesta inhimillisestä vuorovaikutuksesta, jota ihmislaji on kehittänyt hyväksikäyttämään rauhanomaisen yhteisymmärryksen saavuttamiseen. En ole varma, onko se pätevä peruste kieltää tällainen naamioituminen. Kasvoja peitetään myös esimerkiksi ilmansaasteiden, katupölyn ja kovan pakkasen takia. Toisaalta kaikki näkevät eron tällaisten ”tarkoituksenmukaisten” syiden ja yhteisöllisen pakottamisen välillä. Esimerkiksi Tanskassa elokuussa 2018 voimaan tullut kasvojen peittämiskielto pyrkii nimenomaan ehkäisemään pakotettua peittämistä. Tanskassa sakon suuruus on 134 euroa.

Mutta mistä tiedämme, milloin kasvojen peittäminen on tarkoituksenmukaista? Joidenkin mielestä arvioinnin vaikeus on niin merkittävä käytännön ongelma poliisivalvonnalle, että kieltokaan ei ole perusteltu. Kiellon puoltajat taas vetoavat usein siihen, että viranomaisien on tärkeä tunnistaa ihmisiä. Tässä kohdin laki ei ole selvä. Milloin ja minkä viranomaisen on tunnistukseen kyettävä? Onko esimerkiksi matkustajan oltava tunnistettavissa julkisten kulkuneuvojen valvontakameravideoista? Entä saako yksityisyrittäjä, vaikkapa taksifirma tai autokauppa, vaatia kasvojen paljastamista? Jonkinlaiseksi nyrkkisäännöksi on ehdotettu sitä, että tilanteissa, jossa ei saa olla moottoripyöräkypäriä päässä, ei myöskään saa peittää kasvoja hunnulla. Tämäkään käytäntö ei ole aukoton. Naamioitumiskielet ovat väistämättä tulkinnanvaraisia [11].

Talvitie jatkaa ulkonäköteemasta: ”95 prosenttia naisista yliarvioi jossain suhteessa oman ruumiinsa koon, koska pyrkii esineellistämään sen länsimaisten standardien mukaisesti”. Talvitie ei tarkenna, ovatko länsistandardien takana miehet, naiset vai molemmat. Hän ei myöskään kerro, miksi naiset pyrkivät esineellistymään, olipa standardien takana kuka tahansa.

Oletetaan, että naisten ulkonäköpaineiden takana on miesten luomia standardeja. Kärjistettynä näkemys kuuluu, että nainen tahtomattaan alistuu länsipatriarkaatin tahtoon ja kokee siksi alemmuutta ja on siksi tyytymätön vartalonsa. Ajatuksessa kaikki ei ole kohdallaan. Miehillä on vaimoja, sisaroja, tyttäriä ja äitejä. Miksi miehet edistäisivät sitä, että nämä heille läheiset ihmiset kärsivät riittämättömyydestä?

Etsitään ulkonäköpaineiden selitystä evoluutiosta. Valittavana on useita hypoteeseja. On ensinnäkin ilmeistä, että luonnonvalinta on suosinut miehiä, jotka ovat onnistuneet kontrolloimaan puolisonsa seksuaalisuutta. Aisankannattajalla ei ole geeniperillisiä. Aiheen kannalta tämä on merkityksellistä, sillä miehen mustasukkainen kontrollihalu saattaa ilmetä puolison väheksymisenä: ”Saisit olla tyytyväinen, että sinulla on edes minut.” Väheksymisstrategia puolison pitämiseksi on kuitenkin harvinainen. Ja vaikka se olisi yleistäkin, se ei selittäisi naisten – ainakaan sinkkunaisten – tyytymättömyyttä ulkonäköönsä. Mustasukkainen vähättely on siis eri asia kuin naisten tunne riittämättömyydestä.

Entä miesten evolutiivisesti kehittyneet kumppani- ja kauneusmieltymykset? Selittävätkö ne säröjä naisten ruumiinkuvassa? Miehet ovat mieltyneet muun muassa naisen hedel-

mällisyydestä ja terveydestä kertoviin piirteisiin [12]. Tässäkin takana on luonnonvalinta: läpi lajihistorian valtaosa naisen lisääntymisresursseista on ollut pääteltävissä hänen ulkonäöstään. Muinaisista miehistä eniten lapsia saivat ne, jotka osasivat mieltä lisäntymisen kannalta olennaisiin piirteisiin, lähinnä kumppanin nuoruuteen [13]. Olemme siis sellaisten miesten jälkeläisiä, jotka huomioivat puolison lisääntymispotentiaalin [14]. Seikalla ei kuitenkaan sellaisenaan ole tekemistä länsistandardien kanssa, eikä se selitä Talvitien ehdottamaa naisten esineellistymishalua.

Entä niin kutsuttu seksiohjeteoria? Useinhan mies näkee naisen vain mahdollisena seksikumppanina, ilman kiinnostusta tämän ajatuksiin tai luonteenpiirteisiin. On jopa mahdollista, että useimmat naiset ovat jossakin määrin seksiohjeita useimmille miehille. Ja toki jokunen mies saattaa olla seksiohjeita useimmille naisille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että miehet olisivat kiinnostuneempia toisten miesten ajatuksista. Miesten objektivointitaipeus ei myöskään selitä naisten pyrkimystä esineellistyä. Kuten todettua, riittämättömiä ovat myös teoriat mustasukkaisuudesta kontrolloinnista ja evolutiivisesti kehittyneistä kauneusmielityksistä [15].

Ei kuitenkaan hylätä evoluutiota vielä. Tiedetään, että naiset ovat tavattoman kiinnostuneita toistensa ulkonäöstä ja pukeutumisesta. Naiset näyttävät jopa arvioivan miehen haluttavuutta sen perusteella, kuinka viehättävä miehen naisystävä on [16]. (Tämä niin kutsuttu parinvalinnan kopioiminen on yleisempää muiden lajien naarailla.) Usein naiset myös mustamaalaavat toisten naisten käyttäytymistä tai olemusta. Erään työpsykologisen tutkimuksen mukaan erityisesti vahvuutensa näyttäviä naisia lannistetaan, solvataan ja väheksytään – ja miehiä enemmän tähän syyllistyvät toiset naiset [17]. Naiset myös ajattelevat, että toiset naiset, miehiä voimakkaammin, ylläpitävät kaksiohjeita, jossa miestä arvostetaan ja naista paheksutaan seksikumppanien suuresta määrästä [18].

Mistä edellä kuvatuissa ilmiöissä on kyse? Ne tuskin johtuvat siitä, että naiset ovat sisäistäneet länsistandardit. Miksi standardit ovat sellaisia kuin ovat, miksi osaa niistä tavataan kaikkialta, miksi ne vaikuttavat niin vahvasti ja niin edelleen? Luontevampi selitys on se, että kyse on sukupuolen sisäisestä kilpailusta, joka ihmisnaaraiden tapauksessa sattuu kohdistumaan voimakkaammin ulkonäköön [19][20][21]. Tietyissä olosuhteissa naisten keskinäinen kilpailu saattaa siis tuottaa käyttäytymistä, joka vaikuttaa pyrkimykseltä esineellistyä. Seksuaalisten ärsykkeiden korostaminen voi toki myös olla tapa testata omaa viehättävyyttä tai saada neuvotteluvoimaa miesten parissa. Näissäkin tapauksissa voidaan olettaa, että naiset karsastavat niitä kanssasisaria, jotka julkeasti tai umpimähkäisesti yrittävät hyötyä seksuaalisuudesta.

Olipa skenaario naisten keskinäisestä kilpailusta oikea tai ei, kannustan naisia jättämään tämän muoti- ja meikkibisneksen tukeman oravanpyörän. Naiset saattaisivat olla onnellisempia, jos he lopettaisivat ulkonäöllä ja koristautumisella kilpailemisen. On kuitenkin vaikea nähdä, miten kaikki saataisiin vapaaehtoisesti mukaan. Samaan tapaan soitimen ukkometsot eivät voi sopia, että *”Hei kaverit, alkäämme tuhlata voimia iänikuisen taisteluun, arvotaan koppelot mieluummin tasan niin meillä jää aikaa järkevämpiin juttuihin.”*

Kannustan miehiä myös kiinnostumaan enemmän naisten älykkyydestä. Tosin älyn suosimisestakaan en keksi, miten siitä saataisiin suosittua tai mitä siitä seuraisi [22]. Se ainakin lie-

nee selvää, että parisuhdekonfliktit eivät katoaisi. Miesten asenemuutos saattaisi myös vähentää parisuhteiden onnellisuutta ja jopa lisätä naisten riittämättömyyden tunteita.

MYTTI 7: FEMINISTISTÄ EI OLE PUOLISOKSI

HARVA MIES TAI NAINEN ottaisi eron, vaikka puoliso alkaisi määritellä itseään feministiksi. Siksi BUSTED. Puolisolta kannattaa kuitenkin kysyä tarkennusta. Minkä sortin feministi sinusta tuli? Mitä ajattelet vaikkapa perintöverosta tai asevelvollisuudesta? Tai Natosta? Tai sukupuolikiintiöistä? Entä millainen tasa-arvon ja vapauden suhde on sinusta sopiva? Feministiltäkin voidaan edellyttää perusteltuja mielipiteitä.

MYTTI 8: FEMINISTIT OVAT UHRIUTUJIA

ABDULKARIM KIRJOITTA: ”Feministisessä utopiassa valkoinen heteromies joutuisi osoittamaan pätevyyttään samalla tavalla kuin kuka tahansa, eikä sukupuoli, ihonväri tai toimintakyky automaattisesti antaisi etulyöntiasemaa.” Osa feministeistä näkee tällä tavoin miesten saavan lähes kaiken naisia helpommin. Siksi CONFIRMED. (Abdulkarimin mainitsema toimintakyky lienee tosin moraaliopereeraamista, ei niinkään uhriutumista. Esimerkiksi toimintakykyinen kuuloaisti antaa oikeutetun etulyöntiaseman moniin ammatteihin [23]. Lisäksi on huomattava, että pohjoismaiset yhteiskunnat ovat joitakin erityistapauksia lukuun ottamatta jo sitoutuneet tällaiseen ”feministiseen utopiaan”.)

Feministisen uhriutumisen takana lienee muun muassa se, että ihmiset ovat valppaita huomaamaan ja muistamaan kokemansa vastukset. Vastatuuli on tunnetusti helpompi havaita kuin myötätuuli. Usein ihmiset myös tarkkasilmäisesti näkevät tai ovat näkevinään muita eteenpäin puskevan myötätuulen. Uhriutujia – ja heidän kritisoijiaan – löytyykin kaikista ihmisryhmistä. Näin esimerkiksi muusikko A. W. Yrjänä vuonna 2007: ”Miehet ovat alkaneet ruikuttaa sen sijaan, että tekisivät jotain itselleen.”

MYTTI 9: FEMINISMI TAVOITTELEE NAISTEN YLIVALTA

MELKEIN KAIKKI FEMINISTIT kiistävät tavoittelevansa naisten ylivaltaa. Siksi BUSTED tai PLAUSIBLE. Halusipa feministi lisää valtaa tai vain lisää kannattajia ideologialleen, hänen kannattaa perehtyä siihen, miten ihmisten ajattelutapoihin voidaan vaikuttaa. Inhimillisin ja luultavasti tehokkain keino on avoin ja faktaperusteinen mielipiteenvaihto, ei uhriutuminen ja ihmisten lokerointi.

MYTTI 10: MIES EI VOI OLLA FEMINISTI EIKÄ NAINEN SEKSISTI

OLEN KÄYNYT TASA-ARVOKESKUSTELUJA, joissa feministi on sivuuttanut argumentteja siksi, että niiden esittäjä sattui olemaan mies. Jokunen feministi on myös vaatinut miehiä vai-kenemaan sillä perusteella, että miehet ovat läpi historian ol-

leet äänessä. Feministikin voi siis olla seksisti. Mikään ei myöskään estä miestä määrittelemästä itseään feministiksi. Joidenkin määritelmien mukaan lähes kaikki suomalaiset miehet ovat feministejä. Siksi BUSTED.

Määritelmistä Abdulkarim kysyy: Voidaanko sukupuolen määrittelyä purkaa samaan aikaan, kun sukupuoleen perustuvaa syrjintää tehdään näkyväksi. Eli kun sukupuolet on purettu, voidaanko enää puhua sukupuolisesta syrjinnästä? Vastaus riippuu siitä, mitä purkaminen tarkoittaa. Biologiassahan sukupuolen määritelmä on selkeä: isommat sukusolut = naaras, pienemmät sukusolut = koiras. Tuota pienempiin osiin määritelmää on vaikea purkaa.

Talvitie ohittaa Abdulkarimin kysymyksen puhumalla taiteen voimasta: ”Performanssitaide on tarjonnut naisille maskuliinisuuden ihannoinnista vapaamman areenan.” Performanssit voivat todellakin olla feminiinisesti voimaannuttavia (esim. skotti Iona Kewneyn esitykset), mutta yksittäisillä performansseilla silti tuskin on vaikutusta sukupuoliasenteisiin. Yleinen asenneilmasto pikemminkin muuttuu pienin askelin ”alhaalta ylös”, ihmisten päivittäisten kanssakäymisten seurauksena. Lainsäädäntö, aivan kuten performanssitaidekin, seuraa näitä ihmisten arkisessa ajattelussa tapahtuvia muutoksia. Kyse on evolutiivisesta prosessista, valistuksen hitaasta ja mutkittelevasta voittokulusta. Siitä taiteilija, taiteenala tai edes lainsäätäjät ei voi ottaa kunniaa.

MYYTIT 11: FEMINISMI ON TURHAA, KOSKA SUOMI ON TASA-ARVOINEN MAA

SUOMESTA ON VAIKEA löytää ihmisiä, jotka vastustavat tasa-arvoisia mahdollisuuksia sukupuolille – konservatiivikristittyjä ja -muslimeita lukuun ottamatta (ks. esim. STM:n Tasa-arvobarometri 8/2018). Tasa-arvoa ylläpitämään on myös pystytetty hallinnollisia rakenteita, jotka pitävät ihmisiä valppaina puuttumaan syrjintään. Siinä mielessä olemme jo voittaneet.

Feminismi ei kuitenkaan ole turhaa Suomen tasa-arvoisuuden takia. Nykyfeminismi on turhaa siksi, että aate on huomaamattaan sanoutumassa irti vapauden edistämisestä. Aate on myös tukeutunut epätarkkoihin väitteisiin ja perusteluihin. Lisäksi feminismiltä puuttuu yhtenäinen kanta moniin sukupuolisen tasa-arvon kannalta olennaisiin kysymyksiin.

Siksi suosittelen luopumista tästä riitelyssä tahriintuneesta termistä. Muutoinkin ismi-päätte tekee usein pilaa hyvistä ideoista – etenkin jos ideat on väkisin asetettu kilpailutilanteeseen, josta odotetaan nousevan vain yksi voittaja. Ihmisten ajatukset ovat väistämättä hiomattomia ja epäjohtomukaisia. Tasa-arvon eri muotoja kannattaa tämän vuoksi käsitellä erikseen; sukupuolten tasa-arvoa, seksuaalista tasa-arvoa, taloudellista tasa-arvoa, tasa-arvoa lain edessä ja niin edelleen. Lisäksi jos haluamme tiedon ja ymmärryksen lisääntyvän, ideoita pitää analysoida ja hioa niin, että ihmisiä ei keinotekoisesti jaeta kahteen leiriin. BUSTED tai PLAUSIBLE.

FEMINISMIN SANOUDUTTAVA IRTI TOTALITARISMISTA

KUTEN TODETTUA, yleisesti ottaen suomalaisten näkemykset tasa-arvosta ovat yhdenmukaisia, kutsuivat he itseään feministiksi tai eivät. Samanlaisesta työpanoksesta on maksettava sama palkka. Lain ei tule suhtautua ihmisiin sukupuolen perus-

teella (asevelvollisuus lienee merkittävin erimielisyyden aihe). Yksilöä ei tule pakottaa perhehoivaan tai uran edistämiseen. Perheenjäseniä ei tule pakottaa tasajakoon kotitöissä. Ja mikä tärkeintä, ihmiset yleisesti ajattelevat, että sukupuolet ovat moraalissa mielessä samanarvoisia.

Ihmiset ovat melko yksimielisiä myös sukupuolten synnynäisistä eroista. Jos tyttöjä ja poikia kasvatetaan samalla tavalla, heistä ei tule samanlaisia. Tutkijoilla on luonnollisesti näkemyseroja siitä, miten kasvuympäristö vaikuttaa yksilön kehittymiseen, mutta se on tiedettä koskeva kysymys. Sen ratkaisemista poliittiset aatteet eivät auta.

Mistä feministi ja ei-feministi sitten ovat erimielisiä? Jäikö jotakin tärkeää jäljelle? Erimielisyys koskee esimerkiksi sitä, millaista retoriikkaa tasa-arvon edistämiseksi tulisi käyttää. Feministiksi julistautumistakin voidaan pitää lähinnä retoriikkana. On kuitenkin eräs tätä huomattavasti merkittävämpi erimielisyyden aihe: lopputulosten tasa-arvo.

Yhteiskunnan on jossakin määrin tasattava erilaisia lähtökohtia. Tästä ihmiset ovat yksimielisiä. Köyhänkin perheen lapselle toivotaan mahdollisuutta korkeaan kouluttautumiseen ja hyvään toimeentuloon. Kysymys lopputulosten tasa-arvosta kuitenkin jakaa mielipiteet. Jos miehet esimerkiksi ovat keskimäärin kilpailullisempia, kuten tutkimukset osoittavat, onko oikein, että miehiä on enemmän hierarkian huipulla? Rintamalinjat eivät tällaisissa periaatteellisissa kysymyksissä ole suoria: feministi ja ei-feministi saattavat ajatella samalla tavoin monista yksityiskohdista.

Tutkimusten mukaan miehet ovat myös taipuvaisempia otamaan riskejä. Onko siksi oikein, että miehiä on enemmän sekä huipulla että pohjalla? Entä jos miehet ovat naisia valmiimpia tekemään henkilökohtaisia uhrauksia taloudellisten resursien tai statuksen haalimiseksi? Onko silloin reilua, että miehet ovat keskimäärin varakkaampia? Kuten todettua, feminismin kanta tällaisiin kysymyksiin ei ole selvä. Kysymys lopputulosten tasa-arvosta on silti feminismin, kuten muidenkin poliittisten aatteiden ytimessä.

Moni tämän kirja-arvion ensimmäistä osaa kommentoinut väitti, että Suomessa on naisia syrjiviä rakenteita. Kukaan ei kuitenkaan osannut luetella näitä rakenteita, saati selittää niiden syntyä. Perustelut lähestyivät usein seuraavaa: ”Feminismin kantaäidit tiesivät, miten yhteiskunta oli rakennettu pieleen ja olemme kiitollisia, että he kertoivat sen meille, vaikka he eivät kertoneetkaan, miksi näin oli tapahtunut.”

Miksi teoria syrjivistä rakenteista sitten on niin suosittu? Näyttää siltä, että rakenneväitteiden avulla yritetään sivuuttaa biologisemmat selitysmallit. Tämä biologianpelko perustuu virheelliseen näkemykseen siitä, että jos joku on evolutiivisesti kehittynyt, sen vaikutuksia ei voida muuttaa. Toinen pelko lienee se, että biologia ei jättäisi tilaa kulttuurisille normeille. Biologia ei kuitenkaan kiistä kulttuuristen tapojen merkitystä ihmisen käyttäytymiselle. Mutta sen biologia ottaa huomioon, että evolutiivisesti kehittynyt ihmisluonto on aktiivisesti rakentamassa kaikkia kulttuurisia tapoja, oikeudellisista järjestelmistä parin- ja perheenmuodostukseen.

Rakenteisiin vetoamisen tarkoitus saattaa myös olla vasta-reaktioiden välttäminen: ”Et sinä ole syyllinen; yhteiskunta vain on vauvasta asti aivopessyt sinua tukemaan patriarkattia.” Aivopesuteoria on suosittu, mutta se nojaa virheelliseen näkemykseen ihmisen manipuloitavuudesta [15]. Lopulta rakennepuhe näyttää pyrkivän pakkokeinojen oikeuttamiseen:

”Koska kaikki osallistuvat naisia syrjivien rakenteiden ylläpitoon, on oikein uhrata kaikkien vapauksia rakenteiden muuttamiseksi.” Rakenteisiin vetoaminen saattaa tällä tavoin viettellä kohti totalitaristisia toimintatapoja. Niistä feminismin on sanouduttava irti.

ALAVIITTEET

[1] Netissä sukupuoliseen tai etniseen syrjintään yllyttävällä viestillä voi olla valtavasti vastaanottajia, vaikka viesti olisi lähetetty suljetussa keskusteluryhmässä. Puheen lisääminen vastauksena ”vääränlaiseen” puheeseen ei voinekaan korjata puheen seurauksia, mikäli käytössä ei ole keinoa saavuttaa alkuperäisen viestin yleisöä. Onko kyseessä vakava ongelma? Ja onko siihen ratkaisua? (Sivutetaan tässä se kenties tärkeämpi huolenaihe, että osa sensuurimielialan leviämisestä perustuu kyvyttömyyteen esittää kunnollisia vasta-argumentteja.)

Sensuuria on perusteetonta vaatia ainakin verkkoyhteyksien tai verkkoturvan tarjoajilta. Se olisi yhtä nurinkurista kuin vaatia, että kirjapainon tulee suorittaa lainopillinen analyysi kaikista sen painamista julkaisuista. Sisältöalustoja ylläpitävät yritykset (erityisesti Facebook, Twitter ja Googlen Youtube) ovat hankalampi tapaus. Niillä on voimakas taloudellinen intressi monitoroida ja kontrolloida alustoilleen ladattua sisältöä, ja niillä on kontrolliin tietysti oikeus. Mutta tämä on eri asia kuin hallinnon vaatima sensurointi, joka mainoksista elävien jättihtiöiden tapauksessa on erityisen arveluttavaa. Esimerkiksi elokuussa 2018 Googlen uutisoitiin kehittäneen Kiinaa varten sovelluksen, joka estää tiettyjen hakutermien käytön. Tämä olisi suoraa tukea sensuroivalle sortokoneistolle.

Sananvapaus on sensuuria suotavampaa jo siksi, että vapaisa olosuhteissa viranomaiset pääsevät paremmin perille, millaisia ääri liikkeitä kulloinkin ovat. Ennen kaikkea sananvapautta tarvitaan siihen, että syrjityt uskaltavat ajaa oikeuksiaan ja että vallanpitäjiä voidaan saattaa vastuuseen. On siis hyväksyttävä, että sananvapaus on kaksiteräinen miekka; se mahdollistaa sekä ennakkoluuloja ruokkivan vihapuheen että olosuhteiden parantamisen. Edellinen on pieni hinta jälkimmäisestä.

[2] Browne, K. (1998): *Divided Labours: An Evolutionary View of Women at Work*. Weidenfeld & Nicolson. Lontoo.

[3] Kanazawa, S. (2005): Is ”discrimination” necessary to explain the gap in earnings? *Economic Psychology*. 26: 269–287.

[4] Kuhle, B. (2012): Evolutionary psychology is compatible with equity feminism, but not with gender feminism. *Evolutionary Psychology*. 10(1): 39–43.

[5] Syrjivät rakenteet voivat olla sellaisia, että vain yksilön oma käyttäytyminen kykenee niitä muuttamaan. Analogia valottaa tilannetta. Oletetaan, että vammaudut auto-onnettomuudessa niin, että normaaliin elämään kytäksesi sinun on joka aamu tehtävä tietty fysioterapiarutiini. Lääketiede ei yksinkertaisesti kykene muuttamaan osaasi. Kaikki ymmärtävät, että tämä on epärealistua. Sinun on silti itse päätettävä, suoritatko liikesarjasi vai et. Oma asenne voi tällä tavoin olla viimeinen yksilöä haittaava tekijä.

Onko liikenneonnettomuuden ja syrjinnän analogia pätevä? Syrjiviä rakenteita on yritetty ”tehdä näkyväksi” vähintään 20 vuoden ajan, mutta tulokset ovat olleet laihoja. Tässä mielessä analogia ontuu: syrjintä on näkymätöntä, toisin kuin auto-onnettomuus, joka on helposti todennettavissa. Toisaalta mikäli syrjivät rakenteet ovat yhtä kuin ammattien sukupuolittuminen,

kuten Abdulkarim ja Talvitie esittävät, analogia on osuvampi. Ammattiin hakeutuva nuori saattaa olla ainoa, joka alojen sukupuolittumisen kaltaisia ”rakenteita” kykenee muuttamaan.

Ammattien eriytymistä selitetään usein lasten ja nuorten omaksumilla sukupuolirooleilla. Selityksessä on perää: ihminen oppii valtaosan käyttäytymistavoistaan. Rooli- ja oppimisselitykset ovat kuitenkin sellaisenaan riittämättömiä. Oppiminen ei esimerkiksi poista vaistonkaltaisten oppimisvalmiuksien ja mieltymysten merkitystä. Selityksen pitäisi siis sisältää arvio siitä, miten ja miksi lapset rooleja sisäistävät. Vastaukseksi ei riitä, että lapsi sieltä täältä poimii vihjeitä, miten hänen tulee käyttäytyä (ks. Tammissalo, O. [2018]: Mikä rakentaa sukupuolia, evoluutio vai valtadiskurssi? *Tiedepolitiikka* 2/2018). On selitettävä, miksi lapset ovat niin alttiita huomaamaan ja noukkimaan juuri tietyntylaisia vihjeitä. Tähän yksilönkehitykselliseen kysymykseen vastaaminen edellyttää eksakteja menetelmiä; kaksostutkimuksia, kulttuurien ja lajien välistä vertailua ja niin edelleen.

[6] Sukupuolentutkimus ei ole ainoa ideologisen indoktrinaation instrumentti yliopistossa. Esimerkiksi *The Econocracy* -kirjan (Earle, Moran & Wars-Perkins 2017) mukaan myös taloustieteen opinnot ovat oikeaoppisen ajattelun iskostamista: ”Opiskelijoiden mieliin teroitetaan joukko oletuksia – tyypillisesti pitkiä ja epäselviä. Seuraava vaihe on kasata looginen ylärakenne näiden oletusten päälle. Tämä tehdään usein erillisenä harjoituksena siten, että kaikki jäljet maailmasta, jossa opiskelijat todella asuvat, voidaan jättää pois.” Kirja jatkaa: ”On kuin opiskelijoiden initiaatio uusklassiseen talusteoriaan tulisi tehdä tavalla, joka suojaa opiskelijoita todelliselta maailmalta, kriitiltä ja vaihtoehdoilta.”

Suomalaisesta peruskoulusta taas voidaan todeta, että suuri osa siitä on tiedonpalasten syöttämistä lapsille siltä varalta, että niistä joskus olisi hyötyä. Lapset ja nuoret altistetaan teennäisille ja käytännön elämästä irrallisille oppiaineille ja -suunnitelmille. Järjestelmä on kuin suunniteltu koettelemaan lapsen sinnikkyyttä ja muita vastaavia luonteenpiirteitä, ei tukemaan kognitiivista kehitystä. Kärjistäen ja yleistäen: suomalainen peruskoulu on – ylevistä tavoitteistaan huolimatta – stressaava ja epäyksilöllinen päivähoitopaikka, jossa opitaan huonoja tapoja. (Kiitän kuitenkin viinibisnekseen siirtynyttä Jukka Sinivirtaa mainiosta matematiikanopetuksesta!)

[7] Lonsdorf, E. Ym. (2004): Sex differences in learning in chimpanzees. *Nature*. 428: 715–716.

[8] Lyonette, C. & Crompton, R. (2015): Sharing the load? Partners’ relative earnings and the division of domestic labour. *Work, Employment and Society*. 29(1): 23–40.

[9] Acker, J. (1990): *Samanarvoinen työ*. Vastapaino. Tampere.

[10] Osa sukupuolittuneesta työnjaosta on saattanut saada alkunsa vahvemman sukupuolen muinoin harjoittamasta itsekkästä vallankäytöstä: ”Naiset ovat meitä heikompia, keräilijöitä he syötävää. Me voimme keskittyä listimään naapuriheimon miehiä ja ryöstämään heidän neitosiaan puolisoiksi ja ruoankerääjiksi.” Tämä mahdollisuus ei tuo lisävalaistusta siihen, miksi kulttuuriset tavat toisinaan voimistavat ja toisinaan heikentävät biologisia sukupuolieroja. Lisäksi on huomattava, että tässä skenaariossa naapuriheimon miesten olisi henkensä pitimiksi ollut pakko omaksua sama strategia (ks. Micheletti, A. ym. [2018]: Why war is a man’s game? *Proceedings of the Royal Society B*. 285: 20180975). Sukupuolinen työnjako ja miehen yhteiskunnallisen aseman korostuminen naisen aseman kustannuksella saattoivat siis itsekkyyden sijasta olla sivutuote sii-

tä, että miesten oli varauduttava taisteluun. Tätä heimokonfliktisielitystä tukee muun muassa geenitutkijoiden havainto, että neoliittisen ajan jälkeen vain harvat miessukulinjat jäivät eloon (Zeng, T. [2018]: Cultural hitchhiking and competition between patrilineal kin groups explain the post-Neolithic Y-chromosome bottleneck. *Nature Communications*. 9: 2077). (Ks. myös: Kayser, M. ym. [2003]: Reduced Y-chromosome, but not mitochondrial DNA, diversity on human populations from West New Guinea. *American Journal of Human Genetics*. 72(2): 281–302. ja Maula, R. [2007]: Mieheyden historia. Teoksessa: Kotro, A. & Sepponen, H. toim.: *Mies vailla tasa-arvoa*. Tammi. Helsinki.)

[11] Globaalisti ajateltuna naisten vapautuminen tulee olemaan kiinni siitä, malttillistuuko ja maallistuuko islam. Feminismin matka islamilaisen konservatismiin vierellä ei ole oikeastaan vielä edes alkanut, mutta se on jo selvää, että reitti on oleva vaikeakulkuinen. Päämäärän tulee silti olla kirkkaana mielessä. Feminismi voi menestyä ja kunnioittaa naisliikkeen arvokkaita saavutuksia vain, jos aate tarjoaa vapautta, lohdullisten valheiden sijasta. Feminismin on toisin sanoen tavoiteltava täydellistä rehellisyyttä ja laajoja kansalaisoikeuksia.

Tällä hetkellä asianmukaisin strategia lienee tuen ja julkisuuden tarjoaminen islaminuskosta luopuneille. Jos tämä vähemmistö ei uskalla puhua, äänen saavat sellaiset ääriyhmät, jotka puolustavat näkemyksiään tahallisen valheellisesti. Feminismin ei kannata työntää tasa-arvon kannattajia heidän pariinsa.

Tukea on annettava myös niille islaminuskaisille, jotka arvostavat sanan- ja uskonnonvapautta ja kannattavat yhdenmukaisia oikeuksia kaikille. Heitä on harvassa ja he ovat vaitonaisia. Autoritaaristen ja antidemokraattisten valtionjohtajien tämänhetkinen menestys muistuttaa sekä tuen antamisen tärkeydestä että sen vaarallisuudesta. Sosiaaliliberaalien arvojen leviäminen tuskin on tullut tiensä päähän, mutta pikavoittoa on turha odottaa. Euroopan maallistuminen kesti satoja vuosia, islaminuskaisissa maissa prosessi vienee netinkin avustuksella vuosikymmeniä. Mutta se on tehtävissä. (On arvioitu, että vuoteen 2030 mennessä yli 30 prosenttia maailman islaminuskaisesta työvoimasta on naisia. Musliminaisten suurempi rooli työelämässä ei sellaisenaan tarkoita islamin maallistumista, mutta muutos tuskin voi olla näkyvä ”pyhien” tekstien tasa-arvoa koskevissa tulkinnoissa.)

[12] Tammisalo, O. (2005): *Rakkauden evoluutio: Ihmisen parinvalinnan biologiaa*. Terra Cognita. Helsinki.

[13] Conroy-Beam, D., & Buss, D. M. (2018): Why is age so important in human mating? Evolved age preferences and their influences on multiple mating behaviors. *Evolutionary Behavioral Sciences*. <http://dx.doi.org/10.1037/ebs0000127>

[14] Miehet eivät tarjoa lisääntymisresursseja suoraan vartalolleen. Miehet ovat myös kutakuinkin yhtä hedelmällisiä varhaisesta vanhuksiksi. Siksi vaikkapa vyötärö-lantio-suhteella tai rasvakerroksen muulla jakautumisella ei ole miehen seksikkyydelle yhtä suurta merkitystä kuin niillä on naisen seksikkyydelle. Parinvalinnassa miehen muut ominaisuudet, esimerkiksi älykkyys ja sen tuoma status, sen sijaan merkitsevät keskimäärin enemmän.

Toki naisetkin arvostavat kumppanissa fyysistä kauneutta, ja arvostus myös vaihtelee olosuhteista riippuen. Sukupuoliero ulkonäön tärkeydessä on kuitenkin yleismaailmallinen, ja sitä on vaikea selittää kulttuurisesti. Miksi esimerkiksi 1500-, 1600- ja 1700-lukujen brittikirjallisuudessa naisen kapeaa vyötäröä systemaattisesti kuvataan kauniiksi? Tai miksi myös muinaisen Intian ja Kiinan kirjallisuus yhdistää naiskauneuden kapeaan vyötä-

röön? (ks. Singh, D. ym. [2007]: Did the perils of abdominal obesity affect depiction of feminine beauty in the sixteenth to eighteenth century British literature? Exploring the health and beauty link. *Proceedings of The Royal Society B*. 274: 891–894.)

[15] Tammisalo, O. (2017): Selityksiä sukupuolieroille kosmetiikan kulutuksessa. *Kulutustutkimus* 2/2016.

[16] Gouda-Vossos, A. ym. (2018): Mate choice copying in humans: a systematic review and meta-analysis. *Adaptive Human Behavior and Physiology*. Painossa.

[17] Gabriel, A. ym. (2018): Further understanding incivility in the workplace. *Journal of Applied Psychology*. 103(4): 362–382.

[18] Milhausen, R. & Herold, E. (1999): Does the sexual double standard still exist? Perceptions of university women. *The Journal of Sex Research*. 36(4): 361–368.

[19] Blake, K. ym. (2018): Income inequality not gender inequality positively covaries with female sexualization on social media. *Proceedings of The National Academy of Sciences*. Painossa.

[20] Reynolds, T. ym. (2018): Competitive reputation manipulation: Women strategically transmit social information about romantic rivals. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol 78: 195–209.

[21] Hudders, L. ym. (2018): The rival wears Prada: Luxury consumption as a female competition strategy. *Evolutionary Psychology*. 12(3): 570–587.

[22] Dunkel, C. ym. (2018): Cross-trait assortment for intelligence and physical attractiveness. *Evolutionary Behavioral Sciences*. Painossa.

[23] Miten yhteiskunnan tulee reagoida, jos käy ilmi, että työnantajat palkkaavat työntekijöitä tilastollisten ryhmäerojen perusteella? Oletetaan, että rastatukka tutkimusten mukaan kertoo keskimäärin muutama pistettä alhaisemmasta älykkyysosamäärästä. Tällöin uusia työntekijöitä hakevan työnantajan saattaa joissakin tapauksissa kannattaa arvioida hakijan työssä suoriutumista suoraan hänen ulkonäkönsä perusteella.

Työnantajan intressi on tietysti löytää paras mahdollinen työntekijä, riippumatta tämän ulkomuodosta. Hakijoiden arviointiin käytettävä aika on kuitenkin väistämättä rajallinen. Sellaiset työnantajat, jotka perustavat työhönoton osittain ulkonäköön, saattavat olla työhönotossaan tehokkaampia ja näin saada kilpailuetua. Siksi tilastoihin nojaavasta valikoivuudesta ja syrjinnästä on vaikea päästä eroon (ks. Tammisalo, O. [2014]: *Mustaa valkoisella: Tiede ja kansojen älykkyys*. Terra Cognita).

Esimerkki on kieltämättä kaukaa haettu. Olenaisempi tilanne on vaikkapa asunnon vuokraaminen. Oletetaan, että etsit vuokralaista neljän kuukauden ulkomaankomennuksesi ajaksi. Vuokraisitko kaksiosi mieluummin liettualaiselle sekatyömiehelle vai tutkijavaihtoon tullee eteläkorealaiselle matemaatikolle? Ihmisiä hyvästä syystä arveluttaa tämänkaltaisen kysymyksenasettelu. Pointti on silti selvä: ihmiset tekevät päätöksiä tilastollisten ryhmäerojen perusteella. Toisin sanoen ihmisten on vaikea suhtautua toisiinsa yksilöinä.

Hallinnon tehtävä on vielä vaikeampi. Sen tulee päättää, kuinka tilastollisia ryhmäeroja saa mihinkin käyttää. Hallinnon on myös päätettävä, minkä verran voimavaroja syrjintää ehkäisevien lakien valvontaan laitetaan. Vaikein päätös lienee kuitenkin se, tulisiko syrjityn ryhmän edustajien saada hyvitystä. Tuleeko fiksujen rastapäiden saada jonkinlaista kompensatiota siitä, että työnantajat syrjivät rastoja? Joidenkin tutkimusten mukaan alisuoriutuvalla vähemmistöllä annettu suosituimmuusasema voi haitata kyseistä vähemmistöä.

SKEPSIKSEN HAASTE

20 000 €

**PUHTAANA KÄTEEN SILLE, JOKA TUOTTA
VALVOTUISSA OLOSUHTEISSA
PARANORMAALIN ILMIÖN.**

Mentalisti Pete Poskiparta ja toimittaja Ivan Puopolo ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 5000 euroa em. kokonaissummasta. Tähtitieteen tohtori Hannu Karttunen ja elokuvaluottaja Iiro Seppänen ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa. Skepsis ry maksaa summasta 5000 euroa. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 20 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA-näytteen tai vastaavan. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa mukana seuraavalle ihmiskontaktiseurallaiselle.

LITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen jäsenmaksu vuodelle 2018 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 30 € tai alle 24-vuotiailta 15 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 30 € / vuosi.

Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluva vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkepäin.

Voit liittyä Skepsikseen netissä tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen sihteerillemme:

Skepsis ry, Paula Heinonen,
Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Täytä jäsenhakemuskavake: www.skepsis.fi/liity

Skepsis ry:n yhteystiedot

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys:

IBAN: FI13 4055 2920 1119 88 BIC: HELSFIHH (Aktia)

IBAN: FI75 7997 7997 4476 07 BIC: HOLVFIHH (Holvi)

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Paula Heinonen

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

puh. 040 820 9166, secretary@skepsis.fi

Taloudenhoitaja

Toni Heikkinen

Keskuskatu 14 B 13, 04600 Mäntsälä

puh: 050 537 3792, treasurer@skepsis.fi

Skepsiksen hallitus vuonna 2018

Puheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**.

varapuheenjohtaja **Denis Galkin**

Ville Aarnikko, Juha Leinivaara, Santtu Puukka,

Osmo Tammisalo, Mikko Ville Valjento.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: Vesa Tenhunen

puh. 0400 935 893

vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: Juha Merikoski

puh. 040 755 1820

juha.merikoski@skepsis.fi

Kuopio: Aulis Koivistoinen

puh: 050 5439 647

aulis.koivistoinen@skepsis.fi

Oulu: Jouko Salo

puh. 040 766 0743

jouko.salo@skepsis.fi

Tampere: Jose Ahonen

puh. 040 558 7497

jose.ahonen@skepsis.fi

Turku: Heikki Kujanpää

puh. 044 022 0420

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, prof. **Jukka Maalampi** (fysiikka), prof. **Kari Enqvist** (fysiikka), prof. **Mika Hemmo** (oikeustiede), tohtori **Harri Högmander** (tilastotiede), tohtori **Virpi Kalakoski** (psykologia), dosentti **Hannu Karttunen** (tähtitiede), tohtori **Mikko Kiviharju** (tietotekniikka), tohtori **S. Albert Kivinen** (filosofia), prof. **Hanna Kokko** (biologia, ekologia), prof. **Eerik Lagerspetz** (yhteiskuntatiede, filosofia), prof. **Hannu Lauerma** (lääketiede), prof. **Anto Leikola** (biologia, oppihistoria), dosentti **Marjaana Lindeman** (psykologia), dosentti **Juha Merikoski** (fysiikka), tohtori **Markku Myllykangas** (terveyssosiologia), tohtori **Pauli Ohukainen** (lääketiede), dosentti **Ilkka Pyysiäinen** (uskontotiede), prof. **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka), tohtori **Veijo Saano** (lääketiede), prof. **Samuli Siltanen** (teollisuusmatematiikka).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltujen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai

oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Tiina Raevara (toim.)

VOIKO SE OLLA TOTTA?

– Skeptisiä näkökulmia nykymenoon

Nid. | 228 sivua | sh. 27 €

Julkaisija Skepsis ry
Kustantaja Ursa ry

Kirjoittajat

Tiina Raevara	Vesa Linja-aho
Kari Enqvist	Hannu Lauerma
Arno Kotro	Heikki Nevala
Raimo Puustinen	Jukka Häkkinen
Markku Myllykangas	Marjaana Lindeman
Anja Nystén	Risto K. Järvinen

Tiedon valtaväylällä on synkkiä sivupolkuja. Internetin piti tuoda maailman kaikki tieto kaikkien ulottuville, mutta verkossa jylläävät pseudotiede, salaliittoteoriat ja suoranainen humpuuki. Ihmisten eristäytyminen samanmielisten some-kupliin takaa, ettei korjaava tieto koskaan eksykään silmien eteen. Miten luotettavan tiedon voi löytää kokemusasiantuntijoiden ja tunteisiin vetoavan populistin joukosta?

Tässä kirjassa eturivin skeptikot tarjoavat tieteen näkökulmia meille tarjottavaan informaatiiovirtaan sekä neuvoja, kuinka siihen kannattaa suhtautua. Verkkomaailman ottaessa yhä suurempaa otetta elämästämme tietoa ja tiedoksi naamioitua huuhaata on tarjolla aina vain enemmän. Skeptisyys ja kriittinen suhde annettuun tietoon on tärkeämpää kuin koskaan.

Kirjan on toimittanut Skepsiksen varapuheenjohtaja Tiina Raevara, FT, joka työskentelee kirjailijana ja vapaana tiedetoimittajana. Vuonna 2015 hänelle myönnettiin tiedonjulkistamisen valtionpalkinto "ajankohtaisesta ja asiantuntevasta tiedonjulkistamisesta eri medioissa".

Skepsiksen jäsenet voivat ostaa kirjan Ursan jäsenhintaan 20 € Ursan verkkokaupasta sekä Ursan myymälästä, Tiedekirjasta ja Rosebudin Kaisa-talon myymälästä.

www.ursa.fi/kirjakauppa

Tähdet
ja avaruus

Posti Green

Vain 15 €

NÄYTÄ SKEPTIKOLTA!

HANKI SKEPSIS RY:N T-PAITA

Myydään yhdistyksen järjestämissä tilaisuuksissa ja postitse.

Tilaukset: holvi.com/shop/skepsis
Holvista voit myös tilata Skeptikko-lehden ja hankkia vanhoja irtonumeroita!

Mallit:
1. Ihanko totta? 2. Sapere Aude
Koot: S, M, L, XL.

Tilaa myös Skepsis ry:n haalarimerkki!
Usko, että saat sen hintaan 2,50 €!

